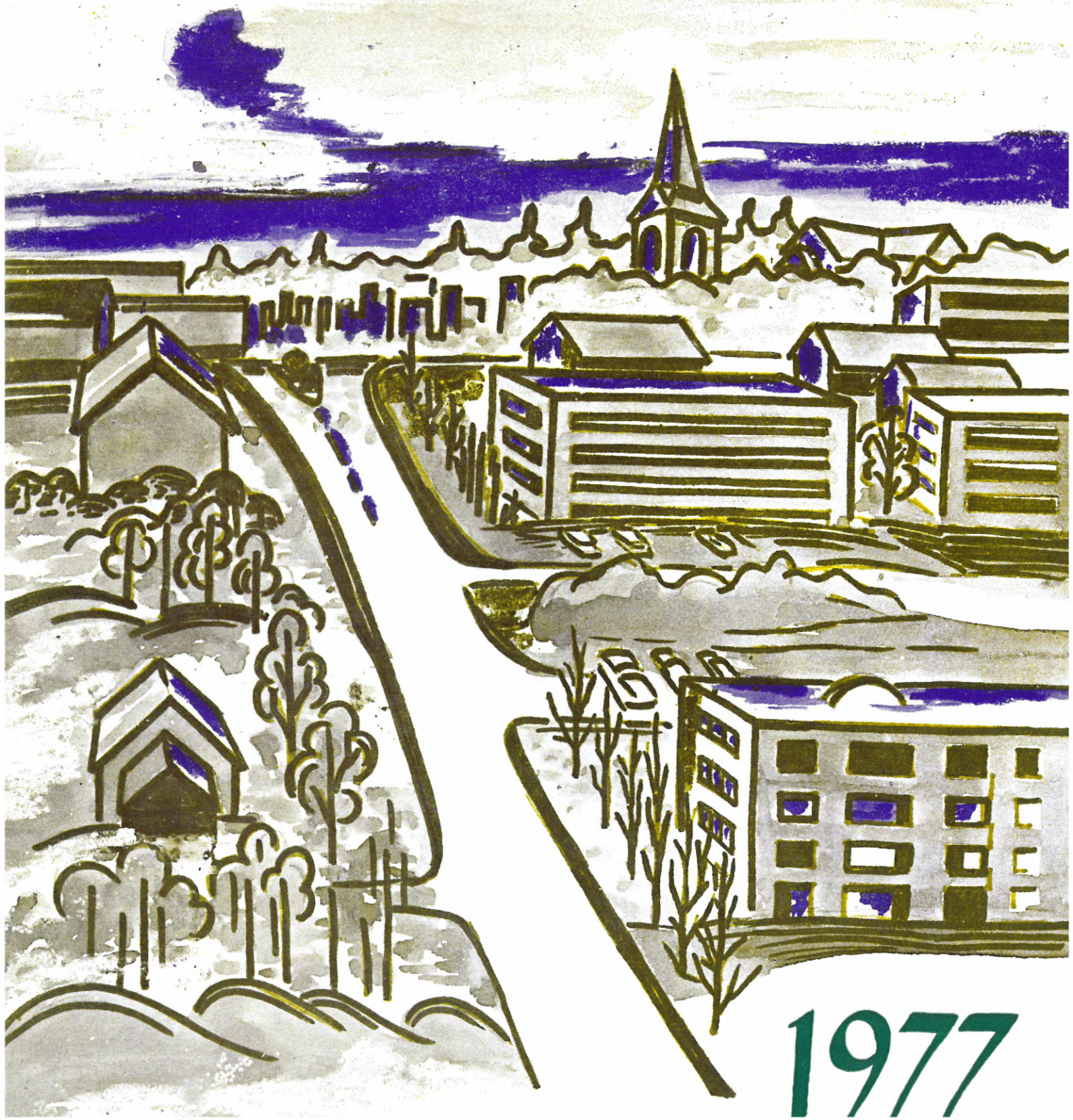

Parkanon Joulu

PARKANON JOULU 1977

SISÄLLYS:

LUKIJALLE	Toimituskunta
JOULUVALO	V. V. Varila
TALVELLA	Tyyne Kivlöja
PARKANO MUUTTUI KAUPUNGIKSI	Pekka Paatero
KÄÄRMEEN PIDÄTYSSANAT	Eero Koivisto
LAHETYSTYÖTÄ TAIWANILLA	Leena ja Pekka Luukkala
MENEVÄ MIES	Oskari Voivati
MUISTELMA Fr. V. TOMMILASTA	Martta Sevio
UUSIA PARKANOLAISIA	Öhman—Pussinen—Laiho
VAPAA-AJAN VIHDETTÄ	
PARKANOSSA 1920-LUVULLA	Aate Numminen
LAPSUUTENI JOULU	Hilja Visala
KUN SALAMA ISKI PARKANON KIRKKOON	Arvo Kuivasto
MUISTOJEN KIRKKOMATKA	Anni Lehto
MÖKKIHÖPERÖN PÄIVÄKIRJA	Tase
PARKANON KIRKONKYLÄN MAISEMIA JA ELÄMÄÄ 1920-LUVUN ALUN NÄKYMINÄ	Aaro Numminen
NYT EI NE NUORET	Matti Mäkitalo ja Arvo Poussa
ELÄMYKSIÄ ERÄMAASSA	Väinö Riutta
PARKANON PAROONI	Martti Tuisku
MUISTELEN KOTONANI	
KASVATETTUJA HUUTOLAISLAPSIJA	Onni Kallioniemi
ELSA LEPPÄSEN AJATELMIA	Elsa Leppänen
ERÄS REKIRETKI	Paavo Nikander
PARKANON NAISVOIMISTELIJAT 40 VUOTTA	Sirkka Tuominen
TERVEYSSISÄREN TYÖKENTTÄ	Vappu Tuomi
ALKKIAN VUORI — LUONNONHISTORIAALINEN MUISTOMERKKI	Hannu Raitio
JÄÄKAUDEN VUOSIMOREENEJA	
PARKANON ILMAKUVAKARTALLA	Olavi Laiho
ANTTI	Elsa Leppänen
KALEVALAISTA KOTIELÄMÄÄ	Valto Leppänen
PARKANON HUONEKALULIIKE	
ELI SE TUTTU TAMMELA	Aake Aho
HÄÄDETKEITÄÄN HIRVIPYYDYDYS	Matti Laiho
KUOREENPYNTIÄ PARKANOSSA	Ritva Rasila

PARKANON JOULUN AVUSTAJAKILPAILU

Kotiseutuaiheisen julkaisuaineiston saamiseksi Parkanon Joulu julistaa lukijoilleen ja kaikille avustajakilpailun. Tällä kertaa voivat kysymykseen tulla:

- 1. KOTISEUTUAIHEISET KIRJOITUKSET JA RUNOT.** Erikoisen toivottavia ovat huumoripitoiset pakinat, mutta myös muunsävyiset kirjoitelmat ovat tervetulleita. Ohjepituus kaksi konekirjoitusliuskaa.
- 2. VALOKUVASARJAT TAI YKSITTÄISET KUVAT JA PIIRROKSET** esim. henkilöistä, työtaivoista, rakennuksista, luonnonkohteista tai tämän päivän muuttuvasta kehityksestä kotiseudulla jne.
- 3. TALLETETUT KANSANLAULUT,** kirjoitetut tai nauhalle otetut. Lähde mainittava. Paikkakunnalla tiedetään vielä olevan vanhojen muistissa piirilauluja, uittomiesten viisuja ja ehkä myös tuutulauluja sekä hengellisiä lauluja.
- 4. IDEAT JA EHDOTUKSET,** jotka koskevat lehden sisältöä ja kehittämistä. Kotiseutulehdessä tarvitaan kaikkien tukea ja oivalluksia. Osallistu siis ja lähetä kilpailuvastaus 28. 2. 1978 mennessä osoitteella Kaupunginkirjasto, 39700 PARKANO.

Kussakin sarjassa jaetaan kolme rahapalkintoa ja lehdessä käytettävistä aiheista maksetaan 10 markan julkaisupalkkio.

Kilpailun tuomariston valitsee lehden toimituskunta.

PARKANON JOULU

Parkanon Joulu

NUMERO 6
JULKAISIJA
Parkanon Nuorisoseura

TOIMITUS:

Arvi A. Koivisto	päätoimittaja
Eero Koivisto	(15. 7. 1977 saakka)
Anja Markkola	
Ritva Rasila	
Toini Kosola	kansi
Juhani Nuijanmaa	ilmoitukset
Marita Halonen	
Terho Kaipela	
Pentti Ojala	
Martta Rantala	levikki
Tarja Viitasalo	rahastonhoito

LUKIJALLE

Oletko Sinä, lukija, koskaan tullut ajatelleeksi mitä on parkanolaisuus? Luuletko, että joku toinen olisi joskus miettinyt sen asian tarkkaan, loppuun asti? Me jokainen osaamme jotenkin määritellä savolaisen, tunnistaa pohjalaisen, jopa tamperelaisen ehkä karvialaisenkin, mutta parkanolainen, parkanolaisuus? Mitä se sisältää vai onko sitä ollenkaan? Onko Parkano ulkopuoliselle vain asema tai kylä korpien keskellä, vain pysähdys huoltoaseman

baarissa ohi matkattaessa?

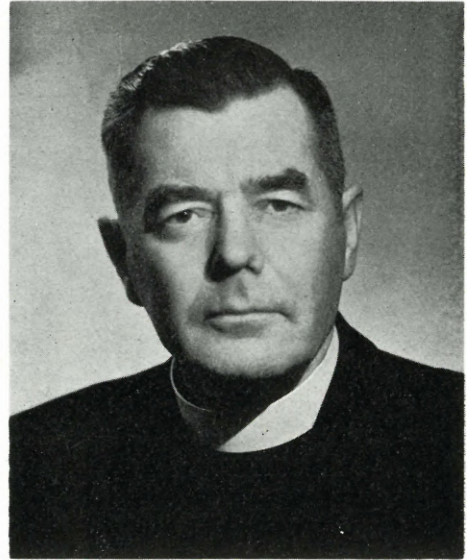
Kai me sentään haluamme olla muutakin. On meillä aineksiakin. Lähtökohtana on seutumme vaihteleva, kaunis luonto ja sen vuosisatoja vanha maaseutukulttuuri. Tänään lisänä siihen kaupan ja teollisuuden suuntaan vilkastunut elinkeinoelämä. Omia kulttuuririentojakin on.

Vuosi sitten peräänkuulutettiin tässä lehdessä kotiseutuyhdistystä. Nyt Parkano-Seura on syntynyt. Ehkä se on halukas ottamaan vastaan

virikkeitä. Tässä olisi yksi. Ehkä jo ensi kesän Parkanon Päiviä suunniteltaessa voitaisiin tavoitteeksi ottaa parkanolaisuuden määrittelemine, parkanolaisen toiminta-ajatuksen luomine. Sellaisen ajatuksen, joka saisi meidät uudet ja vanhat parkanolaiset tuntemaan yhteishenkeä ja joka kaupungin ja liike-elämän toiminnoissa voisi edustaa meitä ulospäin.

TOIMITUSKUNTA

JOULUVALO

"Jumala, joka sanoi: "Loistakoon valkeus pimeydestä, on se, joka loisti sydämiimme."

Kor. 4:6

Kirkon evankeliumikirjassa on yhdessä joulunajan saarnatekstissä luettavissa tuo apostolin Vanhasta Testamentista lainaama ja mukaelema yllämainittu lause. Se liittyy jo Raamatun ensimmäiselle lehdelle kirjoitettuun luomiskertomukseen. "Jumala sanoi: "Tulkoon valkeus, ja valkeus tuli". Ennen tätä sanaa vallitsi pilkkopimeys syvyyden päällä, mutta Herran sanan voimasta tuli valo pimeyden sijaan. Ja niinpä olikin sitten maan yli kaartuvalla taivaalla valaiseva aurinko tervehtimässä Jumalan luomaa ihmistä jo tämän ensi hetkenä.

Näin Jumala jo aikojen aamuina antoi valon ihmisten iloksi ja kaikkea elämää ylläpitäväksi voimanlähteeksi. Ja vaikka esivanhempamme syntiinlankeemuksensa rangaistuksena pian menettivätkin valoisan ja ihanan paratiisin, niin valoansa Jumala ei rakastamiltansa lapsiltaan kieltänyt. Isällisessä hyvydessään Hän määräämässään ajan taitekohdassa valitsemallaan tavalla tehosti valon voimaa turmeluksessa elävän ihmiskunnan siunaukseksi. Jumala antoi meille ihmisille uuden ainutlaatuisen syvyytsvaikutuksen omaavan valon, "joka loisti sydämiimme." Jumala näet lähetti

ainokaisen poikansa, joka sikisi Pyhästä Hengestä ja syntyi neitsyt Mariasta ihmisen kaltaisena keskellemme pelastamaan meidät ristinkärsimyksensä kautta pimeyden ja kuoleman vallasta. Ja Jumalan Pojan ilmoitus itsestään on samalla sekä jouluntapahtumaa koskettava, että jatkossakin meille ohjeellinen, kun Hän evankelista Johanneksen kertoman mukaan julistaa: "Minä olen maailman valo, joka minua seuraa, se ei pimeydessä vaella, vaan hänellä on oleva elämän valkeus." (8:12)

Meille on tuttu tuo kansanomainen ja samalla asiallinen sanontatapa, että rakkaalla lapsella on monta nimeä. Niinpä niitä on myös isänsä iankaikkisuudessa syntyneellä Pojallansakin. Kristusnimen ohella Hän omasi itsellensä olemustansa ja ominaisuuksiensa ilmentäviä lisänimiä, kuten esimerkiksi: sana ja elämän leipä. Niinpä sanotun mukaisesti yksi Häntä koskeva joulun evankeliumikin alkaa sanoilla: "Ja sana tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme", ja Johannes jatkaa Jeesuksen ihmistä lähelle tulevaa ominaisuutta tämän omilla sanoilla ilmentääkseen: "Niinkuin Isä, joka elää, on minut lähettänyt, ja minä elän Isän kautta, niin myös se, jo-

ka minua syö, elää minun kauttani." (Joh. 1 ja 6).

— Vaikka sanassamme siirrytäänkin näin puhumaan aineellisista nautittavista, niin kaikkihan me toki ymmärrämme, että hengellisistä tässä on silti kysymys. Puhuessaan aineellisista tarvikkeistamme Raamatun sana antaa ymmärtää, että ajan alla elävälle ihmiselle aineelliset tarvikkeet ovat luonnollisesti sallittuja, mutta samalla iäisyysolennoksi luotuna tämä ihminen tarvitsee hengellisetkin eväät. Ja elämän leipä, Herra Jeesus Kristus, on uskon kautta vastaanotettuna ainoa iäiseen elämään asti ylläpitävä ravinto. Tähän tosiasiaan pohjautuen Viisaudenkirjan kirjoittajakin kääntyy Herran puoleen rukouksenomaisiin toivomuksiin: "että sinun lapsesi, joita sinä rakastit, oi Herra, oppisivat, ettei ihmistä elätä hedelmien moninaisuus, vaan että sinun sanasi ylläpitäne, jotka sinuun uskovat." (16:26) Uskovat Jumalan lapset kulkevatkin elämän leivän varassa jo täällä alhaalla Hengen valaisemaa tietä ja näinollen katsovat turvallisuuksiin tuntien tuonpuoleistakin olinpaikkaansa kohti. Tulkoon tässä kerrotuksi esimerkkinä, mitä pian jättämässä oleva talon van-

ha palvelija, hurskas mies, vastasi tämän matkaeväistä kyselevälle papille: "Menen talon ruokiin, niinkuin olen niissä elänytkin."

Jouluevankeliumista alkaen Jumalan pyhä sana tarjoaa meille oikeat eväät niin aikaa kuin iäisyttäkin varten. Meille aineellista ja aistillistakin elämää rakastaville ajan ihmisille ovat sanan sisältämät hengelliset eväät parannuksemme ja uskon uudistamiseksi seurakunnassa sanan saarnassa ja sakramenteissa jatkuvasti tarjona.

Armon sana on aina oma-aloitteisesti luettavissa kättemme ulottuvilla olevasta Raamatustamme ja se on yleisiä viestintäkanavia myöten vastaanotettavissa koteihin joka päivä ja samoin saarnaamassa sisäistä vapautumista monille laitostammioissa syyllisyyttä sisimmässään kokeville lähimmäisillemme. Ja sanan vaikutustakin on todettavissa siellä täällä arvaamattomissa asunnoissa. Eikä ole harvinaista sekään, että kiitoslaulua saadaan kuulla

vanhurskasten majoista. Herran pelastettujen tie ajan alhossakin kuljettaessa on ihmeellisesti Valon valaisema. Ja niinpä nämä uskon varassa iloiten jaksavatkin tehdä matkaa sitä kaupunkia kohti, josta ilmestyskirjassa on kauniisti kerrottu: "Eikä kaupunki tarvitse valoksensa aurinkoa eikä kuuta, sillä Jumalan kirkkaus valaisee sen, ja sen lamppu on Karitsa." Ilm. 21:23.

TYYNE KIVIOJA

* * * TALVELLA * * *

Jälleen sydäntalven tuimat ajat
hyinen, jäinen valtaherra mailla.
Väsyneenä astuu vaeltajat
suurta kirkkautta sielu vailla.

Yllään vahva valkeainen taakka
korven kuuset seisoo kumartaen,
kylmä käsi painoi hankiin saakka
sen, mi pyrki valoon taivaanlaen.

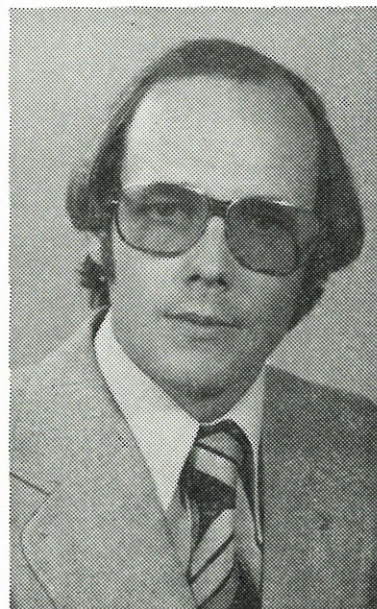
Tunnet, kuinka pilvet tummanharmaat
sulta pimentävät taivahasi,
kaukana on hetket menneet, armaat,
yksinäisyys vain on kerallasi.

Käydä täytyy talven raskas latu,
kantaa taakka korpikuusen lailla.
Elon suuri, kummallinen satu
harvoin lienee surun teitä vailla.

Lunten paino sulla, sekä mulla
sama synkkä sydäntalven retki.
— Kevät koittaa Onhan aika tulla
vaeltajan vapauden hetki.

Parkano muuttui kaupungiksi

Uusi kunnallislaki toi mukanaan muutoksen kuntien rakenteeseen. Aikaisemmin oli maalaiskuntia, kauppaloita ja kaupunkeja, nyt kaikki ovat kuntia. Näin maamme kaikki kunnat saatettiin lähtöasemaltaan yhdenvertaiseen tilaan. Samalla kunnallislaki salli kuitenkin aikaisempien kaupunkien ja kauppaloiden ottaa nimensä yhteydessä käyttöön kaupunkisanan. Tätä mahdollisuutta käytti myöskin Parkanon kauppala ja täten syntyi 1. 1. 1977 Parkanon kaupunki. Tätä taustaa vasten kaupungiksi muuttuminen ei merkinnyt muuta kuin nimen muutosta. Sillä ei ollut merkitystä valtion ja kunnan väliseen kustannussuhteeseen eikä Parkanon kunnan hallinnolliseen rakenteeseen.

KEHITTÄMISEN EDELLYTYKSEMME OVAT HYVÄT

Kaupungiksi muuttumisessa on kuitenkin nähtävissä useitakin haasteenomaisia mahdollisuuksia, jos tilanne pystytään täysimääräisesti hyödyntämään. Kaupunkejahan on perinteisesti todettu pitä-

mään monipuolisen elinkeinorakenteen kuntina, joissa palvelutaso on korkea. Tämä käsitys on tosin viime vuosina kärsinyt jonkinlaista inflaatiota yhä pienempien ja talousalueeltaan suppeampien kuntien muututtua kauppaloiksi ja kaupungeiksi. Parkano on myös laskettava näiden kuntien joukkoon.

Prkanolla on kuitenkin jo olemassa olevia etuja, jotka puuttuvat tai ovat olennaisesti heikommat monissa muissa vastaavankokoisissa tai suuremmissakin kaupungeissa. Tällainen on esimerkiksi maantieteellinen asema. Parkano sijaitsee riittävän kaukana suurista kaupungeista, joten näiden veto ei tunnu häiritsevän suurena. Alueella on mahdollisuus muodostaa ympärilleen riittävän suuri talousalue, joskin aktiivista työtä yhteistoiminnan syntymiseksi ympäristökuntien kanssa on tehty valittavan vähän.

Parkano sijaitsee kahden valtavyälän risteyskohdassa ja meillä on rautatieliikenteen pysähdyspaikka. Asemiahan on jopa kaksi. Paikkakunnan tiestö on varsin hyvä, kunhan kolmostien ris-

teykset sekä Parkanon — Kurun ja Parkanon — Karvian tiet saadaan asianmukaiseen kuntoon.

Paikkakuntamme elinkeinorakenne on varsin monipuolinen ja luo hyvät edellytykset jatkokehitykselle. Liike-elämän, varsinkin kaupan alalla on muodostunut pienoistalousalue, jolla asuu yli 20 000 asukasta. Samalta alueelta käydään Parkanossa myös työssä. Yllämainittujen, jo olemassa olevien etujen valossa voidaan perustellusti kysyä, miksei Parkano ole edistynyt ripeämmin kuin mitä vuosien saatossa on tapahtunut? Miksei Parkanosta ole kehittynyt kiistatonta Pohjois-Satakunnan keskustaa?

Syitä on varmasti monia, mutta ymmärrykseni mukaan me emme ole tehneet työtä Parkanon hyväksi riittävästi. Emme ole olleet tarpeeksi yhteistyöhaluisia, emme ole jaksaneet hoitaa asioita kyllin kaukonäköisesti, emmekä ole pystyneet ymmärtämään toisiamme parkanolaisina läheskään yksimielisinä.

Kaupungiksi muuttuminen tulisikin nähdä kokoavana

voimana, jonka tarkoituksena on viedä paikkakuntaamme eteenpäin niiden voimavarojen puitteissa, mitä meille on annettu ja mitä me omalla työllämme pystymme hankkimaan.

NAEN VIISI TAVOITETTA

Jatkaessamme työtämme kunnallisina luottamusmiehinä, näen lähinnä viisi tavoitteenomaista haastetta, joissa tulosta tulee lähiaikoina näkyä.

1. Parkanon kaupungista tulee kehittää toimiva kaupunkikeskus, joka oman kunnan tarpeiden lisäksi pystyy toimimaan laajemman alueen keskuksena. Tässä kehitystyössä tulee muistaa, että kaupungin alue on laaja, eikä mitään sen osaa saa unohtaa.
2. Pohjois-Satakunnan kuntien välistä yhteistoimintaa tulee kehittää. Mikään alueen kunnista ei yksin pysty luomaan kelvollista vastapainoa Satakunnan ja Pirkanmaan muille keskuksille. Parkanolle tärkeimmät yhteistyökump-

panit ovat luonnollisesti Kihniö ja Karvia.

3. Kaupungin tulee omalla aktiivisella elinkeinopoliitiikalla pyrkiä vaikuttamaan siihen, että jo paikkakunnalla olevat yritykset pystyvät menestyksekäästi harjoittamaan toimintaansa ja laajentumaan ja sitä kautta luomaan uusia pysyviä työpaikkoja. Toissijaisesti kaupungin tehtävänä on luoda edellytyksiä uusien yrittäjien hakeutumiselle paikkakunnalle.
4. Uusien työpaikkojen luomisen lisäksi tulee kaupungin tehdä voitavansa asukkaiden viihtyvyyden lisäämiseksi. Ydinkeskustan kaupunkimaistumisen myötä on häviämässä kaikki vireyden aikaisemmin niin rehevästä kyläraittimaisesta. Katujen ja teiden varsien kunnostamiseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Urheilu- ja liikuntapalvelujen osalta kaupungin tarjonta on heikkoa. Parkanon kaupunki uhraa rahaa tähän tarkoitukseen kolmanneksi vähiten Suomen kaupungeista. Tilanne on kuitenkin vähin erin korjaantu-

massa, koska urheilu- ja nuorisotalo on rakenteilla ja valmistuu ensi vuonna. Samalla paranevat myös olennaisesti nuorison koontumistilat, sisältäähän talo kaksi kerhohuonetta, sekä disco- ja tanssitilat. Kaupungin tulee kuitenkin pitkäjänteisemmin varautua liikunnan vaatimiin hankkeisiin.

5. Itse runsaat kahdeksan vuotta paikkakunnalla asuneena, olen todennut, ettei Parkanossa ole juurikaan havaittavissa yhteistä mehenkeä. Olemme tottuneet kysäilemään toisiamme, puhumaan naapuristamme pahaa selän takana ja kadehtimaan toisiamme vähäisissäkin asioissa. On totta, että tilanne on korjaantumassa, onhan Parkanossa kotiseutuyhdistys ja Parkanon päivät vietetään, mutta paljon on vielä tehtävissä yhteishengen luomisessa.

Samalla kun toivotan Parkanon Joulun lukijoille hyvää joulua ja syvästä lamasta huolimatta toivoa paremmasta vuodesta 1978, toivon myös, että edellä luetelluista ainakin tärkeimmät ajatukset saisivat tuulta purjeisiin.

Käärmeen pidätyssanat:

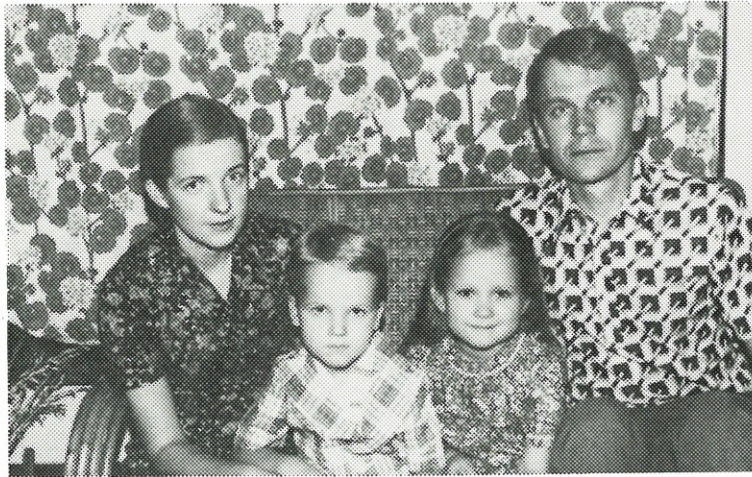
*Pidätä piru hevostas
haen sille kankiaiset*

Maanviljelijä Yrjö Ojajärvi, edesmennyt Urhon talon isäntä kertoi tai uskoi ylläolevan loitsun, jolla mm. kyykäärmeen sai asettumaan paikoilleen siksi ajaksi kun näkijä haki kättä pitempää. Oli

kuulemma varsin tehokas, jos vain pidettiin harvojen tiedossa. Siksi sanat esim kyläkunnissa uskottiin vain harvoille ja luotettaville. Muistiin merkitsi

Eero Koivisto

Lähetystyötä Taiwanilla

(Vasemmalta) Leena, Esa, Marjo ja Pekka Luukkala.

Luonto

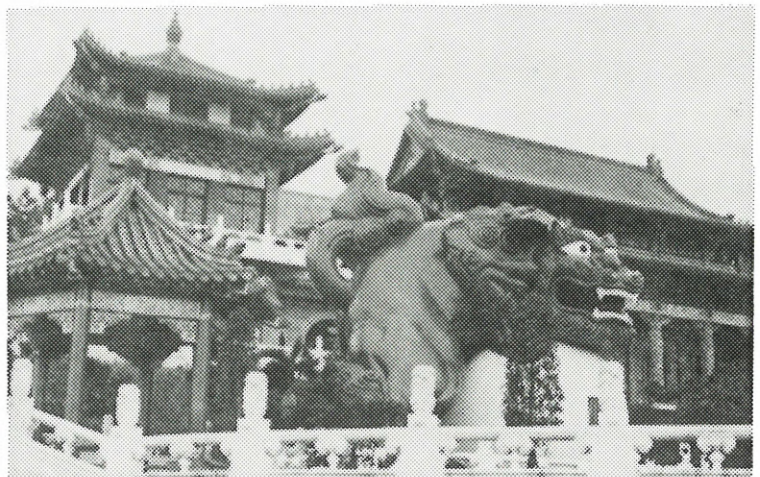
Harvalle maalle ovat ulkomalaiset antaneet yhtä osuvan nimen kuin Taiwanille. Saarihan tunnetaan toisella nimellä Formosa eli "Kaunis saari". Taiwanin saari on muodoltaan kuin lehti, jonka keskisuonena on pohjoisesta etelään kulkeva vuorijono. Alaltaan Taiwan on noin Vaasan läänin kokoinen, mutta vain kolmasosa siitä on asutukseen ja viljelykseen kelpaavaa. Tällä alueella asuu yli 16 miljoonaa ihmistä, joten Taiwan on maailman tiheimmin asuttuja maita. Sateet ovat runsaita. Hirmumyrskyt eli taifuunitkaan eivät ole harvinaisia. Eteläsaarella sijaitseva Kaoshiungin satamakaupunki, jossa asuu noin miljoona ihmistä, koki tänä vuonna pahimman taifuunin miesmuistiin. Sen seurauksena kuoli kolmisenkymmentä ihmistä, 20 000 taloa tuhoutui täysin tai osittain, tuhansia hehtaareja viljelyksiä tuhoutui sekä yli puoli miljoonaa kotieläintä menetettiin henkensä. Luonto on hyvin rehevää. Erittäin kauniita ja hyödyllisiä ovat bambumetsiköt. Bambua taiwanilaiset käyttävät monen tarkoitukseen, siitä tehdään huonekaluja, aitoja, majoja jopa vesijohtoja. Ulkomaan kaupan kan-

nalta tärkeitä viljelyskasveja ovat tee, sokeriruoko, monet hedelmät sekä tietysti myös riisi. Arvokkain puu lienee kamferipuu. 3/4 maailman tarvitsemasta kamferista on peräisin Taiwanilta.

Ihmiset

Taiwanilaiset rakastavat lapsia, siksi perheissä yleensä on paljon lapsia. Hallitus on huolestunut suuresta vuotuisesta väestönkasvusta.

Niinpä on alettu noudattaa käytäntöä, että valtion virassa olevalla henkilöllä ei saa olla kuin kaksi lasta. Useammasta lapsesta on seurauksena palkanvähennys. Ihmiset ovat ystävällisiä ja vieraanvaraisia. Vieraan tullessa kotiin heti ensimmäiseksi tarjotaan laillinen teetä, myöhemmin sitten syödään yhdessä. Taiwanilaiset syövät erityisen mielellään ulkona iltaisin ja paras kaupankäyntiaika on myös illalla ilman viilettyä. Kaupat ovat auki myöhään, yöto-reilla voi tehdä ostoksia puoleenyöhön asti. Yötorilla tapaa myös käärmeenlihan myyjän, joka asiakkaita houkutellessaan tekee tempuja elävillä käärmeillä. Käärmeen verta käytetään lääkkeenä. Kiinalaisten luonnonlääkkeiden myyjä kaupittelee myös tuotteitaan. Katsoimme kerran, miten tällainen myyjä kovaäänisten välityksellä mainosti tuotteitaan. Hän väitti lääkkeensä tekevän ihmisen ruumiin vahvaksi kestävänsä melkein mitä tahansa. Sanojensa vakuudeksi hän kädessään olevalla halolla löi toveriaan. Halko katkesi, mutta toverille ei näyttänyt tulevan vammoja. Sitten hän otti käteensä rautatangon, jolla löi tove-

Kivileijona vartioimassa Sun Moon Lakella sijaitsevan temppelin porttia.

riaan. Tanko vääntyi, toveriin lyönti ei näyttänyt vaikuttavan millään tavalla. Tämän jälkeen hän myi lääkettään ja hyvin näytti kauppa käyvän.

Kiinalaiset ovat ylpeitä vuosituhantisesta kulttuuristaan ja sivistyksestään. Ihmisten käyttäytymistä leimaakin tietynlainen arvokkuus sekä tietoisuus omasta sivistysperinnöstä. Taiwanin pääuskonnott ovat buddhalaisuus, taolaisuus ja konfutselaisuus. Jokapäiväistä elämää ajatellen silmiinpistävin piirre on esi-isien palvonta. Asuupa sisälle mihin taloon tahaansa, näkee heti olohuoneen peräseinällä olevan kotialttarin, talon elämän keskipisteen, jonka ääressä palvotaan jumalia ja esi-isien henkiä. Kerran vuodessa on erityinen hautojen lakaisupäivä, jolloin haudoille tuodaan suuret määrät ruokaa henkiä varten.

Lähetystyö

Suomen Lähetysseuran työalueeksi valittiin aikoinaan saaren eteläisin osa, koska siellä oli vähiten tehty työtä. Lähetystyöhön suhtaudutaan yleensä suopeasti niin viranomaisten kuin kansankin taholta. Silti luopuminen isien uskosta on hyvin vaikeaa. Vain noin kolme prosenttia kansasta on kristittyjä. Varsinkin kasteelle menoa pidetään täällä siltojen katkaisijana entiseen elämään. Monet nuoret saavat vanhempiensa estämättä osallistua seurakuntien ja kristillisten nuorisokeskusten toimintaan, mutta jos he alkavat puhua kasteelle menosta, silloin tulee vastustusta vanhempien taholta. Pakanavanhemmat tietävät, että kasteen jälkeen nuori ei enää osallistu palvontamenoihin, eikä myöskään vanhempien kuoleman jälkeen uhraa heille. Tämän johdosta nuoret toisinaan ajetaan pois kodista, jos he pysyvät päätöksessään uskoa Jeesukseen. Vähän matkan päässä kodistamme on pieni kauppa, josta ohi kulkiessamme poikkeamme silloin tällöin ostamaan jotakin pientä. Kauppiaan perheeseen kuuluu vanhempien lisäksi noin 19-vuotias poika. Vanhemmat vastustavat kovasti kristinuskoa, mutta poika puolestaan on kiinnostunut. Usein hän kyselee kristinuskosta ja haluaisi uskoa Jeesukseen. Vanhemmiltaan salaa

hän lukee Uutta Testamenttia ja rukoilee. Mutta hän ei uskalla tunnustaa uskoaan julkisesti. Vanhemmat pakottavat hänet menemään pakanatemppeleihin uhraamaan. Saamme rukoilla hänen puolestaan sekä hänen vanhempiensa puolesta, että Pyhä Henki kirkastaisi heille Vapahtajan Jeesuksen Kristuksen.

Työpisteiden viikko-ohjelmaan kuuluvat jumalanpalvelukset, pyhäkoulut, nuorisotyö, naistyö, kotikäyntityö sekä lastentarhat. Chaochoun kaupungissa on lisäksi nuorisokeskus ja kristillinen kirja-kauppa, jonka välityksellä on jaettu paljon hengellistä kirjallisuutta. Etelä-Taiwanin koteihin. Lisäksi Chaouchoussa on radiotyön kes-

kus, jossa tuotetaan kristillisiä radio-ohjelmia noin 40 tuntia viikottain. Keskusten yhteydessä on myös kirjeellinen Raamattukoulu kolmine kurssineen. Vuosittain kurseilla on yli 2000 oppilasta. Aivan Taiwanin eteläkärjessä sijaitsee Hengchunin kaupunki, jossa on Lähetysseuran asiraala. Täällä on moni saanut kuulla evankeliumin ensi kerran tullessaan vastaanotolle.

Vuoden 1976 lopussa vietettiin Suomen Lähetysseuran Taiwanin työn 20-vuotisjuhlaa. Näiden 20 vuoden aikana on noin 1100 henkeä kastettu seurakuntiemme yhteyteen ja saman verran on esiteltä kirjeellisen Raamattukoulun oppilaita toisten seurakuntien yh-

Lapset tulevat mielellään pyhäkouluun kuulemaan evankeliumia Jeesuksesta.

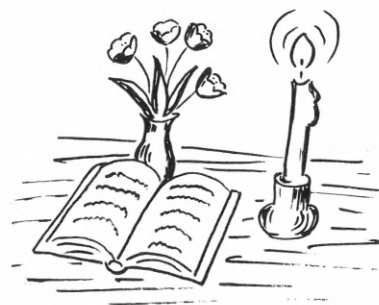
Kiinalainen naisevankelista jakamassa koululaisille evankeliumikirjasia, joiden välissä on myös kirjeellisen Raamattukoulun ilmoittautumiskortti.

teyteen. Vuosittain kastetaan 40—60 henkeä. 20-vuotisjuhlan yhteydessä päätettiin myös oman kirkon perustamisesta työalueellemme, ja niinpä tänä vuonna huh-tikuun alusta aloitti toimintansa Etelä-Taiwanin luterilainen kirkko. Vastuu työstä on näin siirtynyt tärkeältä osalta kiinalaisten omiin käsiin. Samalla se on osoitus siitä, että se työ, jota te ystävät olette rukouksin ja uhrein tukemassa, on kantanut hedelmää. Monet tälä-läiset kristityt haluavatkin tervehtiä teitä työn tukijoita siellä Suo-

nessa. Sillä "kuka on pelastuksen kallio, paitsi meidän Jumalamme". Ps. 18:32. Omasta puolestamme haluamme myös kiittää teitä par-kanolaisia kaikesta yhteydenpidos-ta, tuestanne ja rukouksistanne, jotka tekevät työn mahdolliseksi täällä. "Kiitetu olkoon Herra, joka päivä. Meitä kantaa Jumala, meidän apumme." Ps. 68: 20.

Siunattua Vapahtajan synty-mäjuhlaa toivottaen

Leena ja Pekka Luukkala
Marjo ja Esa

OSKARI VOIVATI

Menevä mies

Jo varhain nuorra miessä — kuinka ollakaan
ma maita mantereita läksin kulkemaan.
Reimat retket pitkin Tellun pintaa tein
ja teille noille vihreen nuoruuteni vein.

Ma tätä maata kuljin pitkin poikin
myös itään länteen pikkupistoin loikin.
Joskus tavaritsin tuttavaksi koin
joskus lännen maasta tuliaiset toin.

Lie multa hioutunut joku särmä
nyt ohimoille, älyn ylle, hiipii härmä.
Min ennen elin, koin, tunsin väkevästi
on laimentunut, viilentynyt vietävästi.

Min kuljin, liikuin, tutkin maailmalla,
sen löysin: ihminen on sama kaikkialla.
Kuin suree, rakastaapi suomalainen
on elo tunnelmilta toisten samanlainen.

Jo viihdyn kotona, en kaipaa länteen itään
täytteeks' elämään en tahdo muuta mitään
Vain rannoillani olla, muikkuapajilla
ja vihtaa heilutella saunan lautehilla.

Vaan sentään — vielä matkaan mielisin
jos retken tehdä saisin ihmissieluihin.
Siell' äärtä, ran'aa, syvyyksiä tutkiskella
siell' onnen esteitä ja ongelmia aavistella.

Myös matkaisin ma maahan maailmaan
miss' tahdon Jumalan voi tulla tuntemaan.
Sen matkan voinco tehdä rannallain
vain pyyteet, haaveet maailmaiset unhottain.

Muistelma Fr.V. Tommilasta

Monien parkanolaisten mielissä on vielä elävä kuva rovasti Frans Vihtori Tommilasta, joka lähes neljänneksivuosiaan toimi Parkanon kirkkoherrana.

Frans Vihtori Tommila syntyi Merikarvian Kööntilän kylässä 26. 8. 1871 vakavaraisen maanviljelijäperheen poikana. Pienestä pitäen hän vakautui rauhalliseen maalaiselämään ahkerasti auttaen kotiväkeään kaikissa töissä. Vakavamielisen kotinsa ja sen äärellä usein pelottavina vaahtopäinä tyrskyneen meren vaikutuksesta hän samalla kasvoi Jumalaa pelkäävään ja kunnioittavaan henkeen. Tämä kaikki näyttää luonnehtineen hänen elämäntiensä ja pyrkimystensä suunnan. Kun lisäksi muistetaan, miten mielellään hän poikasena paimensi kesäisillä niityillä karjaa viihtyen siellä kirkkojensa parissa, selittyy, että tuo kaukaisen rannikon poika lähetettiin opin tielle.

Päästyään syksyllä 1887 Porin lyseoon Frans Vihtori Tommila

herätti huomiota laajoilla tiedoillaan ja sai nimen "Viisas Tommila Merikarvialta." Ylioppilaaksi hän tuli v. 1894 ja aikoi ryhtyä lakimieheksi. Äitinsä toivomuksesta hän kuitenkin alkoi lukea jumaluusoppia ja suoritti pappistutkinnon Helsingin yliopistossa korkeimmalla arvosanalla laudatur v. 1898. Seuraavana vuonna hänet vihittiin papiksi ja v. 1906 hän suoritti pastoraalitutkinnon.

Ylimääräisenä pappina Frans Vihtori Tommila oli Siikaisissa (1899), Merikarvialla (1899—1902 sekä 1904—1906), Kankaanpäässä 1902—1904 ja Parkanossa (1906—1908). Oltuaan vielä Lapin (T.I.) kappalaisena (1908—1914) hän tuli Parkanon kirkkoherraksi, jona toimi elämänsä loppuun (1914—1939).

SEURAKUNTA TARVITSI VAHVAA PAIMENTA

Tullessaan Parkanoon Frans Vihtori Tommila näki työkenttensä vaikeahoitoisena. Alue, johon silloin Kihniökin kuului, oli laaja ja harvaanasuttu. Matkat kylistä kyliin olivat pitkät, usein vaikeakulkuiset. Viljelykset varsinkin syrjäkulmilla olivat vähäiset, ja halla vieraili usein. Köyhyyttä oli paljon, vaikka tosin laajat metsät tarjosivat monille tuloa. Pahinta oli, että seurakunnalliset olot, jotka yleensä merkitsivät väestölle huolenpitoa, turvaa ja henkistä kasvua, olivat vuosisatojen vaihteen tienoilla menneet jonkinlaiseen murrostilaan. Syynä siihen oli ollut pääasiassa se, että silloinen kirkkoherra G. A. Lönnmark oli joutunut pitkäksi ajaksi jättämään apulaisilleen seurakuntansa hoidon. Lyhytaikaisina näiden oli ollut vaikea ylläpitää yhtenäistä, järjestelmällistä seurakuntaelämää ja -toimintaa, kun lisäksi koko maassamme oli sekä yhteiskunnal-

lista että valtiollista kuohuntaa ja kirkon arvovalta vaarassa. Kirkkokansa oli vähentynyt ja lahkonsuuntia eri tahoilta tulvi pitäjään. Vakavien seurakuntalaisten taholla oli kauan toivottu voimakasta hengen miestä puolustamaan kirkon oppia ja virittämään seurakuntaelämää ja toimintaa yhä vakaampaan ja aktiivisempaan suuntaan.

Monien toive toteutui, kun kirkkoherra Lönnmarkin seuraajaksi saatiin jo ennestään tuttu Frans Vihtori Tommila. Hänestä seurakunta sai ryhdikkään kirkkoherran, joka alkoi tarmokkaasti hoitaa seurakuntaa, joskus jopa itsevaltiaan oikeudella määrätä asioista aina kuitenkin tarkkaa oikeudenmukaisuutta noudattaen ja seurakunnan parasta katsoen. Tämän kaiken havaiten kokouksissa yleensä — vaikka vastustakin ilmeni — yhdyttiin kirkkoherran esityksiin. Hänet hyväksyttiin mielihyvin seurakunnan kunnioitetuksi paimeneksi, joka määrätietoisesti halusi korjata seurakunnan tilaa ja kykeni siihen. Jäntevin käsin hän heti sai aikaan entistä parempaa järjestystä mm. kirkon jumalanpalveluksiin vaikkapa rangaistuksen voimin. Niinpä esim. koirien tuomisesta kirkkoon, jossa ne haukuen häiritsivät menoja, määrättiin 10 markan sakka. Näkyville paikoille ympäri kirkon pantiin tauluja, joissa kiellettiin mm. lattialle sylkeminen. Turha kuljeskeleminen kirkossa kiellettiin. Kuultiinpa kesken saarnankin huomautuksia käytäytymisestä. Niin jumalanpalvelukset vähitellen tulivat oikeaan arvoonsa, juhlistuivat. Kirkossakäynti lisääntyi. Hartaushetkiä alettiin pitää yhä enemmän, ja hengellinen elämä syveni. Pian osoittautui, että mainittu murros-aika tilapäisilmiöineen väistyi ja voitiin rauhallisesti käydä eteenpäin.

Kirkkoherra Tommila vaimoineen ja Sirkka-tyttäriineen.

Yhkyisen asunsa Parkanon vanha pappila sai viimeistelytyöissä v. 1903. Huomaa koko rakennusta kiertävät koristukset seinän yläosassa. Myöhemmin kun rakennusta on ulkomaalattu on koristelut peitetty samalla maalilla kuin seinätkin eivätkä erotu ohikulkijan silmään sellaisina kuin tässä 1920 aikoihin otetussa kuvassa.

NIUKIN VAROIN, KURIN ALLA JA TYÖHÖN TARTTUEN

Kirkonkokouksiin alettiin tulla yhä säännöllisemmin ja niissä asiallisesti pohtia asioita. Kokouksia tosin sävytti ankara säästäväisyys, mikä oli omiaan hidastamaan kehitystä. Kaikkea yllisyyttä tosin kirkkoherra itsekkin — varsinkin arkkipiispa Johanssonin vakavasta kehotuksesta — ankarasti vastusti. Niinpä hän vähitellen lopetti kinkeripidot, kielsi virvoitusjuomien myynnin juhlien aikoina kirkon maalla ja kielteli isäntiä "juhla-juoman" teosta ja käytöstä. Nuorison huvinpitoa hän hillitsi. Laskipa polkupyöränkin yllisyyksesineisiin. Hyveellistä elämää vaalimaan asetettiin jälleen "kirkon vanhimmat".

Henkilökohtaisella arvovallallaan kirkkoherra Tommila sai kuitenkin itarimmatkin isännät usein myöntämään varoja uudistuksiin. Kirkkokansan suureksi iloksi saatiin heti v. 1914 600 kynttilän tehoinen sähkövalo joulun ja uudenvuoden jumalanpalveluksiin. Kirkkoa ja pappilaa pihamaineen, samoin "kirkkotarhaa" kunnostettiin. Pidettiin ne jatkuvasti hyvässä hoidossa samalla työpalkkoja säästäten. Taitavana puuseppänä ja rakennustöitäkin ymmärtäen kirkkoherra itse valvoi kunnostustöitä. Vapaahetkinään hän mielellään

korjaili paikkoja, teki huonekalujakin pappilaan. Kesäisin hän usein työskenteli pappilan puutarhassa ja pelloilla perheineen ja sukulaisnuorineen, joita usein kokoontui pappilaan. Muistuuapa mieleen, miten suurella ilolla me muutkin, silloiset nuoret, kirkkoherran lempeästä vihjauksesta kokoonnuimme talkoihin, mm. haravoimaan kirkkopihaa ja keväisten juhlien edellä koivuon kaunistamaan autiota tornin edustaa. Erään kerran pastori Viljo Alanen sanoi: "Haetaanpa koivut juurineen metsästä ja istutetaan tornin eteen kirkkotien varteen." Se tehtiin. Niin saatiin vähitellen nykyinen upea koivukuja juhlistamaan kirkkokansan mieltä suvesta suveen varsinkin juhannuskirkkoon mentäessä.

Hauska oli pikku puuhan jälkeen ja muutenkin kokoontua pappilaan, jossa Suoma-rouva iloisena otti Sirkka-tyttärensä vieraat vastaan ja pitkän pöytänsä ääreen. Hartain mielin otettiin suurin seurakuntalaisjoukoin pappilassa aina uusi vuosi vastaan.

Mielellään pappilan väki useasti pistäytyi milloin mihinkin kotiin ja aina vaatimattomin elein. Jos josakin kodissa rakennettiin, kirkkoherra tarkasteli töitä ja antoi neuvon. Kävipä auttamaan, jos kesän helteellä korjattiin heinää ja sade uhkasi. Ollen täten kansanomainen ja koruton kirkkoherra

pääsi lähelle kansaa, ymmärsi sitä ja sai sen luottamuksen ei vain tätä, vaan iästäkin elämää koskevissa kysymyksissä.

Saadakseen yhä enemmän tukea varsinaisessa seurakuntatyössään, kirkkoherra Tommila kehitti kirkkoneuvoston toimintaa. Lähemmän yhteyden aikaansaamiseksi sen kokouksiin hän siirsi ne vieraanvaraiseen pappilaansa.

OPETUKSEN EDISTÄJÄ

Erikoista huolenpitoa kirkkoherra osoitti monen mielestä takapajulle jääneeseen kirkolliseen kansanopetukseen. Hän otti uudelleen käytäntöön katekismussaarnat. Raamattuja hän hankki ja levitti niitä innokkaasti seurakuntaansa saatuaan kuulla, että vielä v. 1912 vain puolet seurakunnan kodeista omisti pyhän kirjan. Kiertokoulusta, joiden lukua lisättiin, hän lämmöllä huolehti. Usein hän kiersi niitä katsomassa, kutsui opettajia neuvotteluhetkiin pappilaan, lahjoitti kerrankin 50 mk uusien kirjojen ostamiseksi kouluun. Seurakunnan suurta vastustusta uhmaten hän koetti kohottaa opettajien heikkoja etuja, mm. koulutaloihin maksettavaa ruokarahaa, joka oli v. 1917 5 mk viikolta ja anti sen mukainen. Pahin vaiva kuitenkin oli siinä, että jotkut isännät, joilla ei ollut kouluikäisiä lapsia, käänsivät "koulukoneitten" tuojat portiltaan takaisin, eivät siis ottaneet koulua. Silloin äkkiä nähtiin, miten kirkkoherra ruunillaan keltaisissa kärryissään istuen ajoi taloon ja järjesti asian — välistä kovinkin sanoin. Saipa eräskin isäntä vastaanpanostaan 97 mk sakkoo.

Myös pyhäkoulutyö oli kirkkoherra Tommilan sydämellä. Kinkarit ja rippikoulut pidettiin suurella vakavuudella ja merkitsivät monille kauhun paikkaa, kunnes kansakoulun käynti yleistyi.

LAAJAKATSEINEN LUOTTAMUSMIES

Jo varhain osoittamallaan huolella kirkkoherra Tommila hoiti kansliatehtävänsä ja organisoikin erinomaisesti seurakunnan asiat. Pian hän sai hoidettavakseen

Pappi'a oli kansoitettu. Kuvaus on ajoitettu vuodelle 1914 tai 1915. Henkilöt vasemmalta seisomassa: renki Ilisakki Norlund, pyykkäri Eli-na Hartusniemi (oli työssä muulloinkin apuihmisenä), ruustinna Suoma Tommila, rovasti Frans Tommila, vuokraaja Verner Sälliluoma, Veikko Sälliluoma ja Eemeli Sälliluoma. Istumassa vasemmalta: palvelija Manda Norlund, kotiopettaja Hjördis Hagelin, ruustinnan äiti Raassina, o.s. Bondorf, Sirkka Tommila, kesävieras Karin Ridell, edessä apupoika Toivo Lepistö, kasvattitytär Martta Jalonen nyk. Hartto, Aimo Raassina, Katri Ekman.

maallisuontoisiakin tehtäviä. Hän kuului moniin johtokuntiin, puuhasi mm. rautatien saamista pitäjään. Olipa hän kunnanvaltuuston taitavana puheenjohtajana sen perustamisesta (v. 1919) alkaen kuolemaansa asti. Tässä keskeisessä luottamustehtävässä hän laajakatseisena ja tasapuolisena ihmisenä muovaili ne perusteet ja panialulle ne uudistukset, joiden pohjalla Parkanon kunnalliselämä on kehittynyt.

Valtiollinenkin toiminta kuului kirkkoherra Tommilan harrastuksiin. Kansalliseen kokoomuspuolueeseen lukeutuneena hän oli kaksi kertaa presidentin valitsijamiehenä, samoin eduskuntaehdokkaana. Kuitenkin hän aina esiintyi sovittavana eri puolueiden kesken. Samoin hän koetti tasoittaa uskonnollisten suuntien välejä ja siis epäsovelia estäen rakentaa seurakuntaa.

Kirkolliseen toimintaan kirkkoherra Tommila kuitenkin tahtoi kohdistaa parhaat voimansa. Hän saikin käyttää niitä seurakuntansa ulkopuolellakin. Vuosina 1921-1931

hän oli Tyrvään ja siitä alkaen Ylä-Satakunnan rovastikunnan lääninrovastina hoitaen antaumuksella alueensa asioita. Kirkolliskokousten jäsenenä hän oli vuosina 1923, 1928, 1933 ja 1938. Kaikissa toimituksissaan hän osoittautui itsenäiseksi ajattelijaksi, joka kaikessa pyrki oikeuteen ja totuuteen.

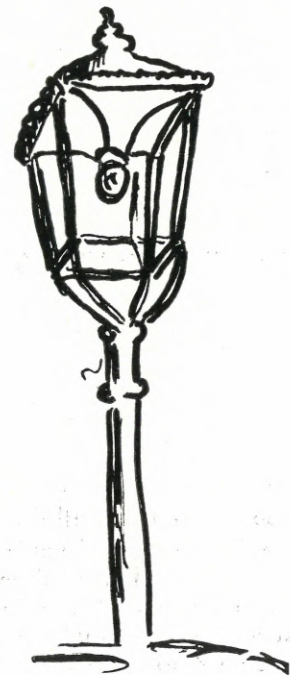
OMA ELÄMÄ ESIMERKKINÄ

Kun muistelee lääninrovasti Tommilaa hänen pappistyössään, tulee mieleen hänen juhlallinen olemuksensa kirkon alttarin edessä julistamassa Jumalan kunniaa. Siinä hän oli parhaimmillaan. Saarnat julistivat selvään pyhää sanaa. Aina ne eivät herkästäneet mieltä syviin tunnelmiin tai ihaaniin korkeuksiin, mutta ne olivat omiaan antamaan seurakuntalaisten elämälle voimaa, jota vakuuttavasti vahvasti puhujan esikuvalinen, kunnioitusta herättävä elämä.

Korkeimmilleen kohonneena nähtiin lääninrovasti Tommilaan kohdistunut arvonanto silloin, kun hänet kesken työkuuttaan yllättäen poiskutsuttuna tuotiin kirkkoon Seurakunnan vaiheita esittävä teos kertoo siitä seuraavaa:

"Kylä oli suruliputettu. Aurinko paistoi kirkkaasti. Seurakuntalaisia oli sankoin joukoin kokoontunut kirkonmäelle ja ääriään myöten täyttyneeseen kirkkoon. Surumarssin hiljaa soidessa kannettiin arkku pappien muodostamaa kunniakujaa pitkin alttarin eteen. Kauniisti sointuivat poismenneen elämään ruumissaarnan pitäjän, kirkkoherra Yrjö Koivukosken lausumat Roomalaiskirjeen sanat: "Jos elämme tai kuolemme, olemme Herran omat." — "Jerusalem, Jerusalemi, kaupunki ylhäinen, kaajahti kuoron laulu ja kahdentoista virkaveljensä avustamana rovasti J. Vuorio siunasi vainajan."

Kauan Parkanon seurakuntalaiset ovat lämpimin, kiitollisin mielin vaalineet lääninrovasti Fr. V. Tommilan muistoa.

Uusia parkanolaisia

Parkanon laajeneva teollisuus, liike-elämä, toimistot, koulut ja muut työpaikat vetävät tänne jatkuvasti uutta väkeä. Useimmat tulijat asettuvat keskustajamaan. Jotkut viipyvät vain lyhyen ajan ja muuttavat taas muualle. Hyvin monet jäävät, löytävät tuttavii, harrastuksia, hankkivat oman asunnon, viihtyvät, kasvattavat lapsensa parkanolaisiksi ja muuttuvat sellaisiksi vähitellen itsekkin. Seuravassa eräät tänne muuttaneet kertovat kotiutumisensa vaiheista.

Miten olen kokenut Parkanon ?

Marianne Öhman ja Niklas 4-v.

MARIANNE ÖHMAN:

KERRON EHKÄ KUIN SATUA

Olipa kerran noin 11 vuotta sitten nuori perhe lomamatkalla Kokkolasta Karjaalle. Vanhempien lisäksi perheeseen kuului kolmevuotias tyttö ja puolivuotias poika, joka kumma kyllä nukahti, ennen kuin perhe saapui mielestään iha-

nan kauniille paikkakunnalle, nimeltä Parkano. Lopultakin perhe sai rauhassa juoda kahvit ja ihailla keskustan näkymiä. Perhe luuli, että Parkano jäisi mieleen, kuten jotkut muutkin erikoisen kauniit paikkakunnat mummolamatkojen välietappeina, mutta toisin kävi.

Melko tasan kolme vuotta myöhemmin sama perhe saapui tälle paikkakunnalle mukanaan aikaisemmin mainittujen lisäksi muuttokuorma ja kaksivuotias tyttö. Perheen isän työpaikka tuli olemaan silloisella Parkano Oy:llä. Tämän kirjoittaja on tuon mainitun perheen äiti ja mikäli kirjoittamani kuulostaa sadulta, johtunee se yksinkertaisesti siitä, että olenertonut sittemmin jo neljälle lapselleni satuja noin 4700 iltaa.

KIELIKIN VAIHTUI

Kun muutimme Parkanoon, emme muuttaneet ainoastaan uudelle paikkakunnalle, vaan myöskin uuteen kieleen. Äidinkieleni on ruotsi ja olen syntynyt Kokkolasta, mieheni Rolf taas Siuntiossa, Porkkalan alueella. Ainoa, joka osasi kunnolla suomea, oli perheen ns. pää. Lapset eivät osanneet sanaakaan Suomea, he tulivat yhdestä vieraasta kielestä toiseen, koska

perhe oli ennen lopullista Parkanoon muuttoja asunut seitsemän kuukautta Saksassa, missä kaksi vanhempaa myöskin kävivät leikkikoulua. Äidin sydämeen koski monta kertaa ajattellessani, kuinka heidän pienet aivonsa pystyisivät selvittämään kaikki nämä muutokset. Toisaalta tiesin Saksassa oleskelun perusteella, että lapset kyllä oppivat toisen kielen suhteellisen nopeasti. Kokemukset rikastuttavat elämää. On mielenkiintoista seurata lasta, joka oppii vieraan kielen ilman kotiläksyjä ja kielioppia. Omalla kohdallani olen joutunut todella opiskelemaan, jotta olisin selviytynyt kielellisistä muutoksista.

Oppineet ovat eri mieltä siitä, miten lapset pystyvät omaksumaan vieraita kieliä. Samoin he ovat eri mieltä kodin kaksikielisyydestä ja koulujen opetuskielestä. Kokemusteni perusteella uskal'ansanoa, että leikkitoiverit, koulu ja muu ympäristö opettavat. On kuitenkin erittäin tärkeää, että vanhemmat puhuvat omaa äidinkieltänsä lasten kanssa. Näin lapset saavat perusturvallisuuden lisäksi sen kielellisen turvallisuuden, joka on tarpeen uudella kielialueella. Tietysti täytyy myös edellyttää, että sekä lapset että vanhemmat suhtautuvat ennakkoluulottomasti uuteen ympäristöön. Perheemme

on kokenut Parkanon tässä mielessä erittäin positiivisesti. Kielitaitohan on suurpääomaa ja korko on globaalinen.

ELÄMÄNTAVOISSA, KULTTUURISSA PALJON UUTTA

Muuttaessamme uuteen kieleen muutimme myös uuteen kulttuuriin, minkä minä koin hyvin positiivisena. Joskus tuntee kyllä itsensä kahtiajaetuksi ja syntyneeksi uuteen ympäristöön, mutta mieluummin otan nämä pienet vaikeudet, kuin tuntisin itseni muukalaiseksi synnyinmaassani.

Aikaisemmin, kun joku ulkomaalainen kysyi esimerkiksi tyypillisistä suomalaisista ruoista, olin melko avuton, mutta Parkanossa ollessani olen saanut oppia hyvin paljon näistäkin asioista. Nykyään tuntuu mukavalta, jos joku kysyy, mitä muuta Suomessa on kuin lappa'aisia, poroja ja kaalipiirakoita, kuten eräät matkailuesitteet yksipuolisesti kertovat.

Joskus, kun lapset tekevät koulutehtäviinsä liittyviä kysymyksiä, enkä osaa vastata, he saattavat lausua: Etkö tosiaan tiedä sitä? Tunnen itseni riittämättömäksi ja yritän silloin kertoa, mitä minä olen lukenut ja oppinut nuoruudessaani toivoen, että lapseni näin kehittyisivät mahdollisimman avarakatseisiksi. Olen sitä mieltä, että me synnymme tänne maailmankansalaisiksi emmekä nurkkapatrioteiksi.

Minunhan piti kirjoittaa, miten koen Parkanon kielikysymys huomioonottaen, mutta en tahdo pysyä asiassa. Toivottavasti mahdollinen lukija kuitenkin rivien välistä näkee, miten minä koen Parkanon.

Kaikkihan tiedämme, että Parkanossa on rikas ja vilkas kulttuurielämä, josta minäkin olen iloinen. Tulen tässä vain kevyesti käsittelemään saunakulttuurin eri muodot, joihin edelleen tutustun, koska aina löytyy uusia asioita. Lapsuudenkodissani oli sauna, jota lämmitettiin kerran viikossa ja johon mentiin perinpohjaista ruumiillista puhdistusta suorittamaan. Loppu. Se oli mielestäni hirtittävä tapa nämä puhdistautuminen

höyryineen ym., ja olin aivan varma, että jonain päivänä sairastun vakavasti siinä kuumuudessa.

Parkanossa olen oppinut, miten oikein saunotaan ja että sauna on varteenotettava osa sekä arjessa että juhlassa, parasta, mitä voi ystävälle tarjota. Kampaus ja ehosutus jäävät saunan lauteille, mutta se on merkityksetöntä verrattuna siihen hyvän olon tunteeseen, jonka puhdas sielu puhtaassa ruumiissa saa aikaan. Loppuillan voi sitten tutustua kanssaihmiesten iloihin ja punaisiin, mutta todellisiin kasvoihin. Minä todella pidän saunasta.

KAUPUNGIN JOHTO, MUISTAKAA MYÖS LAPSIA!

Neljän lapsen äitinä en voi olla ihmettelemättä sitä tosiasiaa, ettei Parkanossa ole minkääläistä leikkipuistoa. En voi olla toteamatta, että moni pienempikin paikkakunta kohtelee lapsiaan tässä suhteessa paremmin. Joku on sanonut: "Lasten leikki ei ole leikin asia." Tiedän, että moni nuori, kerrostalossa asuva perhe toivoo jotain muutakin kuin 25 lapsen hiekkalaitikon. Leikkipuisto olisi tärkeä myös vanhemmille, koska siellä vastamuuttaneet usein parhaiten tutustuvat kanssaihmiisiin ja yksinäisyys olisi helpommin voitettavissa.

TEIMME LUONTORETKIÄ JA KOTIUDUIMME

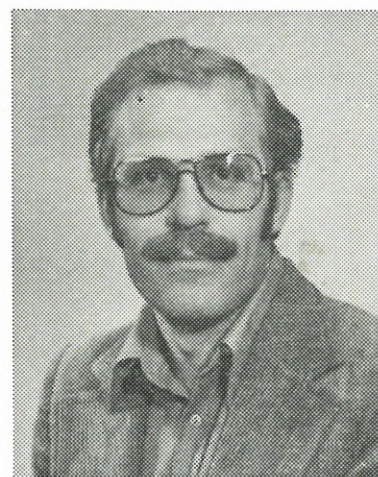
Meilläkin ensimmäiset vuodet olivat yksinäisiä. Monien pitkien "mummolareissujen" ja vielä useampien yksinäisyyden itkujen jälkeen rupesimme koko perheen voimalla tutustumaan Parkanon ihanaan luontoon. Täältä löytyy metsiä, soita, järviä, jokia, koskia ja jopa vuorentapaisiakin. Tämän kaiken on luoja meille antanut ja olemme sinne aina tervetulleita, kunhan käyttäydymme luonnon vaatimalla tavalla. Metsästä tuli ikäänkuin toinen kotimme.

Kun menee lasten kanssa luontoon, on se niinkuin tutkimusmatka. Jokainen puu, elävä tai kuollut, on kuin taideteos. Jokainen lehti on mielenkiintoinen, jokainen kanto muodostuu lapsen mielikuvituksessa joksikin jännittäväksi. Pienet metsäpolut, linnut, muura-

haiset, kaikki on osaa ihmeestä, ja meidän on opittava kunnioittamaan tätä kaikkea. Kuten niin monessa muussakin asiassa, lapset opettavat meidät näkemään. Uskon, että heillä on tarvetta luonnonläheisyyteen ja siihen täällä Parkanossa tosiaan on mahdollisuuksia. Eräässä Z. Topeliuksen sadussa luin hyvän elämänohjeeksi sopivan lauseen: "Olen yksi niistä, jotka lapsena ovat istuneet lähellä luonnon sydäntä, ja tulin niin lämpimäksi, etten koskaan palele." Kun on saanut yhteyden luontoon, on myöskin löytänyt ihmiset.

Parkano on monessa suhteessa aktiivinen kaupunki, jonka tulisi mielestäni suunnata enemmän aktiivisuuttaan lastensa ja nuortensa hyväksi.

Tunnen kuuluvani tänne nyt. Sopeutuminen ei aina ole ollut helppoa, mutta se on antanut paljon ja kasvattanut minua ihmisenä. "Hyvä täällä on elää, tehdä työtä ja kasvaa parkanolaisten kesellä."

KAUKO PUSSINEN:

TULEMME POHJOIS-KARJALASTA

Kertoillakseni ensiksi taustaa, sanoisin että olen perheeni kanssa muuttanut tänne kolme vuotta sitten Outokummun kauppala, Pohjois-Karjalasta, josta maakunnasta olemme myös syntyisin. Työskentelen Rauma-Repola Oy:n Parkanon konepajan ostotoimistossa. Perheen pää, eli vaimo Ullan, työpaikka on pankissa. Näin me molemmat olemme täällä työn kautta heti saaneet kosketuskoh-

tia paikkakunnan elämään ja molemmat lapsemme ovat koulussa. Perheen lähin elinympäristö, nelisen kilometriä keskustasta, on parasta maaseutua ilman pienimpiäkään keskusten haittoja.

Olin kuullut, että parkanolainen ihminen on jäykkä ja suhtautuu vieraisiin varauksin. Tämä ei pidä paikkansa. Se on todettu monessa eri yhteydessä, esimerkiksi kesämökin tonttia etsittäessä. Ihmisten kanssa on helppo päästä keskusteluun ja he ovat olleet avuliaita ohjaten menkääs sinne ja sinne, kyllä se tietää. Tässä yhteydessä on selvinyt sekin, että näillä seuduilla vielä on vettä ja rantoja missä viettää kesäelämää.

VAPAA-AIKANA PERHEEN PIIRISSÄ

Kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa jää yleensä vähäiseksi, kun perheessä on 10-vuotias pojan viikari, jonka kanssa pitäisi puuhata pahin puhti pois, että pahanteolle jäisi vähemmän aikaa. Kolmetoistavuotias tytär hoitaa jo omat asiansa ilman isän ja äidin apua, mutta hänen kanssaan harastetaan yhdessä, milloin aikaa liikenee, ainakin ratsastusta Niisälässä.

PARKANO VOISI KEHITYÄ RIPEÄMMINKIN

Mielestäni Parkano on luonteeltaan vilkas, mutta kiireetön, hyvien kulkuyhteyksien risteyksessä sijaitseva maaseutukeskus. Hieman kiireettömästi se on myös kehittynyt eikä siis lähimaankaan sillä vauhdilla, mihin sen sijainti ja hyvä työvoiman saanti olisi tarjonnut mahdollisuuden. Liike-elämää täällä on vilkastuttanut ympäröivä laaja maaseutu ja liike-elämä nykyisellään kykenisi kyllä palvelemaan suurempaakin keskusta. Jo olemassa olevien teollisuuslaitosten lisäksi saisi Parkanoon tulla, ja toivottavasti tulee, uutta teollista toimintaa. Mutta sitä ei taida tulla ellei sitä haeta...

Parkanolainen puhuu vivahteikasta suomenkieltä ja hoitelee hommansa turhia kiireilemättä. Ja on täällä vielä yksi hyvä asia: sahti.

MARJA-LEENA LAIHO:

MISSÄ SE ON, SELLAINEN PARKANO?

Syksyllä muuttaisimme Parkanoon. Tämän ilmoituksen olin tehnyt ystäväilleni kuin kokeilumielessä keväällä 1972. Tuttavapiiriin suhtautuminen oli odotusten mukaista. Mikä se on sellainen Parkano, missä päin Suomea, ja mikä tärkeintä, kuinka kaukana Helsingistä, tuosta navasta, minkä ympäri helposti ajatteli kaiken pyörivän.

Helpottuneena he saivat kuulla Parkanon olevan kauppalan, vajaat sata kilometriä Tampereelta luoteeseen, Turun ja Porin läänin ylimmässä kolkassa. Siis siedettävän junamatkan päässä Helsingistä sijaitseva asutuskeskus yläsatakuntalaisen maiseman ympäröimänä.

Kesän aikana Parkanon tuntemukseni kasvoi huomattavasti, olihan perheenpää aloittanut työnsä Parkanon Metsäntutkimusasemalla hakien samalla perheelle asuntoa. Hänen mukaansa pohjois-satakuntalainen luonto vaikutti mielenkiintoiselta ja vaihtelevalta. Parkanon sijainti lääninsä poisjoisan kasvukeskuksena tuntui turvaavan edellytykset asujamistonsa hyvinvoinnille. Liikkeiden palvelutaso vaikutti hyvältä ja harrastustoiminta vireältä. Satakuntalaiseen kansanluonteeseen ja murteeseen olin jo opiskeluvuosina tutustunut toveripiirissä. Pienten lasten vanhempina climme vakuuttuneita, ettei ilmapiiri missään päin Suomea voinut olla lapsiepäystävällisempi kuin pääkaupungissa. Muuttoa saattoi siis valmistella levollisin mielin.

UUSI LUKU ELÄMÄSSÄMME

Saapuessamme vihdoin muuttokuorminemme Parkanoon ensivaikutelmani maisemista jäi ymmärrettävästi hämäräksi syysillassa. Lämmöllä muistelen sen sijaan hetkeä, jolloin olimme perillä. Avuliiden parkanolaisten voimin tavaramme olivat hetkessä sisällä ja väsyneet matkalaiset pääsivät aloittamaan uutta lukua elämässään.

Tänä syksynä tuli kuluneeksi viisi vuotta siitä kun meistä tuli parkanolaisia. Perhe on tänä aikana kasvanut kahdella paljasjalkaisella parkanolaisella ja olemme muuttaneet oman "kurkikirren" alle.

Entä millaiset ovat neljän pienen lapsen kotiaidin kokemukset ja vaikutelmat Parkanosta, sen luonnosta, ihmisistä ja elämisen tasosta?

Parkanon maantieteellisen sijainnin sopivuudesta voidaan olla monta mieltä mm. riippuen siitä, missä päin Suomea kunkin perheen muut kiintopisteet ovat. Minä olen kotoisin Pohjois-Savosta ja mieheni läntiseltä Uudeltamaalta. Meidän perheemme tärkeimpiin kohteisiin — isovanhempien luo — matkat pitenivät ja junayhteydet mutkistuivat. Juna on miellyttävä kulkuneuvo etenkin pohjois-eteläsuunnassa matkaavalle, joskin Parkanossa pysähtyvien junien määrä kaipaasi lisäystä.

Parkanon saapuva vieras saa junan ikkunasta yksipuolisen kuvan maisemista ja perillä asemalla ihmettelee, mihin erämaahan mahdoikaan joutua.. Autoileva matkaja sen sijaan nauttii Ylä-Satakunnan kauniista, vaihtelevasta luonnosta viljelyaukeineen, järvineen, soineen ja metsineen.

IHMISISTÄ OLEN PITÄNYT

Täköläisestä väestöstä — olkoon se sitten satakuntalaista tai muualta muuttanutta — minulla on pelkkää hyvää sanottavana. Naapurustossa, tuttavapiirissä, liikelaitoksissa ja harrastustoiminnassa kohtaamani ihmiset ovat olleet ystävällisiä ja välittömiä ventovierastakin kohtaan.

Parkanon liike-elämän tarjoamat palvelut edustavat ilmeisesti pieneköiden väestökeskusten nor-

maalia tasoa. Kilpailu ei ole niin kova kuin suurissa kaupungeissa, joten esimerkiksi elintarvikkeiden tarjoushinnoissa ei päästä suurten taajamien lukemiin. Toisaalta liikelaitosten keskittyminen pienelle alueelle säästää asiakkaiden aikaa ja vaivaa.

Terveystenhoito on perheemme kohdalla toiminut moitteettomasti. Suhtautuminen "suurperheeseen" on kaikkialla ollut myönteistä. Apua ja opastusta olemme tarvittaessa saaneet terveydenhoitajien ja lääkärin taholta.

YLLÄTYIN HENGELLISEN ELÄMÄN VILKKAUDESTA

Paikkakunnan hengellisen elämän vilkkaus yllätti pääkaupungista muuttaneen. Kannattajia näyttää riittävän sekä useille kirkon

piirissä toimiville aatesuunnille että ulkopuolisille uskonkilvoitteloille. Pienten lasten äitinä arvostan erityisesti seurakunnan lapsityötä, minkä laajin työskä on päiväkerhotoiminta siihen liittyvine lastentapahtumineen.

Parkanolaisten vapaa-aikaan liittyy monipuolista vireää harrastustoimintaa. Kansalais- ja musiikkiopisto, seurakunta, urheilu- ja nuorisoseura, sekä lukuisat muut yhdistykset tarjoavat kaikenikäisille virkistävää ja kehittävää ajankulua hyvien harrastusten parissa. Toikihan suurissa kaupungeissa myös on tarjolla monenlaista harrastetta, mutta massaan sulautunut ihmisen ei helpolla tule lähteneeksi mukaan ventovieraiden joukkoon. vaikka jotain mielenkiintoista tapahtuisi lähikorttelissa.

KOTIÄIDIN LAAJENNETTAVA ITSE ELINPIIRIÄÄN

Uudelle paikkakunnalle muuttaneelta vaaditaan aina omaa aktiivisuutta hänen luodessaan elinpiiriään. Erityisesti kotiäidin kontaktit ulkomaailmaan saattavat pösyä vuosikautia miltei olemattomina, ellei hän omatoimisesti haakeudu mukaan paikkakunnan toimintoihin. Lastenhoidon järjestäminen äidin poissaolon ajaksi on ongelma sinänsä. Allekirjoittaneella on ollut onni saada lapsirakaita naapureita, joiden puoleen on voinut kääntyä silloin kun harrastukset kutsuvat ja isä on estynyt toimimasta lastenkaitsijana.

Kotiutuminen Parkanoon on sujunut kaikin puolin odotusten mukaisesti. Olen viihtynyt yläsatakuntalaisessa maisemassa.

AATE NUMMINEN

Vapaa-ajan viihdettä Parkanossa 1920-luvulla

Silloin ei ollut nykyisin tuttuja monopoliviihdyttäjiä, vaan tilanteen mukaan vaihtelevia mahdollisuuksia, enimmäkseen sattumalta. Radio oli vielä lapsuudessaan, konttausasteella. Harrastuksiin luonnollisesti sopivin vuodenaika oli kesä, joka valoisana ja lämpimänä jo itessään kykeni luomaan monelle viihdettä tarpeeksi. Mutta kun vapaina tuokioina, jolloin esim. nuorehkoja ihmisiä sattui koolle teitten risteykseen, jonkin aikaa sai olla toisten joukossa rupatellen, niin tuntui piristävältä. Jätän kokonaan nyt sivuun pesä- ja jalkapallopelit, jotka olivat tuolloinkin järjestettyjä ja säännösten alaisia, ja pysähdyn vain spontaaniin ohjelmaan.

Kun tuollaisessa joukossa huomattiin, että yleisesti tunnettu huvimestari Urhon Kalle oli lähestymässä, niin jo-

kainen jo asennoitui odotamaan etukäteen nauruhermoja kutittavaa ohjelmaa. Nyt-pä kerron erästä sellaisesta ohjelmasta.

Entinen Kurun maantie erkani nykyisen Kiviniemen ja Korpelan liiketalojen välistä alas kohti vanhaa Viinikkasiltaa, jonka idänpuoleinen pää oli suunnilleen nykyisen sillan vastaavan pään paikalla. Tuossa risteyksessä oli uudehko rautainen tienviittapylväs, puisen tilalle vaihdettu. Tuollainen uudistustyö oli käynnistetty tieviranomaisen toimesta. Uudessa tolpassa oli useita viittoja, kuten: Tampereelle, Poriin, Ikaalisiin, Kuruun, Vaasaan, Jalasjärvelle, Karviaan. Nämä kaikki olivat pylvään yläpäässä. Keskivälissä oli tuo tuttu soikea kilpi, jossa teksti: Parkano — KKO.

Urhon Kallekin oli tullut paikalle ja johti ohjelmaa

omalla hausalla tavallaan. Jonkin ajan kuluttua saapui joukkoon pohjoisesta päin pyörällä ajaen Oskar Nikander, joka oli likinäköinen ja siksi hänen piti katsoa läheltä ja vähän siristellen silmiään. Kun Kalle piti pienen tauon poikasen, niin Oskari kysyi: "Osaako kukaa sanoo mitä toi KKO tarkoittaa"? Ja heti kun kysymys oli kuultu, Kalle vastasi nopeasti: "Katso korkeammalle Oskari"! Kyllä koko joukolle nauru maittoi. Eikä Oskarikaan joukosta poikennut. Tapahtumasta jäi niin huvittava muisto, että parisen viikon ajan aina kun Kallen sutkaus muistui mieleen, rupesi naurattamaan humoristisen keventävästi.

Katselu- ja kuuntelumaksua ei peritty keneltäkään, eikä ollut mielenterveyshäiriöitäkään. Nykyään peritään — ja on!

LAPSUUTENI JOULU

VALMISTELU ALKOI JO SADONKORJUUN AIKAAN

Vuosisadan alussa joulun valmistelu aloitettiin jo syksyllä. Tämän kirjoittaja oli viisivuotias vuonna 1905, kun joulu kodissani vietettiin näin: Isä Kaarle Hemming, äiti Hilma Karoliina ja lapset; seitsenvuotias Emil Arvid, viisivuotias Hilja Maria ja kolmivuotias Eva Kristiina olivat koko perheen voimalla valmistamassa suurta juhlaa.

Sahdin teossa isä sanoi, että tuo säästetään jouluksi, marjoja laitettaessa muistettiin myös joulun tarpeet.

Astiat pestiin hyvin huolellisesti. Äiti sanoi, että niihin ei saa tulla hometta. Ja lapset tietysti tekivät talvi-iltoina koristeita: me liimasimme silkkipaperista pyöreitä rinkelöitä ketjuksi. Kaupasta kaupanpäällisiksi saadut karamellitkin viettiin monasti joulua varten talteen ja lisäksi ostettiin kauniita kuusen-karamelleja. Kuusen-karamellit oli koristettu enkelinkuvin ja muistolausein, niissä oli tupsut molemmissa päissä. Nämä ihanuudet oli tarkoitettu vain katseltaviksi ei maistettaviksi.

PARI VIIKKOA LEIPOMISTA, RUOKIEN LAITTOA JA SIIVOUSTA

Pari viikkoa ennen joulua tehtiin hapanleipä ja varituinen. Varituinen tehtiin imelletystä limputaikinasta. Äiti sanoikin, että sen maku vain parani varastossa.

Laatikoita tehtiin tietysti myös: uunissa valmistuivat peruna-, lanttu- ja porkkanalaatikot sekä kinkku ja muut liharuuat. Laatikoille valmistettiin vielä erikoiskastike vasikan, sian ja raavaanlihasta, vielä siihen käytettiin munuaisia ja maksaa. Kastike kypsyi padassa uunin suussa, mausteena oli ainakin pippuria.

Kun ruoka oli valmistettu, äiti sanoi: Nyt aletaan siivoamaan, nyt on kuiva päivä.

Silloin kannettiin ulos kaikki makuu- ja pitovaatteet tuulettumaan. Sillä aikaa kun vaatteet olivat tuulettumassa, riimottiin seinät ja katot sekä pestiin lattiat. Sitten sytytettiin tulet uuneihin, että huoneet kuivuivat.

Isä oli ulkotoissa ja kun hän tuli sisälle oli ruokakin pöydässä.

Yksi päivä käytettiin niusen leipomiseen. Kun lapset aamulla heräsivät, olivat taikinat jo nousemassa.

Hilja Maria sai leipoa nisuäijää kuuseen ja saipa hän järjestellä piparkakkujakin pelleille ja touhua riitti pitkin päivää.

AATTO JUHLAA KORKEAMPI

Seuraava päivä oli kauan toivottu jouluaatto. Silloin noustiin varhain. Äiti paistoi juuston pyöreän puukannen päällä. Valkean loisteessa siihen tuli ruskeita pilkkuja. Isä toi kuusen ja laittoi sen keskelle pirtin lattiaa. Me lapset aloimme koristella ja isä sitoi kynttilät oksille. Hyvä mieli ja tuoksu täytti huoneen.

Nyt olikin aika lähteä saunaan, sinne meni koko perhe yhdessä. Saunassa oltiin ihanassa löylyssä ja peseydyttyä puettiin puhtaat vaatteet ylle.

Saunan jälkeen isä piipahti ulos ja tuli takaisin suuren kukkapaketin kanssa. Hän asetti ne äidin syliin ja sanoi: rakkaalle vaimolleni. Kirkkaat kyyneleet tipahtelivat kukasten päälle äidin poskia pitkin. Hetki oli niin herkkä, että näen sen vieläkin silmissäni.

Väki siirtyi sitten pöydän ääreen kukin omalle paikalleen. Isä luki jouluevankeliumin ja se kuunneltiin hartaana. Sitten vielä pantiin kädet ristiin ja isä alkoi rukouksen: "Kaikkalainen laupeus ja hyvä anti tulee ylhäältä Valkeuden Isältä." Hän leikkasi jokaiselle leipäviipaleet ja levitti voita päälle. Sitten alettiin syödä.

Lapsille mieluisin herkku oli juusto, jonka päälle laitettiin mesimarjahilloa. Vieläkin makua muistellaan heraatessa vesi kielelle.

ELÄIMIÄKIN MUISTETTIIN.

Kun jouluvirsi oli veisattu aterian päälle, isä sanoi: Nyt on eläinten vuoro. Hän otti orresta pari leipää ja palasteli ne pärekoriin. Ensin menttiin talliin ja Leimu sai pari palasta leipää ja kauroja. Hevonen hörähti tyytyväisenä ja Eeva Kristiina sanoi, että nyt se kiitti. Navetassa lehmille annettiin omat leipäpalasensa ja kanoille kauroja. Lampaallekin annettiin vielä heiniä. Sitten huudettiin. Nyt on joulu. Linnuille olkilyhteet laitettuna ja kissa ja koirakin saivat osuutensa.

Vihdoin palattiin pirttiin ja isä jakoi joululahjat. Ne olivat omatekoisia, hyviä ja lämpimiä.

Tällaiset herkat lapsuuden joulun muistot ovat säilyneet kauniina mielessäni halki vuosikymmenten.

KUN SALAMA ISKI PARKANON KIRKKOON

Ensi juhannuksena tulee kuluneeksi viisikymmentä vuotta siitä järkyttävästä tapahtumasta, kun salama iski kotikirkkoomme. Onnettomuudessa sai neljä ihmistä surmansa ja useita loukkaantui. Arvo Kuivasto ja Anni Lehto ovat Parkanon Joululle kertoneet omakohtaiset kokemuksensa tästä tapahtumasta.

Arvo Kuivasto: Näin minä sen muistan.

Juhannuspäivänä 1928 olin sisareni tyttären Bertta Jokisen konfirmaatiossa Parkanon kirkossa vaimoni ja sisareni Hilman kanssa. Aurinkoinen aamu muuttui painostavaksi. "On ukkosta ilmassa" sanottiin. Pyrimme täpö täyteen kirkkoon "yhteisestä" s.o. länsiovesta, mutta pääsimme vain kirkon ovelle eteisen puolelle. Selkäsärkyni takia palasin pian ulos. Makasiinin luona tuli vastaan tuttuja ja heidän kanssaan pääsin "miesten" s.o. eteläovesta kirkkoon ja vasemman puoleisia lehterin rappuja niiden puoliväliin saakka. Seisominen kävi taas tuskalliseksi ja palasin ulos. Päätin katsella kylää, josta runsaat kaksi vuotta sitten olin lähtenyt.

Nummisen kohdalla tuli vastaan opettaja Einari Salonen. Hän ehdotti "mennään urkulehterille, saat istua ainakin silloin kun kuoro laulaa." Kääntyessämme tapulin luona vasemmalle kirkkojärven takaa näkyi valtava musta pilvi. Ajattelin, ukkospilvi ei ole tuosta suunnasta päässyt järven yli. Pääsimme lehterille.

Pian kirkko alkoi hämärtyä. Tavallista voimakkaampi ukkospilvi oli sittenkin päässyt järven yli. Muistan vanhan ennustuksen "Kuttikallion kirkko romahtaa" ja pysyttelin urkukaapin ja seinän välillä. Mutta kun rippilasten valkopukuinen joukko kerääntyi alttarin ympärille, siirryin kuorolaisten penkin taakse tätä juhlallista näkyä seuraamaan. Silloin sokaiseva valonleimaus täytti kirkon, kuului huu- maava räjähdyssarja ja katosta putoava palava pöly antoi vaikutelman "kirkko on tulella."

LYSÄHDYS JA PAKOKAUHU

Minulla on edelleenkin tunne, että kaikin lysähdimme hetkeksi. Tämä käsitys vahvistui siksi, ettei kukaan alttarin ympärillä olevista lapsista loukkaantunut, vaikka kattolauta putosi alttarikaiteiden päälle, eikä putoavat laudat vahingoittaneet penkissä istujia. Älytön pakokauhu valtasi jokaisen. Ensimmäinen ajatukseni oli hypätä lämmityskamiinan päälle, mutta se näytti olevan liian kaukana. Pääsin etelän puoleisten rappujen yläpäähän, mutta raput olivat täynnä istuma- ja makuuasennossa olevia ihmisiä. Heittäydyin vatsaleni kaiteen päälle ja liu'uin alas. Kaiteen alatuki jysähti kylkeeni. Ehkä kivun tunne vei osan pakokauhustani.

Silloin kuulin keskilattialta päin järkyttyneen lapsen vetoa-vaa huutoa "äiti — äiti". Syn-tyi ensimmäinen itseäni koske- maton ajatus "tuo lapsi olisi pelastettava". Itsesäilytysvaiston määräämä silmäys osoitti ettei pikaista vaaraa ollut olemassa. Kirkon idänpuoleisessa sisäka- tossa paljastuneiden, vuosikym- meniä kuivuneiden kattotaak- soolien risteyksissä oli tulenliek- kejä. Juoksin ristikäytävällä ol- leen lapsen luo, sieppasin syliini ja annoin ikkunasta ulos. Kaato- sade kasteli käteni ja otaksutta- vasti vähensi pakokauhuani.

Juoksin länsiovelle. Siellä oli kauhistuttava sekasorto. Ovelle oli patoutunut ja keskiosalle kaa- tunut joukko ihmisiä. Ja toiset älyttömän ilmeillä juoksivat kaa- tuneiden yli. Yritykseni estää kaatuneitten tallaamista olivat

turhia. Jonkun ajan kuluttua paine ovelta väheni. Näin vaimo- ni. Hän oli nyt kirkon sisäpuo- lella kasvot seinään päin ja va- sen käsivarsi ovipielen ja ovelle patoutuneiden välisessä puser- ruksessa. Sain hänet irroitetuksi ja vein istumaan.

MIEHEN VAATTEET TULESSA

Miesten lehteriltä näytti tule- van savua. Kiirehdin sinne. Sil- loin rovasti Tommila ja kirkon- isännöitsijä Virranhaara tulivat kirkkoon sakastin eteisen ovesta. Nousin lehterille länsirappuja. Edessä oli järkyttävä näky. Iäkäs Oskari Hahkamäki istui lehterin lattialla särkyneen ikkunan koh- dalla. Hänen vaatteensa olivat kytevässä tulella. Osa vatsaa ja rintaa sekä kapeampi osa selkää oli jo paljaana noen ja palorak- kuloiden peitossa. Riisuessani ta- kin ja paidan jäännöksiä Oskarin päältä, hän heilutti oikeata kät- tään rintansa kohdalla ja kysyi "Onko tässä mitään". Valkoinen valhe tuntui oikeutetulta ja vas- tasin "onhan siinä".

Palava, kaikkien tuntema ys- täväallinen vanhus ylhäällä kir- kon ikkunassa lisäsi ulkona ole- vien hysteriaa. Puhuttiin maail- man lopusta. Hartaita rukouksia kuului polvistuneiden keskeltä. Sade oli lakkaamassa ja toimin- tavaisto heräämässä. Kirkon pa- lokeksijä kerättiin ikkunalle ja miehiä oli tulossa Oskaria laske- maan alas keksien varsia pitkin. Ajatuskykymme oli edelleenkin lukkiutunut. Raput, joita pitkin Oskarin pelastajat tulivat, olivat täysin vapaat Oskarin vaaratonta alaskuljetusta varten. Mutta

ensimmäisenä syntynyt ajatus "pelastamme Oskarin keksien varsia pitkin" ei muuttunut.

Huomasin lehterin vastakkaisella puolella Jooseppi Ylirautalammin pojan penkillä makaa-massa. Hän hymyili kuten ennenkin ja puhui selvästi, mutta ei voinut liikkua. Vedin hänet kainaloista alas ja jätin tapulin itäseinälle istumaan. Sillä luulin, että kirkon katossa, ehkä muual-lakin ollut tuli on levinnyt ja länsiovelta voivat vaimoni ja ehkä sisareni olla avun tarpeessa. Mutta kirkon katossa olleet tulipesäkkeet olivat sammuneet. Ihmetellen olen ajatellut, kuluttiko kirkontäyteinen ihmispaljous kaiken ilman hapen ja estikö kaatosade ilman vaihtumista niin, että tuli sammui rutikuivissa kirkon katto-osissa? Vai ihmekö tapahtui?

Huomasin nyt myöskin käytävän itäpuolelle penkkien selkänöiden päälle pudonneet katto-laudat ja niissä töröttävät lukui-sat takonaulat. Samoin käytäviä

peittävät lukuisat käsilaukut, vaatekappaleet, virsikirjat ym. Länsieteisessä niitä oli kahdella karheella. Keskelle pudonneet olivat kulkeutuneet pakenijoiden jaloissa ulos aina kiviäidalle saakka.

VALTAVA JÄRKYTYS

Vaimoni istui nyt kirkon ulko-rappusilla ja hieroskeli vasenta käsivarttaan, johon tunto oli palaamassa. Luulin helposti herki-syvän vaimoni kyynelehtivän, mutta ei. Syntyi keskustelutarja: "Oletko kunnossa?" "Olen", "Mis-sä on hartiallinasi?" "En tiedä". "Entä käsilaukkusi?" "En tiedä". "Missä lienevät Hilma ja Bertta?" "En ole nähnyt." Vastaukset oli-vat selviä, mutta ilmeettömiä. Pään asento ja eteentuijotus ei-vät muuttuneet.

Menessämme makasiinin luo-na olevan auton luokse poimim-me vaimoni käsilaukun n. 10 met-rin etäisyydessä ulkorappusista.

Hilma ja Bertta istuivat jo au-tossa. Luulen, että iloitsimme toistemme näkemisestä, mutta keskustelua ei syntynyt. Istuim-me vain ja ikäänkuin keräsimme itseämme kokoon. Jonkun ajan kuluttua vaaralliselta näyttävä vaimoni järkyttyminen purkau-tui vapauttavaan itkuun.

Tämän kirkossa käynnin yh-teydessä saamani psyykkiset vai-kutukset tasaantuivat vasta vuo-sien kuluttua. Salamointia ja nii-tä seuraavia räjähdysarjoja, näitä luonnon vertaansa vailla olevia näytelmiä, seurasin aikai-semmin ihastuneena ja arvosta-vaa pelkoa tuntien. Mutta kun kerran kotimatalla piti kääntyä suorakulmaisesti Kihniön tieltä Peräseinäjoelle päin salama lei-mahti niin auton etupyörät oli-vat vastapäisessä ojassa. En ollut yrittänytkään kääntyä. Onneksi oja oli matala ja nopeus nollassa. Ainakin kymmenen vuoden ajan vavahdin aina salaman leimahta-essa.

ANNI LEHTO

Muistojen kirkkomatka

MUISTOJEN KIRKKOMATKA

Aamu on mitä kaunein. On ju-hannus vuonna 1928. Olin silloin yksitoistavuotias. Heräsimme iloiseen odotukseen. Äiti ja isä olivat luvanneet, että jos on kau-nis ilma pääsemme kirkkoon. Silloin rippikoulutyöt pääsivät Herran ehtoolliselle. Lähdimme kävellen, isän piti tulla polku-pyörällä perässä myöhemmin.

Kirkko oli ääriään myöten täynnä. Pääsimme jotenkin ur-kulehterille. Jumalanpalvelus al-kaa. Kanttori Roiha soittaa ur-kuja. Valkopukuiset tytöt ovat alttarin edessä. Väsyttää ja tun-tuu ahdistavalta. Kun katsen ik-kunasta ulos, näen ilman muut-tuneen myrskyiseksi. Koivut huo-juvat tuulella. Kuuluu ukkosen jyrinää. Näen suuren, kirkkaan salaman alttarin edessä ylhäällä. Kuuluu valtava ukkosen jyräh-dys.

MELUA JA MIELETÖNTÄ KAUHUA

Olen portaiden puolivälissä ja tunnen valtavan voiman paina-van alapäin. Näen rovasti Tom-milan kulkevan keskikäytävällä ja kuulen hänen huutavan: Rau-hoitukaa, ei ole hätää. Mutta ih-miset ovat kauhusta aivan mie-lettömiä eivätkä kuule mitään. Huomaan, että seitsenvuotias si-sareni Saara ei olekaan vieressä-

ni. Koetan kaiken voimani pon-nistaen päästä kääntymään kat-soakseni taaksepäin. Näenkin Saaran pään vasemmalla puolel-la vähän ylempänä ihmisten kes-kellä. Sellainen ihme tapahtuu, että saamme toisiamme kädestä kiinni. Melu on huumaava.

Muistan tulen miesten lehterin katossa. Muistan valitushuutoja ja särkyvän lasin helinää, kun hätäntyneet ihmiset rikkoivat ikkunoita ja hyppäsivät niistä ulos. Oli hirveä tunne olla sen paineen keskellä. Tuntui, ettei eteenpäin päästä. Tuntui vallan murskaavalta olla siinä portai-den tungoksessa. Päästyämme vihdoon ovelle oli puristus niin kova, että tuskin voimme hen-gittää.

VASTA ULKONA HELPOTTI

Ulos päästyämme tuntuikin ihana vapauden tunne. Sataa ja ukkonenkin jyrisee. Ulkona ih-miset etsivät omaisiaan. Juostaen edestakaisin, kysellään toinen toi-siltaan. Vähän aikaa katseltuam-me lähdimme kotiin päin.

Meijerin koneenkäyttäjät ja hä-nen vaimonsa kulkevat edelläm-me. Rouva tuntuu aika järkyt-tyneeltä. Hänellä on päässään su-ruhattu, jossa on pitkä huntu. Saara tarttuu huntuun molem-min käsin. Kuljemme heidän pe-

rässään meijerin kohdalle. Siinä onkin suostuttelemissa, että Saa-ra irrottaa kätensä hunnusta. Rouva ja herra koettavat yhdes-sä selittää, ettei enää ole vaaraa, eikä rouva ole tietäkkeenkään rypistyneestä hunnusta.

Ukkonen jyrisee vieläkin ja sa-taa. On kylmä vaikka yritäm-me juosta. Hämmästyntä koti-väki ei uskonut, kun oven avat-tuamme yhteisvoimin huudam-me: Kirkko palaa!

UUVUTTAVA UKKOSSÄÄ

Isäkin oli kotona. Hän kertoi, että kun hänen piti lähteä, tuli erikoinen, niin uuvuttava väsy-mys, ettei lähdöstä tullut mitään. Isä kertoi vielä, että hänelle tuli levätessään tuskainen ahdistus meidän kirkossa olevien puoles-ta. Hänen täytyi rukoilla, että Jumala armossaan varjelsi, ettei mitään pahaa tapahtuisi meille.

Isä lähtikin sitten katsomaan, mitä oikein oli tapahtunut. Oli-han kirkosta tulo siihen aikaan epätavallista. Kotiin tultuaan hän kertoi, että oli Jumalan armoa, ettei hän ollut kirkossa. Poliisi Majamäki istui juuri samalla pai-kalla, jossa isän oli tapana istua, ja hänet salama iski kuoliaaksi. Äiti ja isä huokasivat kiitollisina, kun me olimme selvinneet niin hyvin.

fase

MÖKKIHÖPERÖN PÄIVÄKIRJA

Mökkihöperyys on ilmiö, joka iskee tiettyssä vaiheessa miltei jokaiseen kerrostalon lokerossa asuneeseen kansalaiseen. Mökkihöperyys on uusi elämäntapa, se on kuin uusi uskonto, jonka kokenut on valmis hylkäämään entisen elämän ja aloittamaan kaiken alusta, mikäli se suinkin on mahdollista. Mökkihöperö tuntee tunnossaan, ettei ihmisen elämä voi olla pelkästään luonnonvarojen hyödyntämistä, tavaroiden hankkimista, uusien tarpeiden luomista ja niiden tyydyttämistä.

Mökkihöperyysherätyksen saanut tuntee, että ihminen on osa luontoa. Ihminen on lähtöisin luonnosta ja kuuluu luontoon. Hänestä ei voida tehdä koneen osaa saati konetta, joka pystyy sylkemään tuotteita kuin liukuhihnalta saatuaan tietyt määräaikaishuollot. Mökkihöperö tietää, että ihminen on jo miljoonien vuosien ajan hankkinut elantonsa metsistä ja vesistöistä tai raapinut leipänsä enemmän tai vähemmän karusta maan kamarasta. Tästä hän on saanut tarvittavaa liikuntaa ja sisäistä tyydytystä.

Mökkihöperö on tullut vakuutuneeksi siitä, ettei konttorissa, suunnittelupöydän ääressä, autossa tai lentokoneessa istuva luonnonvarojen hyödyntäjä ole tyytyväinen, vaikka hänellä olisi tavaraa loppuiäksi ja vielä jälkeläisillekin, vaikka hän voisi korvata jokaisen ruumillista rasitusta aiheuttavan työn uudella keksinnöllä ja kojeella. Hänestä on tullut tavaransa renki. Hän on joutunut kierteeseen, jossa tavara määrää, että tavaraa on hankittava lisää. Tavara on vienyt hänen sielunsa ja hänen elämänsä sisällön ja usein myös terveyden. Hän on tyhjä ja väsynyt.

Edellä olevasta jo huomaamme, että mökkihöperyyteen liittyy aimo annos idealismia — ainakin, mikäli höperyys on aitoa. Mökkihöperyys on eräänlaista rousseaulaista tai sanokaamme penttilin-kolamaista luonnon ja luontaiselinkemojen ihannointia. Tunnettehan Pentti Linkolan, helsinkiläissyntyisen biologin, joka jätti kaupungin hälinän ja siirtyi kalastajaksi Päijänteen rannalle.

MÖKKIHÖPERÖ ON KALAHULLU

Tosimökkihöperölle on tunnusomaista myös hajamielisyys. Niinpä hänen päiväkirjastaan ei aina löydy päivien eikä kuukausien, saati sitten vuosien merkintöjä. Tämä johtuu siitä, että mökkihöperö on samalla kalahullu. Ja sehän tiedetään, että kun suuri kala rimpuilee verkossa, silloin unohtuu kaikki muu: päivät, kuukaudet ja vuodet. Aika ei merkitse mitään, se pysähtyy ja unohtuu. Hyvä, jos muistaa oman olemassaolonsa. Muutamia päiväyksiä mökkihöperön päiväkirjasta sentään löytyy — ja täytyykin löytyä, sillä eihän sitä muuten voitaisi sanoa päiväkirjaksi lainkaan.

16.—17. 8. noin kaksi ja puoli vuotta sitten. Ensimmäinen yö Mökkirannassa. Kaunis aamu sunnuntaina. Aurinko paistoi kauniisti idästä, siis vasten rantaa ja heikko tuuli heilutteli koivun ja haavan lehtiä. Olen rakastunut aurinkoon, sillä se on uskollinen. Se ei ole koskaan pettänyt, vaikka onkin joskus pitkään näkymättömissä. Rastaat ja västäräkit ovat heränneet ja lokit kaakattavat järvellä.

Syys-lokakuussa: Luonto lakastuu, mutta se on luonnon omien

lakien mukaista. Teen raivaustöitä, jotta aurinko pääsee paistamaan. Aurinko saisi paistaa vaikka aina, mikäli se minusta riippuisi. Levitämme pihan ja teemme pallokentän.

17. 1. Luonto on alistunut kotaloonsa. Talven kylmä saapas painaa puita ja pensaita ja sammakot nukkuvat horroksissa maanrakosissa. Pakkasta 15 astetta. Verkoissa viisi haukea. Suurin saalis tähän asti.

1. 5. Luonto herää elämään. Nesteet alkavat kiertää puiden miljardeissa solukoissa. Telkkäpari kuhertelee ja kisailee rannassa, joka on sulanut. Pikkulinnut etsivät pesäpaikkoja ja luikauttelevat iloisia laulusarjoja kuulaaseen kevät-ilmaan. Laitan telkänpöntön tonnin rajalle, sillä tiedän, että niillä on puute pesäpaikoista. Tulva on nyt normaalia korkeammalla. Ensi kerran saunassa talven jälkeen.

6. 5. Jäät lähtivät järvestä. Pannun uuden verkon aivan mökin rantaan.

7. 5. Ttotean, että verkossa on kaksi pienempää haukea, mutta huomaan kohta, että hiukan kauempana välkehtii suuren kalan kylki. Jätän pienet toistaiseksi ja menen katsomaan suurempaa. Se nousee pintaan. Yritän tarttua siitä selästä kiinni, mutta otteeni ei pidä. Hauki painuu syvemmälle. Huomaan, että se on vain hiukan kiinni hampaistaan ja leukapielistaan verkossa. — Nyt minun on oltava taitava, sillä muuten menetän kanteletarpeet, ajattelen. Hauki nousee taas pintaan. Tartun paljain käsin sen niskaan, puristan korvallisten juuresta ja nostan veneeseen. Se on yllättävän rauhallinen. Nuijin otuksen kuo-

liaaksi. Arvelen että hauki painaa viisi kiloa. Ja niin se painoikin.

8. 6. Peruna maahan. Hyvä kalaonni jatkuu. Haukia ja lahjoja tulee harva se päivä. Ilma lämpenee.

15. 6. Jälleen suuri hauki verkossa. Nyt olen varma, että se pysyy, sillä se on riimuverkossa. Ostin riimuverkon siltä varalta, että todellinen kalahirviö sattuisi uiskentelemaan rantani ohi. Ei tämä ollut hirviö, mutta painoi sentään neljä kiloa. Helle jatkuu. Lämpimintä 30 astetta. Pakastamme hauen veden kera vuokiin, koska se säilyy siten kauemmin. Meillä on kalaa pitkäksi aikaa.

21. 6. Helle loppunut. Isätelkä lentää ylitseni ja kaakattaa levottomasti. Välillä se yrittää kurkistaa pönttöön, mutta palaa takaisin. Pelkään pahinta! Otan tikkaat ja kurkistan pönttöön. Munat on viety! Ei kuoren palastakaan ole jäänyt jäljelle. Löydän yhden munan rannasta rikkoutuneena ja toisen järvestä puolen metrin vedestä. Epäilen, että asialla on ollut Homo sapiens, sillä voisiko mikään metsänpeto viedä munia järveen! Jos näkisin pikkupojat moisessa puuhassa, antaisin selkään — vaikka minulla ei olisikaan siihen oikeutta, ajattelen. Ottaisin lain omiin käsiini.

Edellisenä kesänä hävitettiin västäräkin pesä, joka oli maapenkassa koivunjuuren alla. Silloin lie nee ollut asialla kissa. Täällä juoksenteleo irtokissoja ja koiria keskellä kesää. Miksi niille ei saada lakia, minä ajattelen masentuneena. Mutta tämä telkänpesän hävitys ei näytä kissan saati koiran työltä, eikä oikein villiminkinkään, joita kuuluu liikkuneen läheisellä järvellä.

13. 7. Rapputöitä. Teen uudet raput betonista ja upotan laattakivet pintaan. Petroskoin pojat kaappasivat Tupolevin Helsingin lentoasemalle. Osa hallituksesta istuu jatkuvasti lentoasemalla. Sisäministeri selostaa tyytyväisenä, että kaappaus selvitettiin onnistuneesti. Samalla hän lausukelee kiitoksen sanoja kaappauksen selvittäjille. Eihän tuossa ollut mitään selvitettävää, kun pojat nukahtivat ja antautuivat, minä ajattelen. Mitä olisi tapahtunut, jos asialla olisivat olleet parkkiin-

tuneet terroristit, jotka eivät sääli enempää omaa kuin toistenkaan henkeä!

2. 8. Viimeinen lomapäivä. Loma loppui taas kesken. Aika rientää hirmuista vauhtia. Haluaisin pysäyttää sen. Toivon, että kaikki maailman kellot pysähtyisivät hetkeksi, että aurinko asettuisi paikoilleen keskipäivän korkeudelle joksikin aikaa, jotta tästä päivästä tulisi mahdollisimman pitkä. En ole vielä valmis siihen työhön, johon minun on lähdettävä. Ilma kaunistui hiukan ennätysateisen heinäkuun jälkeen. Aavistan syksyn tulon, ja se tekee minut levottomaksi. Yritän kirjoittaa runoa, mutta saan siihen vain yhden säikeistön:

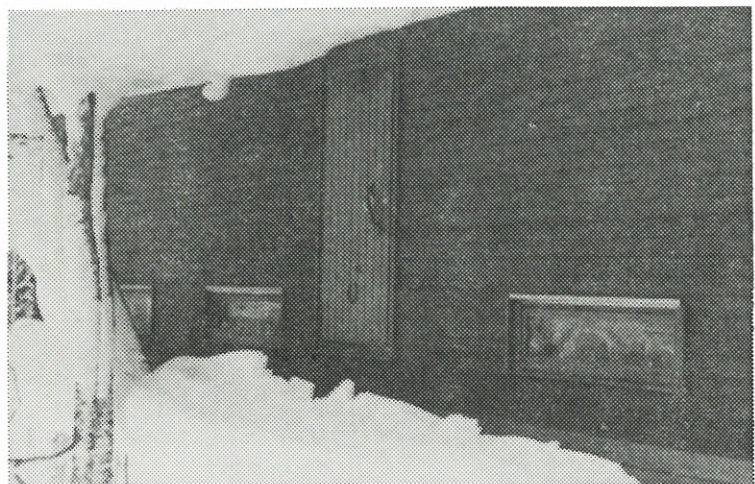
**Hämärtyvä kuulas ilta
tienoon tummin varjoin peittää.
Varhaissyksyn aavistuksen
lokkiparven huuto heittää.**

21. 8. Järvelle ovat tulleet jokasyksyiset ammuskelijat. Eräässä veneessä on kolme miestä. Yksi seisoo keskellä ja ammuskelee umpimähkään ilmaan haulikolla. Haulit ropisevat veden pintaan kuin suuret rakeet. Miksi pitää kylvää lyijyä vesistöön, minä ajattelen. Esitän kalastuskunnan puheenjohtajalle, eikö järveä voitaisi rauhoittaa sorsastajilta. Hän epäilee, ettei sorsastuskielto menisi kalastuskunnassa läpi, sillä sorsaluvista saadaan parhaimmat tulot. Ajattelen, että maksaisin mieluummin

kaksinkertaisen hinnan kalastusluvasta, mikäli linnut voitaisiin jättää rauhaan.

26. 9. Elävä sorsa verkossa. Teen suuren työn ennen kuin saan sen irti. Verkon langat ovat kietoutuneet tiiviisti siivispankkojen ja jalokojen mutkiin. Tunnen sormenpäisäni, kuinka linnun sydän pampattaa. Se haluaa elää! Se haluaa elää! Totean, että se on kunnossa ja päästän sen menemään, vaikka oletankin, että joku pyssymies sen varmaan ampuu lähiaikoina. Lintu räpiköi kymmenkunta metriä veden pinnalla ja sukeltaa sitten kohti kaislikkoa. Ilta hämärtää, enkä näe lintua sen koommin.

24. 12. jouluaatto. Verkoissa neljä haukea. Järvellä tuima viima ja pyry, mutta kylmän kankeus katoaa Mökkirannan saunan lauteilla. Joulusauna Mökkirannassa, suuren juhlan odotukseen hiljentyneen luonnon keskellä, tuo mieleen vanhat herät muistot. Toin sisälle pienen kuusen, jonka tytöt koristelivat. Ajamme huurteisten puiden reunustamaa tietä pitkin kotiin odottelemaan joulupukin vierailua. Kynttilät tuikkivat ja koristeet heilahtelevat talojen ikkunoissa. Mökkirannan lähinaapurin, Oksasen papan ja mamman mökki on pimeä. Lienevätkö asukkaat lähteneet joulunviettoon lastensa luokse. Jänis loikkii jonkin matkaa auton edessä, mutta hyppää sitten tien sivuun. Joulurauhaa sillekkin. Joulurauhaa kaikille.

Talven kylmä saapas painaa puita ja pensaita. Pyry on kieputtanut lunta katolle niin, että lumiräystä yltää meikin maahan saakka.

PARKANON KIRKONKYLÄN MAISEMIA JA ELÄMÄÄ 1920-luvun alun näkyminä

KIVELÄSTÄ KESKUSTAAN

1. p. Parkanon Joulun kirjoituskilpailussa 1977

Ken on viettänyt lapsuutensa yli 50 vuotta sitten Kirkonkylämme tuntumassa tai vain käväissyt täällä ja uusii tutustumisensa kylän näkymiin vasta tänään, niin varmaankin hän ihmettelee nykyisin kokemaansa. Sitä vanhaa varmasti jo ennen näkemäänsä on enää perin vähän jäljellä. Kirkko ja kellotapuli ovat vielä tutut kiintopisteet. Tosin kirkko on vaihtanut valkoisen värinsä. Kirkko oli silloin joskus hyvin näkyvisä tapuleineen etelästä niitä lähestyttäessä. Nyt tiuha koi-vukuja on jättänyt ne varjoon ja tapulissa on jotain uutta.

Kylän vanhoista rakennuksista on perin vähän enää tunnistettavissa vanhan muistikuvan mukaan. Osa niistä on purettu ja uusia pystytetty tilalle joko entisille perustuksille tai lähelle niitä. Ja paljon on rakennettu aivan uutta ja suurta enti-

sille asuintonteille ja viljelysmaalle. Entinen maalaiskylä on saanut kaupunkimaisen leiman. Kaikki tuntuu niin oudolta muutenkin. Maantietkin ovat muuttaneet muotoaan ja kokoaan tai osittain sijaintiaan. Pintahiset aidat, jotka ennen niin nöyrästi seurailivat tienvarsia molemmin puolin viljelyksiä suojaten, ovat poissa. Puistoja on hävitetty ja yksityisiä merkkipuita poistettu. Rauhanomaista tunnetta luovia rimoi-
moista tehtyjä piha-aitoja ei enää näy.

*HEVOSILLA,
POLKUPYÖRILLÄ,
SUKSILLA,
POTKUKELKOILLA*

Entäpä sitten liikenne tiellä. Jokainen kyläläinen tunsi ennen toisensa tiellä kohdatessaan ja samoin tunnettiin sivukyläsiäkin kulkijoita. Nyt tapaat yleensä vain ou-

toja liikkujia tien päällä. Harvinaista, jos joku sinut enää tuntisi pitkän ajan jälkeen. — Silloin joskus kuljettiin vain hevosilla ja jalan. Jonkinverran polkupyöriäkin nähtiin. Kärryt kovapyöräisinä kolistelivat heikkokuntoisilla teillä. Autot ja moottoripyörät olivat harvinaisia. Raskaissa porilaisten tukku-
liikkeiden kuorma-autoissa ei nähty ilmarenkaita. Ne hirviöt jyrisivät kovilla umpirenkailla. Näin oli kesäisin. Talvisin ei nähty moottoriajoneuvoja ollenkaan. Teiden auraus oli heikkoa. Eiväthän hevosvetoiset puuaurat voineet pitää teitä kunnolla auki. Hevoset, sukset ja potkukelkat olivat valttia kinosten valtaamilla teillä. Potkukelkat olivat puisia. Rautaiset kelkat tekivät vasta tuloaan. Niissä oli tehdasvalmisteisia ja omien seppien tekemiä. Sukset olivat pitkiä ja leveitä. Niiden varusteisiin kuuluivat nahkamäystimet ja puusta vuollut tai karahkaiset sauvat, joiden sompina olivat yleensä neliskanttiset puula-
put. Jotkut käyttivät katajavempeleestä ja nahkasuikaleista valmistettuja sompia. Alkoipa näkyä merkkejä rottingin tulemisesta mukaan sompien valmistuksessa. Sauvojen piikkeinä käytettiin rautanauvoja, joista kanta oli nipistetty poikki. Teit aivan valtavan vaikutuksen, jos sauvasi olivat varustetut hevosenkengän talvinauvoilla. Suksien päläksen päällystäänä nähtiin useasti tuohta, jonka sitten syrjäytti polkupyörän päällystrenkaasta leikattu suikale.

Kivelän pihaa ja vanha päärakennus n. v. 1940.

Tupala seisoi ennen Kivelän mäellä, rappusilla Emma ja Efraim Savela.

KAUPPOJEN TAVARAT HEVOSILLA HEVOSELLA

Teiden huonosta kunnosta jo konevoiman puutteesta johtui, että kauppiaat tuottivat kauppatavaransa Porista hevospeleillä. Yleensä järjestettiin muutaman hevosen kolonna tuolle parin kolmen päivän reissulle. Se järjestely takasi joka suhteessa rahdinajajien turvallisuuden ja varmisti matkan onnistumisen noin liikenteellisessäkin mielessä. — Myös liikennöitiin samoissa merkeissä Kuruun "Rapakon rantaan". Joku hevosen omistava mökin ukko saattoi ottaa tilauksia silakoita haluavilta ja käväistä kalareissulla Merikarvian satamassa. Kesäaikana ei ollut varaa haaskata aikaa siihen matkaan, mikäli aikoi hevosella kulkien reissuunsa onnistua ja tuoda silakkanelikot pilaantumattomina tilaajilleen.

KIVELÄN MÄELTÄ RAUHALAAN

Mutta palatkaamme varsinaiseen asutusaiheeseen. — Jos olet lukijani halukas lähtemään kanssani tutustumiskäynnille entisessä Parkanon kirkonkylässä, niin tehdään ensin matkaa Kivelänmäestä keskustaan. Vaelluksellamme emme tapaa muita. Kuljem-

me kahdestaan kauniina kesäisenä päivänä.

Lähdetään Karvian tien suunnalta Kivelän talon luota. — Siinä erkanee maantiestä Vuorijärven tie, jonka sulki kesäisin laiduntamisen takia suuri punainen puuveräjä. Se tie käy paroonin maiden kautta yli Vuorijoen. Julius ja Maria Pentin asuma Kivelän talo on siinä oikealla puolen maantietä. Rakennus on punaiseksi maalattu valkoisin nurkkalaudoin ja sen lävistää harvinainen poikki radin käyvä eteinen, "läpikäytävä". Sen molemmilla sivuilla on suutasuun huoneisiin johtavia ovia. Näkyypä se puunavettakin seisovan siinä paikoillaan. Talossa asui varsinaisen väen lisäksi emännän ensimmäisestä aviosta olevat lapset, jo nuorukaisiässä tuolloin, Vilho, Armas ja Taimi. Vilho käväisi Amerikoissa, avioitui opettaja H. Bäcklund'in Ellityttären kanssa ja asettui Poriin, Armaksesta tuli tamperelainen autoilija. Taimi siir-

tyi naapuriin Pentille emännäksi. Vielä talossa asui keski-ikäinen naishenkilö, Kivelän Tiltaksi sanottu. Hän teki ompelutöitä.

Taloa vastapäätä maantiestä vasemmalle kohoaa riihi ja sen takana vähän etäänpä nä viistosti Karviaan päin metsän reunassa pilkistää Tupalan mökki. Siellä asustavat Julius ja Olga Tupala perheensä parissa. Käveltyämme kappaleen matkaa kirkolle päin ohitamme puronnotkon ylitettyämme maantien vasemmalla puolella kelloseppä Efraim Niemisen pienen punaisen rakennuksen. Siinä hän asusti kahdestaan Tiltansa kanssa ja harrasti urmaakarin työtä. Eppu oli Leponiemen poikia ja siksi häntä sanottiin Lepo-Epuksi. Hän oli hyvä viulupelimanni. Soitti joskus Parkanon kesäjuhlilla purpuriesityksen säestyksen.

Matkamme jatkuessa saavumme heti Otto Koskisen talolle. Sekin on vasemmalla puolen maantietä. Koskinen

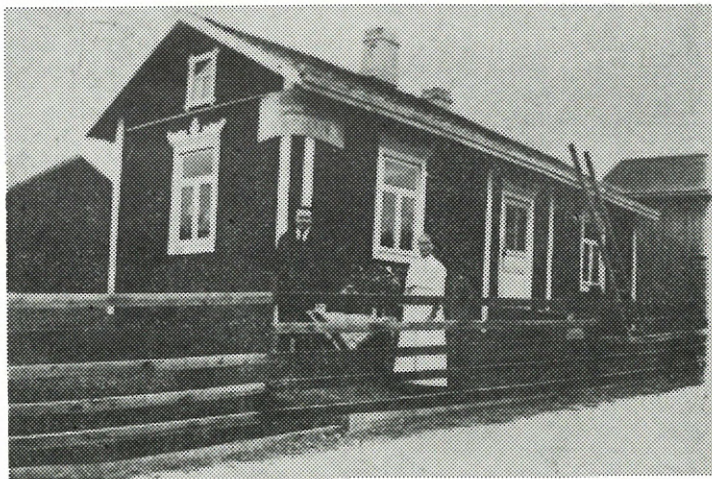
Korkomäen vanhan päärakennuksen seinustalla. Kuva vuodelta 1933. Henkilöt seisomassa takana vasemmalta: Margareta Wrede, apulainen pikku-Aliina, Eleonoora Wrede, rva Neuvonen, Heikki Pentti (pikkupoika), Maria Pentti. Istumassa vasemmalta ratainsinööri (nimi unohtunut), ratamestari Neuvonen, Gustaf Wrede, Julius Pentti. Henki'öistä lienee elossa enää ainoastaan Heikki Pentti.

oli ennen ollut tukkipomo. Hänet tunnettiin kovettuna hevosmiehenä sekä rahti- että henkilökuljetuksissa. Metsänhoitajat, lääkärit ja muut säätyläiset käyttivät häntä paljon kuskinaan.

Ja enää lyhyt taival niin olemme Pentin mäellä. Siinä se Pentin talo on oikealla puolella maantietä punaiseksi maalattuine kaksine päärateineen ja muine rakennuksineen. Sielläkin on vielä vanha puunavetta käytössä. Taloa asuvat Kalle ja Matilda Pentti perheineen. Vanha Kalle asui vaarinsa Eevansa ja Sulo- ja Vihtori poikiensa kanssa toisessa radissa. Saman radin Kirkkojärven puolisessa päässä on vuokralla metsänhoitaja Starckjohann'in perhe. Anni Jokinen oli Starckjohann'ien pitkäaikainen kotiapulainen. — Osa talon talousrakennuksista on vastapäätä maantiestä vasemmalle. Niiden takana vähän matkan päässä asuu Kraatari-Koskinen. Hän oli Kokon poikia Kihniöstä ja siksi häntä sanottiin Kokko-Koskiseksi. Hän piti sitä nimeä pilkkanimenä ja suuttui silmittömästi sen nimen kuullessaan. Siellä asui myös vaatturi Wäinö Ruohonen perheineen. Oliko se ennen Koskista, en muista varmaan.

Ohitettuamme Pentin talon painumme koivujen reunustamaa jyrkkää mäkeä alas kohti etäällä näkyvää kirkkoa. Alhaalla notkelmassa saavumme Pentin ja Raiskionrannan tilojen rajalle. Molemmilla taloilla on viljelyksiä kumpaisellakin puolella maantietä. Pintahiset aidat ympäröivät peltoja pitkin maantienvartta. Pienen nousun jälkeen saavumme seuraavaan rakennuskohteeseen, Rauhalan seudulle.

Varsinaisesti ennen sitä on vasemmalla tiestä ja Pentin suuntaan antavan peltoaukean pohjukassa, hiukan metsän pimennossa, pari mökkiä. Ensin on Onnela ja sitten etäämpänä Vainionpää. Näis-

Kivelän ja Pentin välillä, tien vasemmalla puolella sijaitsi ennen tämä kelloseppä Efraim Niemisen (Lepo-Eppu) talo. Kuvassa Efraim ja Tiida Nieminen.

tä Ritakorven suuntaan metsän keskellä sijaitsee Kanttinen tila Lauri-pojan isännyydessä.

Onnelassa asuu yksinään Manta, Onnelan Mantaksi kutsuttu. Hän oli reumatismin runtelema vanhus, ompelija ja taidokkaiden käsistöiden valmistaja. Manta käväisi joskus kesäisin aurinkoisina päivinä kirkolla asioidessa. Kävelykeppiinsä nojaten hän käveli selkä aivan vaaka-asennossa. Hän oli ystävällinen ja hyväsydäminen ihminen.

Vainionpäässä emännöi leski, isokokoinen ja tomeralta vaikuttava Vainionpään Eeva poikansa lasten Viitasaaren Toinin ja Kallen kanssa. Eevaa sanottiin myös Töllin Eevaksi. Enpä tiedä, mistä tuollainen sanonta johtui.

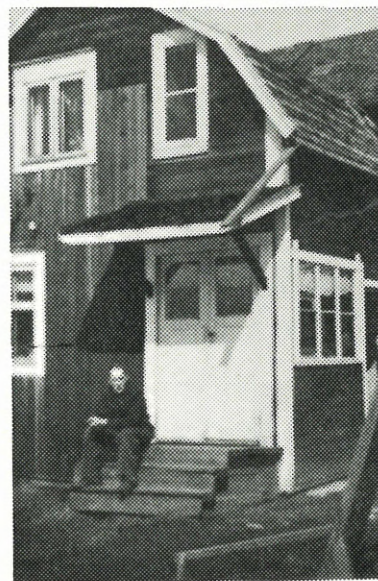
Rauhalaan kuului monta rakennusta komeine puistoi-neen ja puutarhoineen. Aluetta ympäröi tiheä kuusiaita. Omistajana oli metsänhoitaja Rafael Brander rouvineen. Lapsia ei perheessä ollut. Eräässä rakennuksessa Rauhalassa asui metsänhoitaja O. Herpman, vanhapoika, pitkäaikaisen taloudenhoitajansa Rauhalan Helmin (Helmi Virtasen) kanssa,

Vastapäätä toisella puolella maantietä Kirkkojärven ran-

nassa Rauhalan niemellä kohosi vain kaksi harmaata hirsistä heinälatoa, toinen lähellä rantaan johtavan tien suuta ja toinen aivan niemen kärjessä peltotöyrän alla.

RAUHALASTA KIRKONMÄELLE

Ohitettuamme näin Rauhalan alueen näemme seuraavina rakennelmina Multauslah-

Koskisen talo seisoo vieläkin, vaikka asumattomana paikallaan Kivelän ja Pentin välillä. Portailla Otto Koskinen.

den pohjukassa oikealla puolella maantietä, aivan tien poskessa, pari hirsistä heinälatoa. Ensiksi ohitamme "Punaisen ladon" ja sitten sitä huomattavasti suuremman "Harmaan ladon". Niiksi niitä latoja kutsuttiin ja ne olivat Raiskionrannan talon heinälatoja kuten Rauhalan niemessäkin olevat. Tilan omisti Rosenlew Oy ja sitä asui vuokraajana Aati Sipilä, maimiesneuvoja ammatiltaan. — Suunnilleen vastapäätä "Harmaata latoa" maantien vasemmalla puolella kapean metsäpuskan takana kohosivat Raiskion riihet.

Matkamme jatkuessa saavumme vapaakirkkoisten rukoushuoneen tykö. Siinä se on vasemmalla maantiestä, metsän reunassa pienen pihaukean perällä. Metsikköä saottiin kirkkohaaksi. Rukoushuoneen vahtimestarina asui siihen aikaan Kantolan emännän sisar.

Sitten olemmekin jo tulleet Raiskio-Sipilän kotinurkille. Ensimmäisenä rakennuksena ohitamme savusaunan, punaiseksi maalatun, metsäsuikaleen äskeisestä rukoushuoneesta erottamana. Sen perustuksille rakennutti nimismies Aatto Virta v. 1939 kivi-

talonsa (Vänni nykyään). Kappaleen matkaa saunasta edettyämme ohitamme hyvä- ja runsasvetisen vinttikaivon. Sisemmälle pihaan päin kaivosta on rakennettu mäen kupeeseen korkeaharjainen, lautakattoinen kellarirakennus. Kun katon lappiot ulottuivat melkein maahan, niin katto oli suvet talvet lasten mieluisa leikki- ja oleskelupaikka. Sieltä oli jännää suksilla ja kelkoilla lasketella. Perheen poika Esko, huimapää kun oli, lasketteli sieltä polkupyörälläänkin hirveätä vauhtia. Eskolla on neljä siskoa. Lisäksi heidän joukkoonsa kuului aivan pienestä pitäen Katajiston Martti, jonka kansa tuntee hyvin valkokankaalta ja näyttämöltä. — Sipilän mäelle kertyi meitä naapurien muksuja runsaasti leikkimään.

Siinä oli sitten tien lähellä puutarha ennen päärakennusta, joka oli hirsistä rakennettu, vuoraamaton ja punaiseksi maalattu. Myös päärakennuksen välittömässä läheisyydessä oli puutarha omenapuineen ja mansikkamaineen. Rakennusta varjosti maantien puolelta tiheä siireeniaita, jonka eteen oli vielä pystytetty rima-aita. Usei-

ta vaahteroita kasvoi siinä lisäksi. — Sisäpihassa oli kirkon suunnassa renkipirtin, aittoja ja puuliiterin käsittävä rakennus. Kivimakasiinin suunnalla sijaitsi tyttöjen nukkela.

Päärakennusta vastapäätä maantien takana kohosi kaksisivinkkelinen tallin, navetan, sikalan lampolan ja muita suojia sisältävä suurehko talousrakennuskompleksi. Navetan parvelle johtavaa ajosiltaa lapset käyttivät ahkerasti lasketteluun. — Rakennuksen sivuitse johti karjatarhan kautta viljelystie Kirkkojärvelle Sipilän rantaan, joka oli yleinen uima- ja pyykkipaikka. Tietä käyttivät järven takana asuvat yleisesti suvet talvet kulkuväylänään. Rantavainiolla tästä tiestä Multauslahteen päin oli kaksi harmaahirsistä heinälatoa. — Talousrakennuksen edusta muodosti laajahkon vapaan, mutta kivisen alueen. Sillä kentällä säilytettiin kesäisin maatalouskoneita ja leikittiin paljon. Sen takana puiston siimeksessä vähän etäämpänä on Leikkosen talo (tilan nimi Toivola), isäntäväkenä Selim ja Lydia Leikkonen.

KIRKONMÄELTÄ KESKUSTAAN

Jätettyämme Raiskio-Sipilän tulemme kirkkoaukealle. Vasemmalla siinä seisoo jyhkeästi aikaa uhmaten Kivimakasiini (nyk. museona). Se oli lainajyvästönä ja silloin pärekattoinen. Makasiinia vastapäätä ohitamme Juho Laineen kauppaliiikkeen. Se oli matalahko, punaiseksi maalattu vinkkelirakennus pienine pihoineen, jota Kirkkojärven suunnalta rajoitti ulkorakennus. Kauppaan johti ovi nurkasta, sen tyypistään ja aivan maan tasalta. Sen omisti ennen Lainetta Kalle Mansukoski, hänen poikansa Julius Koski ja Laineen jälkeen tämän tytär Martta

Etualalla Pentin talo kaksine päärakennuksineen. Ilmakuva 1950-luvulta. Vasemmalla sillan pielessä Nieminen, tien takana oikealla Koskinen. Niiden välissä oleva uusi vaalea talo on Viljo Rajalan.

Kuoppasalmi. — Talon oli rakentanut Justus Ruoranen kiusalla.

"Kiusalan", joksi tuota edellistä taloa kutsuttiin, rajanaapurina on Metsola, kanttori M. Roihan kiinteistö. Metsolan ulkorakennuksen paikalle rakennutti kanttori Roiha tiiliradin. Metsolassa on asunut monia perheitä ja omistajatkin ovat vaihtuneet. Muisteluni aikaan siinä asui Parkanon Osuuskaupan johtaja Hakala perheineen ja hä-

nen jälkeensä maatalousneuvoja E. Ruissalon perhe. Ennen heitä Metsolaa isännöi nimismies Karppinen. — Sitten tulemme Nummisen tienmutkaan. Se talo on säilynyt suurin piirtein ennallaan. No on sentään katettu tiilillä ja kaaveli poistettu pullapuodin portaitten päältä katolta. Siitä erkaneekin puiston reunamitse tie Leikkoselle. Mutta Nummisen rajanaapurina oli silloin Korpelan liiketalo, punaiseksi maalattu vinkkelira-

kennus. Samalla tontilla on nykyisin Mannisen radioliike. Ja samaan suuntaan matkaa jatkaessamme tulemme Sahromaan (Sohlmanin) rakennukselle. Se talo oli kellanruskeaksi maalattu ja yksikerroksinen ja on läpikäynyt useita muodonmuutoksia. Sohlman'illa asui mm. konsertaapeli Armas Erolan perhe. Ja talon saunakamarissa asusti Julia Hietanen Eero-poikansa kanssa. Tämä Julia kulki paljon pyykkärinä ja muissa aputoissa.

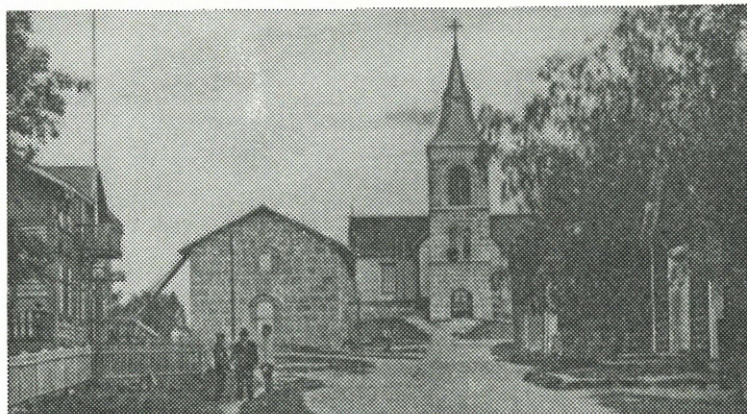
Sohlman'ia vastapäätä oli Lehdon (Kuusiston) pitkä liiketalo Vaasan maantien varressa. Liiketalon ja Sohlman'in välissä oli toinen rati, jossa asui kiinteistön omistaja kauppias Emil Lehto (Grönlund) Olga-siskonsa kanssa. Kaupparakennus oli vuokratuna Parkanon Osuuskaupalle. Keskellä pihaa niiden rakennusten välissä kasvoi valtavan suuri koivu. Pihan perällä oli kaupan talousrakennuksia ja niitä oli lisäksi pihasta viistosti Nummisen suuntaan vähän etäänpäin. Niitä päarakennuksia sanottiin ylä- ja alaradiksi. Yläradin ja Sohlmanin välissä oli komea puutarha. Alueella oli koristeputuina useita vaahteroita. — Sohlman'in rajalla torille vievän tien pielessä oli Kuusiston kellari, jonka maantien puoleista päätyä käytettiin ilmoitusten kiinnityspaikkana. Kellari tienoo oli kokoontumispaikka iltaisin ja sunnuntaisin pitkin päivää. Lapset käyttivät sitä mäentöyryä lasketteluun kesät talvet.

SILLOINEN KANSAKOULU NYT KAUPUNGINTALONA

Matkaamme jatkaessamme ohitamme oikealla puolella maantietä Riihimäen piirin (Kirkonkylän piirin) kansakoulun. Riihimäki-nimitys johtuu siitä, että samalla paikalla oli joskus ollut Kanan talon riihi, joka oli tuhoutunut tulipalossa. — Koulura-

Metsänhoitaja Rafael Branderin asuintalon, Rauhan päärakennus.

Kuva otettu vv. 1900—12 aikoihin. Kirkko vailla lämmityslaitteita ja sen kivijalka mukulakivinen, vailla betoni-päällystystä. Sähkövalot puuttuvat. Paaluissa pari puhelinjohtoa. Ruohoinen maantie puhuu liikenteen vähydestä. Taustalla oleva polkupyöräilijä ennustaa vauhdin aikakautta. Lähin rakennus oikealla oli läpikäytävä ja taaempi oli ruumishuone. — Keskimäinen etualan henkilöistä on kanttori-urkuri A. A. Hella. Valkotakkinen on nimismies R. Wirtala. — Kanttorin talo vasemmalla on vielä vuoraamatta.

kennus (nykyinen Kaupungintalo) oli yksikerroksinen vinkkelirakennus, vaalean punainen, valkoisin nurkka- laudoin, keltaisin päätykolmi- oin ja kuistein varustettu. Kuusiston kellarin ohitse to- rille johtavan tien varressa sijaitsi koulun talousraken- nus, vinkkelillä varustettu ja punaiseksi maalattu valkoisi- ne nurkkalautoineen sekin. Opettajina Salomon Västilä ja tyttärensä Meeri, (myöh. rva Saarinen, Martta Poussa ja Toini Leikkonen (myöh. rva Linna).

Koulua vastapäätä Karvian maantien, Vaasan tien ja Sohlman'in luota Osuuskau- pan eteen johtavan yhdyntien rajoittamina oli komea puisto. Siinä oli Kuusiston vinttikai- vo ja siitä puisto sai nimen Kaivopuisto. Alue oli aidattu pystyrima-aidalla eikä puis- toon ollut vetelehtijöillä asiaa.

PERILLÄ KESKUSTASSA

Ja niin saavuummekin pää- teittemme leikkauspisteeseen. Vasemmalle erkani tie Ku- ruun, taaksemme jäi Karvian tie, viistosti vasemmalle taak- semme johti Vaasan tie ja suoraan eteenpäin vei Tampe- reen — Porin tie. — Tässä liikennesolmussa oli vasem- malla Kalle Niemisen kauppa vuokrahuoneissa. Kiinteistön omisti Aarne Salonen, joka toimi samassa rakennuksessa olevan Tampereen Osake- Pankin konttorin johtajana. Hän asui itse samassa talos- sa. Kaupan makasiiniraken- nus sijaitsi kirkolta tulevan maantien takana kansakou- lun tontin kulmassa. Maka- siinin edustalla oli hevospuo- meja, joiden alue oli yleensä aina vellille sotkettuna. — Makasiinin tontille rakennet- tiin sitten myöhemmin Par- kanon ensimmäinen paloase- ma. Nykyisin sitä hallitsee SYP (PYP).

Makasiinin vieressä kohosi kraatari ja virvoitusjuoma- tehtailija Lorenz Lehtolan komea, kaksikerroksinen ja valkoiseksi maalattu liiketalo. Siihen siirtyi aikoinaan vuok- ralle Parkanon Säästöpankki Päivölän suojista. — Lehtolan piha oli betonilla päällystet- ty. Vesitehdas ja talousraken- nus oli koverrettu pienen pi- han taustana olevaan mäkeen. Osittain se kaahi maan pääl- läkin pitkin mäenrinnettä kohti postitoimistoa ja kansa- koulun saunaa. Lehtola oli lapseton leski. Hän vaikutti ns. uuslestadiolaisten johto- miehenä ja saarnaajana paik- kakunnalla. Hänen luonaan pidettiin usein seuroja ja saarnamiehet kortteerasivat siellä. Hänellä oli talou- denhoitajana iäkäs Anna, jo- ta kutsuttiin Lehtolan Annak- si. Tämä Anna oli tunnolli- nen, hurskas ihminen. Aina

hän muisti puhua kanssai- misilleen Jumalasta ja uskon- asioista yleensä.

VIELÄ JOKU SANA HAUTAUSMAASTA

Hautausmaastakin muuta- ma havainto jo tässä vaihees- sa. — Sitä rajoitti ympärinsä kiviaita, joka pohjoisosassa hautausmaata kääntyi Kivi- makasiinin luota itään päin ja jatkui aina Emil Lehdon pelloille saakka ja sen jälkeen pellon reunaa noudattaen otti suunnan etelään lähelle Leh- don pakarirakennusta, josta sitten kääntyi kohti Nummis- ta.

Hautausmaalla ei ollut mi- tään asemakaavaa, haudat si- jaitsivat sikin sokin. Aina ni- den suuntakaan ei ollut län- si-itä, vaikka piti niin olla. Vanhimmassa osassa hautaus-

Kuva n. vuodelta 1924. Oikealla tämän kotiseutukuvauksen kirjoitta- nut Aaro Numminen 10 v., vasemmalla hänen Erkki-veljensä ja kes- kellä Toivo Koskinen. Kuvan on Lehtolan liiketalon edessä ottanut toripäivänä paikkakunnalle tullut pikavalokuvaaja.

Nummisen talo on säilynyt suurin piirtein ennallaan.

maata oli vankka puisto. Valtavia koivuja, pihlajia ja piilipuita kohosi kohti korkeuksia. Tavallisia suomalaisia kuusia kohosi joitakin siellä täällä. "Ulkomaankuuset" siinä vanhojen pappien leposijojen tuntumassa vaikuttivat jo silloin nykyisen suuruisilta. Sitävastoin sembrämännyt Branderien sukuhaudalla jäivät muiden puiden varjoon.

Puiden oksat kaartuivat yli kiviaidan ja haittasivat siten meidän muksujen kesäisiä kiertomatkoja ympäri hautausmaan, tai parkanolaisittain sanoen hautuumaan, pitkin kiviaitaa kulkien. Nuo puut olivat kai aikoinaan istutetut koristepuiksi omaisten toimesta, mutta aikain kuluessa kehittyneet kovin suuriksi.

Pienempiä koristeistutuksia oli runsaasti. Yleisimmät olivat sireeni, valkorusu, jonkin verran tapasi myös punarusuja. Angervoja nousi joka taholla. Niitä oli pajulehtistä, pihlajalehtistä ja jala-
vanlehtistä lajia. Tuo pihlajalehtinen, sitä sanottiin myös Saksan pihlajaksi, levisi oikein valtavasti. Niin runsaasti että aivan villiintymiseen saakka, käytettiin hautojen koristeina myös yleistä kanusruohoa, peltolemmikkiä,

keähenkisinä vuodesta toiseen. Muita kukkia, joita muistan, olivat pietaryrtti, sinilatva, keisarinkruunu, erilaiset liljat, lehmänkielo ja erilaiset orvokit (jalostetut ja villit). Mansikoita kasvoi paljon. Emme me kavereitten kanssa rohjenneet niitä syödä. Mutta kyllä mä tiedän eräiden niitä syöneen. Eivätkä tainneet ne marjat epäterveellisiä ollakaan, koska syöjiä on vieläkin joukossamme. päivänkakkaraa ja ruiskau-nokkia sekä kissankelloa. Hyvinhän ne menestyivät sit-

Pikkulinnuilla oli paljon pesiä sekä maassa että puissa. Poikasten kehittymistä kullimme seuraamassa ahke-
raan.

Hyönteismaailmasta on jäänyt mieleen erikoinen mato, ehkä se oli perhosen toukka. Sitä ei muualta löytynytäkään kuin hautausmaalta, ja siksi sitä sanottiin hautuumaan madoksi. Joskus se liikkui maantielläkin hautuumaan luona. Se oli noin kahden tulitikun mittainen, pikkusormen paksuinen ja poikkijuovainen. Pää oli musta tai tumman ruskea ja vartalo vaaleanpunaisen ja ruskeitten renkaiden värittämä. Sen katseleminen vaikutti jonkin verran jännältä.

PELTISIÄ SEPPELEITÄ

Hautamuistomerkit edustivat monenlaista tyyliä. Puuristit olivat valta-asemassa Sitten näki paljon valurautaisia ja läkkipeltisiä ristejä. Kiviristien määrä oli vähäinen.

Seppeleissä vaikutti pitkäikäisyyden leima. Peltiset seppeleet kestivät vuosikymmeniä ja aiheuttivat myrskyn vallitessa rämiseviä ääniä hangatessaan vasten rautaista tai peltistä ristiä. Ehkäpä jotkut ovat niitä ääniä säikkyneetkin kulkiessaan pimeänä ja myrskyävänä syysyönä ohi hautausmaan.

Kiviaita ei ole aina ollut nurkastaan työstetty siinä Nummisen mutkassa. Alkuun aita jatkui pitkälti maantielle kyseisen nurkkakulman sivujen leikkauspisteeseen. Joskus vuosisatamme alussa oli eräänä syksyisenä yönä kuulunut kova räjähdys. Aamulla sitten oli todettu rysähdyksen syy. Kiviaidan kärki oli hujan hajan Nummisen mutkassa. Leipuri Ruoranen oli maininnut, että Kihniön miehet eivät tahtoneet päästä aamulla yön jälkeen hevosiltaan sen paikan ohi, niin täydellisesti olivat aitakivet levinneet pitkin maantietä. Kun aita sitten korjattiin,

Sahromaan talo rakennettiin tähän vuonna 1928. Henkilöt Albert Sahromaa, Ulla Toivanen (s. Sahromaa) Elli Huttunen ja tytär Ulla Rahkonen.

niin tuo kyseinen kulma typistettiin samalla. Myöhemmin sitä on typistetty lisää sankarihautain takia. — Edelleen Ruoranen on kertonut, että nimismies Rob. Wirtala tutkitutti ja tutki kovasti sitä aidan räjäytystä. Syylliset pysyivät tietymättömissä. Kyllähän minä olen saanut tietää siitä koko totuuden, mutta jääköön nyt tälle.

Eräs piirre vielä liittyy tuohon hautausmaan pariin. — Kanttori Hellan hoidossa oli Parkanon telehvoonisentraali (puhelinkeskus). Kaapeleita ei tunnettu. Johtimet olivat kirkasjohtoa. Useiden kymmenien puhelinjohtojen paa-lurivi noudatti kiviaidan reuna Nummiselta kohti kirkkoa. Kun johdot löytyivät tai toiset kiristyivät, niin se aiheutti pahaa häiriötä puhelinten käytössä. Tavallinen näky olikin pitkäriukuinen mies sohimassa johtoja erilleen toisistaan. Pahimmissa paikoissa oli johtojen päälle ripustettu painoja pitämään johtoja alhaalla. Tuollaisina painoina käytettiin naruun sidottuja hiekkapussipareja

tai joskus kiviä. Opettaja Västilällä oli tapana pyytää meitä koulupoikia selvittämään rimalla niitä puhelinjohtoja.

Ennen sankarihautain tulemista oli siinä Nummisen mutkan tuntumassa hautausmaan puolella kiviaitaa jonkinmoinen patkka kuusiaitaa.

HEINÄNTEKOAKIN

Heinäaikaan ahersi suntio Ekman'in väki heinänteossa hautuumaalla. Viikate ja kä-

siharavat olivat työvälineinä. Työn tuloksena kohosi siellä muutamia lyhyehköjä heinähaasioita ja joitakin heinäseipäitä. Heinien kuljettamisen suntio hoiti useina kesinä pitkäkorisilla käsikärryillä, joiden lavaa oli vielä tilapäisesti jatkettu laudoilla tai orsilla. Toisinaan oli hänellä Kanan talon hevonen lainassa sitä varten. — Tuo heinänteko oli hyvin mahdollista suorittaa ja hyvä työ siinänsä. Hautoja oli harvassa siellä täällä ja niiden välissä runsaasti ketoheinää kasvavaa kenttää.

Toinen kirkonpalvelija, joka hänkin nähtiin usein hautuumaalla ahertamassa, oli haudankaivaja Nästin Janne Liisansa kanssa. Aviovaimo auttoi miestä kaivuussa surkeilematta avojaloin (tietenkin kesällä) työskennellen. Joskus se tuntui vähän ilkeältä katsella uuden haudan osuessa entisen, ei kovin vanhan hautauksen tuntu-

Kauppia Emil Lehdon talo, jossa Parkanon Osuuskauppa aluksi toimi vuokratiloissa vv. 1918—1928.

NYT EI NE NUORET.....

Uittomuistoja Aureen — Vahojärven vesiltä

Parkanon seudun metsissä kasvaneista jyhkeistä tukkirungoista sahattiin jo 1800-luvun alkupuolella käsisahalla plankkuja, jotka huonoja teitä pitkin paljon vaivalla hevoskuormin kuljetettiin Poriin ja sieltä laivattiin Keski-Euroopan rakennustyömaille käytettäväksi. Viime vuosisadan lopulla eli noin sata vuotta sitten huomattiin kumminkin, että Parkanon virroissa alaspäin kiirehtivät vedet olivat nekin matkalla Poriin päin. Nyt pantiin tukit uimaan keväisten tulvavesien harteille, jolla kyydillä ne muutamassa kuukaudessa pääsivät meren rantaan. Sinne oli juuri näinä aikoina rakennettu suuria höyrysahoja, joissa puut käsinsahausta paljon helpommalla voitiin paloitella laudoiksi ja lankuiksi. Näin syntyi metsäteollisuus mutta näin syntyi myöskin uitto eli puutavaran kuljetus vesireittien juoksun mukana. Syntyi siis uitto jatkuakseen lähes vuosisadan. Nyt se on tällä seudulla ainakin toistaiseksi loppunut. Viimeiset puuthan uitettiin Parkanon vesillä parikymmentä vuotta sitten. Puu virtaa nyt parannettuja ja usein asfaltoituja teitä pitkin tehtaille autojen kumipyörien päällä.

Puutavaran uitosta ehti kuitenkin niiden vuosikymmenien aikana joina se täällä oli käytössä, tulla oma maailmansa omine taitoineen, omine ammattisanastoineen, omine lauluineen ja joskus korttipöydällä lentävine rahoineenkin. Seuraavassa aureslainen Malakias Sivula, Sivulan Kiia 74 muistelee uittoajojaan Aureen — Vahojärven reitillä. Hän pyrki ensin apupojaksi mukaan, yleni sitten mitan ja kokemuksen karttuesia oikeaksi uittomieheksi ja myöhemmin vastuun kantavaksi työnjohtajaksi. Jossakin vaiheessa pitäytyi hän Sotkamonkin vesillä ruojusaappaat ja'assa uittokeksiä heiluttamassa.

UITON VALMISTELUT

Hakkuun yhteydessä oli otettu riittävästi puomiksi sopivia tukkeja. Nämä varustettiin rei'illä, jotka tehtiin tarkoitukseen soveltuvilla sepän valmistamilla kapeateeräisillä kirveillä. Myöhemmin tuli kaira käyttöön ja työsuoritus tuli helpommaksi. Puomit olivat pituudeltaan 26—28 jalkaa. Jäälle varastoidut tukit ympäröitiin näillä puomeilla.

Puomien sitomiseen tarvittavat närelenkit valmistettiin pituudeltaan n. 3 metrisistä kuusista. Nämä närevisat karsittiin metsässä. Sen jälkeen niitä haudottiin lämmittetyssä saunassa ja väännettiin närevitsoiksi. Vääntö tapahtui siten, että pystytettiin pyöreä puu, jonka yläpäässä oli lovi ja tähän loveen asetettiin närevitsan latva.

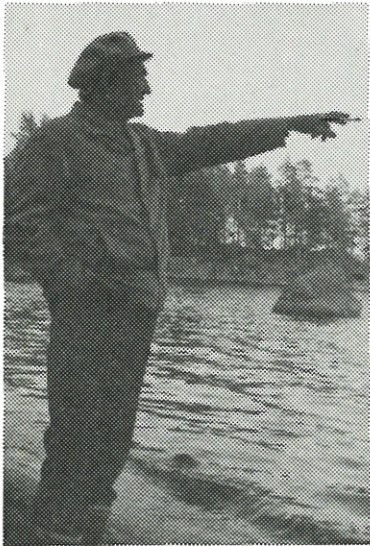
Tyvipäähän kiinnitettiin vääntöä varten tarvittava kapula ja nyt vääntäjä pyöritti tätä kapulaa ja kiersi samanaikaisesti ripeässä tempossa pystytetyn paalun ympäri. Näin saatiin vitsa väännetyksi. On luonnollista, että tämä suoritus vaati tekijältään voimaa ja taitoa tasaisen kierron saamiseksi. Myöhemmin närelenkit korvattiin rautaketjusta valmistetuilla lenkeillä.

Sidottujen puomien sisään jäävä puutavara muodosti lautan, jossa saattoi olla tukkeja 13.000—15.000 kpl. Puomeja tarvittiin tällöin 90—100 kpl. Mikäli pinotavara oli eri lautassa niin pinotavaran määrä oli n. 3000 pm³.

Uiton valmisteluun kuului myös ponttoon teko. Ainoastaan kerran muistelee Sivula Aurejärvellä käytetyn hevosponttoota, muuten ke-

lattiin ankkuriköyttä aina miesvoimalla.

Ponttooseen valittiin sopivan kokoiset, samanpituiset tukit 20—24 paria. Nämä asetettiin pareittain tyvi- ja latvapuolet vastakain. Tukien päälle asetettiin poikkipuut, joista käytettiin nimitystä ruotelit. Tukit sidottiin pareittain närevitsojen avulla ruotelin kiinni. Kiristäminen tapahtui ruotelin ja lenkin väliin lyödyllä puukiilalla, josta käytettiin nimitystä lusikka. Ponttooli oli joskus myös laudoitettu, jolloin se muodostui tasaiseksi, ja voitiin pitää "hypyt" ponttoolla. Ponttoon keskelle sijoitettiin vorokki, jonka alatuiki valmistettiin metsästä etsitystä puunjuurakosta, josta käytettiin nimitystä tammi. Tähän vorokkiin kiinnitettiin 6 kankea, joiden avulla vorokkia kierrettiin.

Tuollakohan se oli, kun saareen menossa ollut talon sonni joutui lautan alle, muistelee Sivula. Elävänä se vaan selviytyi ja nosti päänsä pintaan toisella puolen lautta.

LAUTAN MUKANA

Kun sopiva hetki oli koittanut, eikä jäästeitä enää esiintynyt lähdettiin Aurejärven Kiisunperästä lautan kanssa liikkeelle. Aluksi ponttoo sijoitettiin lautan viereen selän puolelle. Sitten kuljetettiin paatin avulla varppi, jonka pituus oli 250—300 m sekä ankkuri lautan kulkusuuntaan ja ankkuri pudotettiin järveen. Varpin toinen pää oli vorokissa kiinni. Tämän jälkeen ryhdyttiin kiertämään vorokkia. Varpin nousi ponttoolle, vaijerista oli neljä kierrosta vorokin ympäri ja vapautuvaa varppia oli mies asettamassa ponttoon nurkalle, "verholliselle". Kun lautta oli saatu ankkurin luo, nostettiin ankkuri ja soudettiin varppi ankureineen uudelleen ulos.

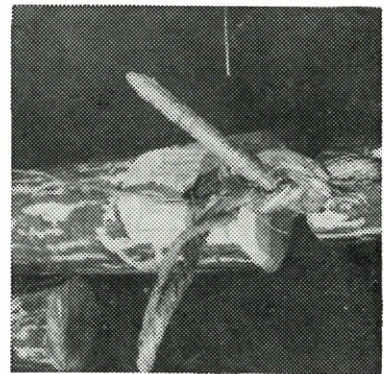
Näin jatkettiin edelleen ja lautta saatiin Aureskosken niskalle. Täällä ponttoo purettiin, asetettiin reisuomina Kukkaroisiin ja vastuupuomi Petäjäjärveen. Nämä valmistelut oli tehtävä ennen puutavaran laskemista. Petäjäjärven jälkeen seuraa Onkilammin koski. Siinä ei ollut ränniä, joten siihen oli laitettava otvitus. Onkilammis- sa oli ainoastaan ohjepuomi eikä tarvinnut suorittaa lauttausta. Seuraavana on Päljäkoski, Haa-

paniemenkoski ja näin tullaan Vahojärveen. Täällä oli uittopuut taas yhdistettävä lautaksi.

Vahojärven jälkeen on Vanhan talon salmi, jossa piti purkaa ja taas lauttaus Vähäänjärveen. Seuraavana on vuorossa Vesakoski, sitten Aittolampi, josta selvittää ohjepuomilla. Nyt on vuorossa Lautalanjärvi. Täällä suoritettiin taas lauttaus. Lautalanjärven jälkeen on Ruojärvi ja Leppäsjärvi. Leppäskoskessa oli uittoränni. Leppäskosken jälkeen tulee Poltinkoski, josta päästiin Kyröselälle.

Poltinkoskella urakoitiin ns. perien ajo muutamalle miehelle Kyröselkään ja uitto päättyi tähän, sillä täällä oli tavallisesti eri ryhmä, joka jatkoi Kyröskoskelle. Toisinaan mentiin mukana aina Siuroon asti ja täällä oltiin Santalahden erottelulla jopa syyskuuhun saakka. Vanhassa uitto- ja metsäsanastossa on lopputilin antamista kuvattu sanalla poltto. Johtuisiko Poltinkosken nimi tästä?

Puutavaran uitto ei suinkaan sujunut vailla vastuksia ja uiton työ- johtajan tuli tuntee koskien kari- kot, jopa yksittäisiä kiviä myöten. Koskien yläpäähän oli asetettava ns. päästinpuomi, josta osa avattiin ja päästettiin kulloinkin sopi- va määrä puutavaraa koskeen. Ennen laskua määräsi työnjohtaja

Puomit on yhdistetty närelenkillä.

miehille, kullekin oman paikkansa kosken rannalla ns. vonkapaikat. Näissä kohteissa olivat ensisijai- sina työvälineinä uittokeksi eli ha- ka ja kirves.

Jokaisen tuli omalla osuudellaan huolehtia siitä, että ei päässyt syn- tymään "ruhkaa". Mikäli näin kui- tenkin tapahtui, annettiin päästin- puomia hoitavalle miehelle mer- ki, tavallisesti huudolla seis. Väsy- myksen ja unen yllättäessä sattui joskus, että mies ei kuullut annet- tua merkkiä ja puuta solui koskeen yhtenäen, jolloin "ruhka" saattoi muodostua vaivalloisesti puretta- vaksi. Tämä aiheutti puomia hoita- valla henkilöllä erinäiset "kiitok- set".

Vain riittävä jämerä ankkuri pysyi pohjassa paikallaan, kun ponttoon vorokilla lautta sitä kohti kelattiin.

Vonkamies selvittää ruuhkaa.

Nuoret uittomiehet opettelevat tukilla laskua.

Mutta kuinkas kävil!

Järvenselkiä lauttaamalla ylitettäessä sattui, että leppoisaalta vaikuttava tuuli äityi myrskyksi ja tällöin lautta oli saatava jonkin karikon tai niemen suojaan. Pahimassa tapauksessa lautta pääsi hajoamaan aiheuttaen päiväkausia kestävän puiden keräyksen.

TYÖRYHMÄ JA PALKKAUS

Työryhmään kuului tavallisesti 17 miestä joskus ainoastaan 15 miestä. Tämän työryhmän jäsenen nimi oli yleisesti uittomies. Tehivät pyrittiin jakamaan kokemuksen ja taidon mukaan. Palkkaus suoritettiin siten, että ryhmän kolme parhaita jäsentä sai palkkaa 2,70 tunnilta, seuraavat 2,50. Tämä oli käytäntö 30-luvun alussa. Mukaan päässyt nuori oppipoika sai ainoastaan pienen palkan. Sivula muistelee, että ensimmäinen palkka hänen kohdallaan oli 5 penniä päivältä.

Palkkaus oli sama myös yöaikaan tehdystä työstä. Uiton aikana maksettiin tarvittaessa ennakkoa ja varsinainen tili ainoastaan uiton lopussa, jolloin ennakko vähennettiin. Työnjohtajat eivät aina olleet kirjoitus- ja laskutaitoisia, mutta he käyttivät omia "koodimerkkejään" ja tilipuolestakin aina päästiin selvytyteen. Lopputili kuitattiin palkkaluetteloihin, joskus puumerkkiä käyttäen.

VAATETUS JA RUOKAILU

Vaatetus oli normaalin, paitsi sadevarusteiksi pyrittiin varamaan liinakankaasta valmistettuja ja vernissalla siveltyjä suojavaatteita, jotka jonkinverran suojasivat kastumiselta. Kuivia vaihtovaatteita ja sukkia ei juurikaan kuljetettu mukana. Jalkineena oli nahkasaapas, jota eri tavoin voideltiin ja pyrittiin saamaan vedenpitäväksi. Kumijalkine ei vielä tällöin ollut tullut markkinoille. Päähineenä hattu kuului asiaan. Vyötäisillä oleva tuppipuukko oli välttämätön apuväline tulen teossa ja ruokailussa.

Ruokailua varten varattiin kotoa lähtiessä kuiva muona, kuten leipää, lihaa ja voita. Joskus ruokailua varten voitiin pyydystää kalaa. Vesireitin varrella oli myös henkilöitä, jotka keittivät kahvia uittomiehille ja uiton edetessä siir-

tyivät mukana. Myös jokivarsien määrättyt talot muodostuivat uittomiesten ruokailu- ja kortteeri-paikoiksi. Ovet olivat näissä avoina myös öisin, joten aamulla talonväen herätessä, saattoi pirtin lattia olla täynnä yöaikaan tulleita uittomiehiä. Näitä paikkoja olivat Kivistö, Lannetta, Niemenmaa, Järvenpää, Hankala ja Luoju.

VAPAA-AIKA

Vapaa-aikana järjestettiin joskus tanssit, joko ponttoolla tai lä-

hiseudun talossa. Soittaja oli eräs uittoryhmän keskeisimpiä jäseniä. Erilaiset laulut myös työn yhteydessä kuuluivat mukaan. Varsinkin ponttoolla laulettiin työn yksitoikkoisuuden vähentämiseksi. Monta kertaa näiden ponttoolaulujen sanat olivat niin sanottuja uskallettuja. Vasta-alkajille ja nuorille uittomiehille keksittiin erilaisia kujeita. Heitä lähetettiin noutamaan ponttoon vinkeliä (suorakulma) tai annettiin kuluveeneen rullia kannettavaksi, kuluveeneen tullessa käyttöön.

Monissa elokuvissa kuvataan uittotyö romanttiseksi ja kiehtovaksi työmuodoksi. Tällaista se ei aina ehkä ollut, sillä useastikin mässävaatteissa tapahtuva vuorokausiakin jatkuva yhtämittäinen työ epä-säännöllisine ruoka-aikoineen oli varsinainen totuus. Elettiin aikaa, jolloin sosiaalista lainsäädäntöä ei vielä ollut vaan jokainen oli vastuussa itse itsestään.

★ ★ ★

Uittokymppi oli kirjoitustaidoton, mutta piti silti omin merkein kirjanpitoa kynällä tupakka-askin kanteen. Näin pysyivät muistissa eri miehille maksetut etumaksut eli förskotit ja heidän tekemiensä työpäivien määrät jne. Kerran häneltä kysyttiin mitä tarkoitti tuo kynällä tehty vaakasuora mutkainen viiva. Vastaus kuului: "Aholan Kustu se siinä rokulipäivillä rötköttää."

PARKANON PAROONI OTTI UITTOMIEHIÄ

Parooni lähti eräänä varhaisen kevään aamuna hevosellaan Onkilammille uittoa aloittamaan. Hän oli etukäteen lähettänyt sanan kiertämään, että uitolle halukkaitten seutukunnan miesten tulisi kerääntyä Onkilammin taloon.

Perille päästyään katseli parooni ensin pitkään talon pihaan kerääntynyttä miesjoukkoa ja sanoi sitten, että aivan näin paljon ei hän pienehköön uittoon miehiä tarvitse, mutta jotta mukaan otettavien valinta olisi oikeuden mukainen, järjestää hän pääsykokeen: ketterimmät ja notkeimmat otetaan uitolle

Parooni otti ohuehkon uittokeksin varren ja asetti sen silmiensä korkeudelle talon nurkan rakoon kuin korkeushyppyriman. Hän kehotti miehiä vuorotellen hyppäämään — se on uittomies, joka rimaa pudottamatta tai siihen koskematta yli pääsee. Muutamat nuoremmat pojat riisuivatkin kengät jalastaan ja joku heistä onnistui pääsemään yli.

Yli hypänneet kehoitti parooni siirtymään erilliseksi uittomiesten kokeen suorittaneeksi ryhmäksi, mutta ryhmää hetken miettiväisenä katseltuaan, hän ilmoitti että miehet eivät vielä riitä, koetta on jatkettava. Hän laski riman yhden nurkan välin verran ja kehotti taas yrittämään. Uittojoukko kasvoiikin muutamalla miehellä, mutta parooni ilmoitti taas, että väki ei riitä vielä.

Hän laski rimaa, hyppyytti miehiä puolen päivää ja otti lopulta kaikki uitolle. (Kertonut Paavo Ylinen, muistiin kirjoitti Arvi A. Koivisto).

ELÄMYKSIÄ ERÄMAASSA

Aluemetsänhoitaja Väinö Riutta (s. Janakkalassa 1891 k. Parkanossa 1973) kirjoitteli varsinkin eläkevuosinaan muistiin tapahtumia elämänsä varrelta. Toimitus on saanut käytettäväkseen seuraavat pari katkelmaa. Niiden kerronnassa kuullaan aidon luonnonihailijan äänensävy.

HIRVIJAHTI

Seison pitkän niemen kupeessa, joka pistää syvälle laajaan nevaan. Katseeni pälyilee poikitse niemen, taajan kuusikon alitse, toiselle puolelle harjanteen, missä pilkistää keltainen aava suo. Vierekseni nojaa karahkaan metsästyskivääri. On menossa hirvijahti. Seison passipaikkalani. Kuusikkoniemeä pitkin on hirvien kulkureitti... Hyvin kaukana etelässäpäin kuuluu silloin tällöin koiran haukku, mutta muuten ei ole mitään tapahtunut kohta pariin tuntiin. Olen viihtynyt hyvin tässä yksin itseni kanssa.

Nyt on liikettä kuusikon takana. Näen selvästi hirven valkoisten koipien vilahtelevan runkojen joukossa, niemen takalaidalla. Kyykistyn varovasti ja otan kiväärin. Hirvi astelee hitaasti, nyt näen sen kokonaan. Sillä ei ole sarvia. Samassa huomaan toisen, pienemmän seuraavan sitä. Siis emo ja vasa. Helpotuksen huokaus pääsee rinnastani kun ei tarvitse ampua. Tähyän vielä suunnalle, mistä hirviperhe tuli, mutta mitään muuta liikettä ei näy. Ehkä silti olisin päästänyt "isäuroksenkin ohi. Mitä pahaa ne ovat tehneet — eivät ainakaan kovin suurta? Onko minun elämäni heidän li-

hastaan riippuvainen? Näky oli kaunis. Kunpa luontoäiti vain osaisi suojella lapsiaan. Illalla sanon vain, ettei näkynyt mitään.

RAKOVALKEALLA

(Muistelus ajoilta jolloin kirjoittaja toimi metsähoitajana Pohjois-Suomessa)

Vuosia on jo siitä vierähtänyt kun jätin sinut sinä syksyisten rakovalkeitten erämaa. Koskaan en enää saa yksinäisenä nukahtaa havuvuoteelle kotani alle hiljaisuuteesi lämmittävän tulen räiskyessä rakohonkien välissä ja sateen soitellessa kattoon. Mutta näin se on muistoissani:

Ympärillä on musta yö ja suuren metsän suojaavat holvit. Rakovalkeani viirun muotoinen tuli valaisee vain lyhyen matkan ympäristöä. Olen viriävien liekkieni suojaksi tehnyt havuista katoksen, sillä sataa. Yritän näin saattaa honkaisen tulen kuivana hyvään alkuun. Sen jälkeen pitäisi polttava valkea kyllä itsekin itsestään huolen.

Puuhailen ja mieleni on levollinen. Ketään en luokseni kaipaa paitsi suurta Jumalaani ja myös häntä, elämäni sulostuttajaa. Jumalahan luonani onkin, kaikkialla ympärilläni, mutta tuo toinen nukkuu kaukana kotimme lämpimässä onnellista untaan. Kukaan ei kai täällä minun rauhaani häiritse, sillä olen yksin peninkulmaisessa erämaassa. Päänalaisen kohdalle, havuisen vuoteeni alle asetan mauserini kuitenkin — varmuuden vuoksi. Kaikki on hiljaista, paitsi nuo unettavat laulut, sateen lotina ja rakovalkean humina.

Löyhytän vielä liekkejä hattulani parempaan vauhtiin ja asetun sitten selälleni pihkantuoksuiselle patjalleni. Panen käteni ristiin pääni alle ja kuuntelen — kuuntelen hiljaisuutta. Tulen ja sateen äänien välistä kuuluu metsästä silloin tällöin joku rip-sahdus, mutta muuten on kaikki hiljaista. Erämaa nukkuu. Niin suloisesti hyväilee valkean lämpö jalkapohjiani ja säteilee kotani katosta alas. Kotani on vain puolikas. Rakohongat ovat sen avoimen puolen edessä, kynsipuun ulkopuolella.

Käyn purkamassa vielä katoksen tulen päältä. Katselen raukein silmin liekkien tanssia hongan harmaalla kupeella. Olisipa koirani mukana niin rauhani olisi täydellinen. Mutta kyllä sitä näinkin. Eihän karhukaan juuri tulille tule. Ajatukset kiertävät — kiertävät. Tuli sihisee ja sade lotisee. Hyvä että sade alkoi vasta äsken — vaatteeni eivät ole paljon kastuneet. Jos huomenna olisi vielä pouta, niin saisin työtehtäväni päätökseen. Valkea lämmittää ja humisee niin nukuttavasti...

Havahdun johonkin. Olen tovin jo nukkunut. Käteni ovat puutuneet kun olivat pääni alla ylhäällä. Siihen kai heräsin. On kuumakin. Nousen korjaamaan tulkusilla honkien rakoa, joka on jo huomattavasti levennyt. Sade on lakannut ja taivaalla kiiluvat tähdet. Yö tuntuu lämpimältä. Taitaa tulla huomiseksi pouta. Silmiin osuu Orionin kirkas tähtikuvio lännessä. Kello näyttää puolta yötä. Kuuntelen. Mitään ei kuulu. Nukahdan uudelleen.

PARKANON PAROONI

(1853-1939)

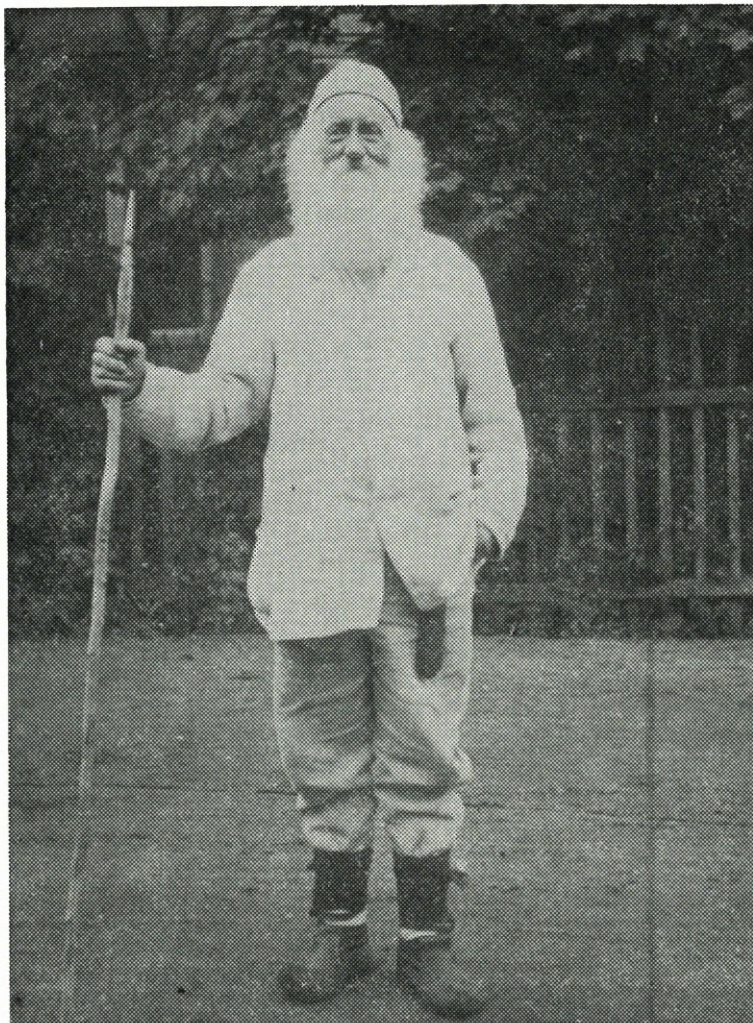
Tällä nimellä tunnettiin vuosikymmeniä Parkanon seudulla ja laajalti muuallakin Suomessa vapaaherra Gustaf Wrede af Elimä, kuten paroonin täydellinen nimi hänen itsensä kirjoittamana kuului.

Paroonin sukujuurten kerrottiin olevan Liivinmaalta, missä hänen esi-isänsä oli taistelussa pelastanut silloisen Ruotsi-Suomen kuninkaan Kaarle IX:n hengen ja menettänyt samalla omansa. Ajan tavan mukaan urotyö palkittiin aateloinnilla, mihin tässä tapauksessa liittyi lahjana sukukartano Suomen Elimäestä.

Paroonin isä oli Vaasan läänin maaherra. Parooni koulutettiin metsänhoitajaksi, mitä virkaa hän vuosina 1893 — 1918 hoiti Parkanossa. Kuuluisa "vankien ystävä" Matilda Wrede oli paroonin sisar, jonka harrastus paroonin mielestä saattoi olla erikoisuuden tavoittelua ja sisaren mielestä paroonin pukeutustapa ja käyttäytyminen samaa.

Kirjoittaja Martti Tuisku

Hurstiparooni

Paroonin aviopuoliso Wen-ny Wrede, o.s. Munsterhjelm, oli erittäin varovainen ympäristöönsä nähden. Niinpä kun vapaaherraparille ei heidän ensimmäisessä Parkanon-majapaikkassaan Kanan talossa ollut ennen käyttämättöä sänkyä, herrasväki nukui lattiavuoteessa.

Ostettuaan oman talon, Korkomäen, paroonin väki asui siellä myöhemmin aikoinaan kolmessa eri rakennuksessa, rouva Louhilinnassa, parooni Koskenkohinassa ja tyttäret Korkomäessä.

Sarkapukuinen, pitkäpartainen konttiselkä

Ja tämän alkuesittelyn jälkeen voidaankin siirtyä kertomaan lyhyesti paroonin persoonan värikkästä omalaatuisuudesta ja erikoispiirteistä.

Tuskin erehtynee, jos sanoo hänen olleen kansanomaisen aristokraatti, ylimys. Hän ihaili vanhaa, vaatimattomaa, yksinkertaista elämäntapaa, mitä hän itsekin osoitti mm. pukeutumisessaan, asumisessaan ja kielen-

käytössään. Hän piti vanhaa, suomalaista talonpoikaiskulttuuria oikeana elämänmuotona ja uutta, mukavuuksia tavoittelevaa, hienostelevaa ja sievistelevää hylättävänä, jopa rappioilmiönä. Tältä kannalta häntä voi pitää mitä kansanomaisimpana miehenä. Ylimyksellisyyden voi katsoa tulleen ilmi muutamissa erikoistilanteissa. Sellaisena mainittakoon laajalti tunnettu kaivokohtaus, missä parooni hevostaan juottaessaan tapasi naapuriseurakunnan kanttorin, jonka kerrotaan sanoneen, että juotas ukko minunkin hevoseni. Parooni juotti ja kysyi, kuka vieras oli, ja kuultuaan huomautti vain, että suuri herra mutta pieni virka. Samaan viitanee kohtausta Parkanon keskustassa kun Alakosken isäntä ajoi paroonia väistäessään meijerikuormansa ojaan ja sanoi, että tuo paroonin kompura oli tiellä. Tämän jälkeen tultuaan pankkiini parooni sanoi nimensä olevan nyt Köpi Kompura, joten kysymykses-

sä lienee ollut ainakin lievästi koettu itsetunnon loukkaus.

Paroonin kansanomaisuus ja vaatimattomuus lienee pikemmin korottanut hänen arvoaan toisten ihmisten silmissä kuin alentanut. Olihan hän kuitenkin parooni, jolla oli varaa laskeutua meidän aatelittomien tasolle.

Vastoinikäyminen terästä

Elämän mukavuuksien lisääntymiseen ja yleensä elintason nousun rappeuttavaan vaikutukseen parooni kertoi saaneensa haraviinsa lyhyen määritelmän: koreata kantaa, makosta syö ja likelle tekee tarpeensa. Se sopi hänen periaatteisiinsa kuin nappiin. Innokkaana suojeluskuntamiehenä hän mm. mainitsi, ettei esim. Ravanin leirillä ilmennyt edellämäintunlainen rappio. Kenttäharmaa, sotilaan ruoka, riuku kaukana metsässä. Hänen mielestään myötäkäyminen

ei auta ihmistä, mutta vastoinikäyminen terästä.

Kuulemassaan hän vaistosi ja puhumassaan käytti omalaatuista realismiaan. Niinpä hän ollessaan Helsingissä ylioppilaiden vieraana ja kuultuaan hänelle pidetyn "kruusauspuheen" vastasi tähän tapaan: Kylläpä täällä eri lailla arvostellaan miestä kuin Parkanossa. Siellä sanotaan, että kolme on honkkelia Parkanossa: Öykärin Jaakko, Parkarannan Iisakki ja parooni. Niiltä ei voi vaatia kuin puolta huutia. Oltuaan erään lähetystön mukana ministerin puheilla hän sanoi, että ministeri oli kuin kala, joka ei pysy käsissä. E.m. Öykärin Jaakon parooni kertoi asuvan hevosensa kanssa samassa mökissä. Kiukkuinen hevonen oli hyvä vartija, kun pää oli ikkunan ääressä ja jalat ovela. Muistaakseni 75-vuotispäivän johdosta paroonille pidettiin juhla Päivölässä. Kun häntä siellä kannettiin tuolissa, hän muistutti, että hänen on sanottava kuin aika-

Parkanon suojeluskuntalaisia Päivölän edustalla. Mukana parooni partoineen. Kuva 1920-luvulta. Muita vielä tunnistettavia henkilöitä Paavo Laatu paroonin vieressä ja Eino Roiha (takarivissä 3 oikealta).

naan Lönnrothin, jota ylioppilaat kantoivat kultatuolis-
sa: miksikä paska punnitse-
misesta tulee?

Paroonin sauva

Syntymäpäivälahjaksi hänelle teetettiin mustasta puusta pitkä sauva, kun tiedettiin, ettei hän käytä tavallista kävelykeppiä vaan pitkiä sauvoja, joita hänellä oli nurkassa. Huonolla piirustustaidollani piirsin sauvan yläpään nuppiin reliefiksi vanhan sotakirveen ja vastapuolelle pantiin Satakunnan skvaakuna. Sauvan keskellä oli vitsalengkkiä muistuttava kierukka käden tueksi ja vyön ripustamista varten, kun niin tarvittiin. Parooni sepitti kepeistä oman filosofiansa: skkilpi tarkoittaa "ulostavaa" (oman itsen ulkopuolelle suuntautuvaa) rakkautta ja sotakirves sisäistä taistelua omaa lihaa vastaan. Pitäessään sauvaa aluksi liian hienona, hän kertoi jättäneensä sen kirkkoon mennessään

eteiseen. Mutta hän sanoi parin lotan katsoneen häntä niin "kissannylkyrin" silmin, että hän nouti sauvansa sisään. Sauva on nyt Porissa johtaja Risto Salvoksen hallussa. Sitä on toivottu Parkanon museoon.

Rahattomalla kevyt olo

Taloudellisissa asioissa parooni esiintyi huolettomana miehenä. Eläkerahatkaan eivät kai yleensä kauan hänellä viipyneet. Hän sanoi, että on mahottoman kevyt olla, kun ei ole rahaa. Samanlaisista huolettomuutta osoittaa hänen suhtautumisensa, ainakin sanojensa mukaan, hänen talossaan sattuneisiin tulipaloihin. Kun ei ollut palovakuutusta, parooni sanoi, ettei tullut muille vahinkoa. Jumala otti meiltä liian pois. Tavarat eivät tulleet ihmisten liattaviksi. Mainittakoon, että arvokkaana pidettyä kalustoa, taideteoksia ym. tuhoutui.

Ennen aikaan kansan käyttämä voimain mittely kiinnosti paroonia. Tervehdyttäessä sai joskus olla varuillaan, ettei mennyt nokalleen, kun parooni äkkiä tempaisi kädestä. Tavatessaan esim. minua kookkaamman veljeni parooni sanoi, että mahottoman komia mies, pitäis koiteta. Ei koitettu.

Koirankurinen virkamies

Omalaatuinen tapa paroonilla oli koetella tapaamiensa ihmisten suhtautumista yllätyksiin ja vaikeuksiin. Nuoria metsänhoitoharjoittelijoita hänen kerrotaan pitäneen metsässä "eksyksissä", jolloin oli mukava valmistaa mahdollisimman alkeellista syötävää ryhmälle. Loppuja parooni oli paljain käsin ammentanut padan pohjalta. Kenkiään lainanneen nuoren miehen hänen kerrotaan panneen routaisessa maassa juoksemaan sukkasilla reen vieressä. Appiukkoni Virranhaara kertoi, että ollessaan paroo-

Parkanon suojeluskunta yöharjoituksissa 1930-luvulla. Valkopartaisen paroonin vieressä oikealla Paavo Laatu. Muista henkilöistä mainittakoon Vilho Pentti, Risto Pentti, Yrjö Ojajarvi, Väinö Ryttilä.

nin luona kahvilla parooni pani kätensä pöydälle ja takin hihasta alkoi kömpiä kastemato, mitä parooni työnsi takaisin. Vieras ei säikähtänyt. Hän tunsi isäntänsä. Kerrotaan, että valtion maalta mökinpaikkaa tai tarvepuuta haluvaa hän saattoi vaatia kantamaan itseään, esim. kun "selkä oli kipeä".

Suomenkielen harrastaja

Hän piti itseään ruotsalaisena, mutta esiintyi usein hyvänä suomenkielen tuntijana. Kerran hän kysyi minulta: Tiedätkös mikä on suolasalkkari suomeksi? En. Ja minäkin tiedän, vaikka olen hurri (ruotsalainen). Se on raetto. Lusikka tulee venäjästä. Suomenkielinen nimi on kuiri. Korppu on väännös ruotsista. Kaksoiskypsy saksasta. Suomeksi se on kovenos. Kerran hän sanoi suojeluskuntamiehelle. Suomi on äidinkielesi etkä osaa sitä. Sano, että viet kiväärin nurkkaan, vaikka viet sen soppeen. Nurkka on rakennuksen ulkopuolella. Seurantalö Päivölää hän leikkisästi sanoi Musta Pömp. (Pömpillä) -Päivölä. Nimet Pakola ja Piilola lienevät paroonin antamia.

Pohjalla vakavuutta

Hengelliseltä kannalta parooni edusti jonkinlaista vakaata kirkkokristillisyyttä. Hän kävi usein kirkossa ja seuroissa. Kolehtia kerättäes-

sä taisteli itsensä kanssa pienemmästä ja suuremmasta rahasta, mutta antoi jälkimmäisen voittoa. Ollessamme matkalla Poriin pyytämään Rosenlew-yhtiöltä nykyistä urheilukentän aluetta suojeluskunnalle ja lotille lahjaksi parooni yhtäkkiä alkoi hokea: Kurita, kurita, kurita, kun jalkaa raistoi. Hän sanoi tietävänsä, että Jumala antaa parahiksi, mutta olevansa niin tuhma että pyytää lisää. Kerran paroonin käydessä pankissa sanoin, että tuota rikkaruohoa puutarhassa pitää alituisesti repiä ja aina uutta tulee. Parooni sanoi hänenkin ennen repineensä, mutta kun kerran Jumala antaa niiden kasvaa, antaa olla. Sanoin vain, että erilailla sekin asia saarnaa eri ihmisille.

Vaikka parooni ihmisten luonnonmukaisista eri toiminnoista puheessaan oli suorasukainen, niin että sanontoja voitiin pitää karkeuksina, hän oli tarkka vakavista asioista puhuttaessa. Niinpä hän huomautti esim. kirolijoista: Ystäviä minä sinutellen, mutta niitä, jotka kirolivat, minä tuplaten teitittelen, kun siinä on monta.

Isänmaan asioista puhuttaessa hän ei pitänyt sopivana olla "uhraaja". Olen iloinen, että minäkin voin jotakin tehdä. Keskusteltaessa siitä, onko tanssi syntiä parooni sanoi, että kun lotat ja suojeluskuntalaiset menevät niin reippaasti, se on puhasta,

mutta kun nuo kansanopistolaiset menevät niin "juutamalla", sitä minäkään en takaa, vaikka niillä olisi piru mieles.

Nykyiselle tasa-arvoajattelulle lienee vieras paroonin selitys varakkaan ja vähävaraisen rinnakkain elämisestä. Hän sanoi, että urpapuussa on pikkulinnun hyvä olla ja kussa petra piehtaroi, siihen karva katkeoipi, s.o. varakkaan vieressä köyhempikin pärjää paremmin.

Mutta monille aikamme ihmisille, varsinkin poliitikoille, olisi suositeltava paroonin ajatus väärässä olemisesta. Jos minä huomaan olevani väärässä, minä muutan kantani.

*"... Ei ihmiskäsin
kukkia haudalleni..."*

Viimeisinä aikoinaan parooni kävi tapaamassa tuttaviansa Kirkkojärven tälläkin puolella. Kerran hän tiellä osoitti kehonsa yläosaa ja sanoi: tähän asti minä elän, mutta nuo trällingit (jalat) prillaa.

Ennen kuolemaansa hän lähetti minulle lyhyen kirjeen, jossa esitti, että kun hän kuolee, niin jos kirkkolaki sallii, hänet haudattaisiin yön aikana maalamattomaan arkkuun eikä tapettujen (leikkokukkien) alle. Näin ei kuulemma tehty, sillä hautajaiset olivat juhlallisimmat kuin ehkä koskaan sitä ennen Parkanossa.

Haluni ja toivoni on:

*Etta minun hautajaiset toimitettaisiin kirkkoalok-
myöntöä, yön aikana kuolattomattomaan maalattomaan arkkuun
ainoastaan lähimmäisten ystävien. soattamano eikä kirkkastyjen tapetta-
jen kukkarleu alle, rakkaan vaimoni viereen. Ei kuistetu kiven alle.*

Entinen metsänhoitaja Gustaf Mäkelä

Parooni kirjoitti tämän viestin Martti Tuiskulle vähän ennen kuolemaansa.

Muistelen kotonani kasvatettuja huutolaislapsia

nykyajan lapset saattavat olla useassa tapauksessa enemmän lainsuojattomia omassa kodissaan kuin orpolapsi ennen vauraassa maalaistalossa. Tarkoitukseni on valaista tässä mitalin toistakin puolta omasta muististani, sekä varmoista lähteistä kuulemistani ihmiskohtaloista.

Työntekoon oppiminen paras perintö

Siitä on kulunut 53 vuotta, kun kotiini Kallioniemeen tuli melkoisen komea herra, sanoi olevansa lomamatkalla Amerikasta. Iisakki Saarela hänet kyyti veneellä Kuivasjärven vastakkaiselta rannalta meille. Silloin ei autolla päässyt, tie oli

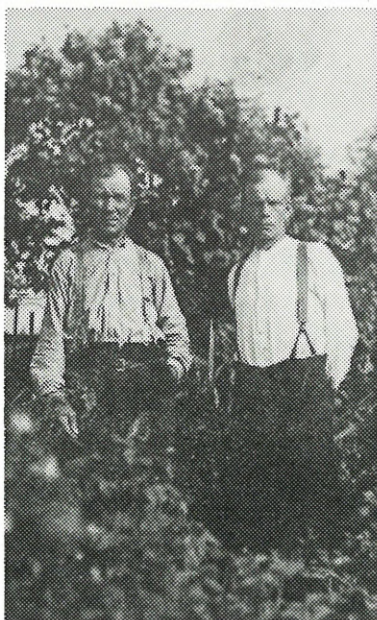
vain ns. kärrytie ja sekin huonoimmasta päästä. Nimekseen vieras esitteli Samppa Saarijärvi ja tuli katsomaan entistä kasvatusisäntäänsä Jooseppi Kallioniemeä ja työkaveriaan Jullea. He molemmat olivat olleet talossa huutolaisena ja Julle myöhemmin renkinä. Molemmat etsityt miehet olivat jo kuolleet, mutta hän muisti vielä naapurin, Jooseppi Sivulan, jonka kanssa oli vetänyt paljon "tukkanuottaa". Häntä kävi vieras sitten tapaamassa meiltä päin, matkaa kun oli vain pari kilometriä. Kolme meistä lapsista saattoi jälleen ihmeellisen vieraan Saarelaan, missä kiiltävä auto oli parkkeerattuna. Samppa lastasi meidät autoonsa ja

Huutolaisen nimityksen lieinee moni kuullut, mutta kaikki eivät tiedä mitä se tarkoittaa. Siitä on aikaa jo pari miespolvea, kun "sosiaalihuollon varassa" elävät vanhukset ja orvot lapset myytiin huutokaupalla kuka halvimmallalla otti hoitoonsa kunnanvaivaisia, jota nimitystä heistä myös käytettiin.

Olen radiosta kuunnellut lähetyksiä, missä vanhat muistelijat kertovat hyvin synkin värein huudolla olleitten ihmisten kohtaloista. Näin kerran erään elokuvan, missä vauras isäntä huusi orvon tytön huutokaupasta ja kohteli häntä kuin suurta rikollista, en sano koiraa, sillä niillä on nykyään erinomaiset oltavat. Mielestäni

Jooseppi Lampinen (äärellä vas.), kasvattiäitiään ja sisaruksiaan tapaamassa Kihniön Peuramäessä, oikeassa reunassa Lempi Kallioniemi, joka oli Onni Kallioniemen äiti.

Kuvassa vasemmalla Juho Lahtinen s. 1888 k. 1969. Hänen isänsä oli huutolaisena Kallioniemessä, jossa Juhokin sitten syntyi ja palveli myöhemmin talossa työmiehenä koko loppuelämänsä. Vieressä hänen veljensä Viljo joka oli muurari ja asui Kihniön Ratikylässä.

ka raunioilla yhdessä käveltiin. Serkuksien isät olivat veljeksiä Hermannin ja Julle. Isoisäni oli huutanut heidät pienenä Kihniön Rustarista ja aika kului talossa avioitumiseen ja poikien syntymiseen asti. Meillä oli tarkoitus Niilo Järvensivun kanssa selvittää asioita toistamiseen, mutta hän lähti takaisin kesken lomansa säikähtäen juuri tuon vuoden tapahtumia.

Tunnettu hyvin menestynyt mies oli lännen kävijä Jooseppi Lampinen Parkanosta. Lähtökuopat hänellä oli samanlaiset kuin alussa mainitulla Samppa Saarijärvellä. Oli kasvattina Kihniön Peuramäessä, mistä äitinikin oli syntyisin. Sanoin Jooseppia kasvatiksi syystä, kun kysyin enoltani Eino Peura-

mäeltä oliko Lampinen teillä huutolaisena, hän vastasi vähän vihaisesti, ei mikään huutolainen, hän oli yksi meistä. Siellä oli kahdeksan muuta lasta.

Muistan kotonani useita hoidokkeja myöhäisemmiltä ajoilta, joista kaikista olisi kerrottavaa, mutta riittääköön tämä todistamaan sen etteivät kaikki hoitopaikkaansa pahalla muista, tuskinpa he vuosikymmenien takaa yhteyttä ottaisivat, jos muistot olisivat katkeria. Vastakkaisia esimerkkejä myös tietysti on. Olihan ainakin eräällä Vuorijärven miehellä Lapinnevasta niin paha muisto, että sanoi, älkää vain minua kuoltuani viekö Lapinnevalle, minä näin siellä lapsuudessani niin kovan nälän.

Elsa Leppäsen ajatelmia

kuljetti Erkan luona. Se oli ensimmäinen autokyyti meille kaikille, jokainen sai vielä setelin kouraansa. Ennen eroa hän vielä jutteli, että olen kiitollisuudenvelassa teidän talolle, sain sieltä suuren perinnön. Kysyimme minkälaisen? "Minut opetettiin tekemään työtä". Kotimatalla ja kauan sen jälkeenkin meillä riitti juttua menestyneestä huutolaisesta, lännen miehestä.

Etsi syntymäsaunaansa

Se oli silloin Suomen "yöpakkasvuotena", kun meille ilmestyi länneltä mies Niilo Järvensivu, joka tuli katsomaan lastenkliniikkaa, saunaa missä oli syntynyt, ja olihan meillä silloin työmiehenä hänen serkkunsa Juho Lahtinen joka ilmoitti syntymäpaikakseen saman savusaunan, jon-

Kaikki eivät ole onnellisia samassa olotilassa.

Ihminen on onnellinen sellaisessa seurassa, jossa saa olla oma itsensä.

Lapsen ääni on luotettavin ihmisäänistä.

Vihaa aseena käyttäen saavat muutamat valtaa itselleen.

Naapurusten kesken ei sovi yhteiseksi edes tuuliviiri.

Siivelläeläjällä ei ole kiirettä milloinkaan.

Helppo elämä on kuin seisova vesi, se mätänee.

Ihmisen on hyvä olla, jos hän osaa nauraa myös itselleen.

Matkalaulu on opeteltava ajoissa, jotta sitä voi hyräillä yksinäisellä taipaleella.

Taistelee sisäinen taistelusi yksin. Kun olet voittanut, nosta katseesi ylös ja hymyile.

Maailma, myrskyjen meri, jolle nuori lähetetään liian huonosti varustettuna.

Elon tyyni ranta — Koti.

Kateus on tauti, joka ei parane lääkkeillä.

Kun asettaa päämääränsä korkealle voi päästä mahdollisimman korkealle.

ERÄS REKIRETKI

3. p. Parkanon Joulun kirjoituskilpailussa

Tässä kertomani tapahtuma ajoittuu muistaakseni vuoden 1922 laskiaissunnuntaihin. Oli hyvin kirpeä kylmä pakkaskausi meneillään. Kaikki oli luonnossa vahvan huurteen peitossa, harmaat aidan seipäätkin valkoisena kuin lumesta. Sen hetkisen luonnon kuvaaminen maalauksena — se olisi vaatinut mestarin kättä. Nuo tuollaiset kauneusarvot ymmärtää vasta aikuistuneenpana.

Pappilan silloinen vuokraaja, Verner Sälliluoma oli kysymässä minulta, josko minä olisin halukas lähtemään naisytyttöihin pyhänä. Tottahan minä, olisi mieluisaa päästä irtautumaan edes vähäisen tutuiksi käyneistä nurkista ja ympäristöstä. Sunnuntaiaamuna tulet sitten puhdistamaan "Virkkaa" niin puhtaaksi, ettei karvat lennä, sillä ajettavana on kauppalan reissu. Valjastat ajelureen eteen niin, että olet puolilta päivin lääkärintalon pihassa.

Koetin tietysti syöttää ja juottaa ajokkiamme, että se vaan jaksaa. Ajallaan olin sovitulla paikalla jännäämässä ketä tulee ja mahduttavko rekeen. Tohtori Ellilä sieltä ohjaili kahta upeata naista rekeä kohti, käsimitkasta rouvaansa ja toinen oli Toini Leikkonen (myöhemmin rva Linna). Siinäpä sitä oli sovittamista, että kookkaat tukvahkot ja kylmyyttä vastaan vahvasti pukeutuneet saatiin sopimaan reenperään. Leikkipuheet ja kompatkin siinä vähän lentelivät. Niihin osallistumatta minä vaan kuuntelin ja yritin kykyjeni mukaan kietoa peitteitä heidän ympärilleen Ellilän mukana.

LOTTIEN JUHLILLE IKAALISIIN

Kuormauksen jälkeen astuin kuskipukille ja matkanteko alkoi. Ohjeeksi sain että poiketaan Saloselle. Pakkasilmalle ominainen reen anturan jurina alkoi nyt kuulua korvissamme. Salosella olivat lähtövalmiina Martta Poussa ja Einar

Salonen. Einar selvitti tilannetta: Parkanon lottia on kutsuttu tutustumis- ja vierailutilaisuuteen Omalle Tuvalle kauppalaan ja heitä on lähtemässä useampi rekilasti. Me kaksi ajoneuvoa kuljemme yhtä matkaa, toiset menkööt miten ja koska menevät.

Einarilla oli oma nimikkohevon, nuori ori "Raiku" hyvin pystypäinen, tienpäällä oltaessa päästi ti valtavan hirnaisun ikäänkuin fanfaariksi, että täältä tullaan. Minun ajokkini oli pysyttävä perässä. Martta Poussan ja Einarin romanssi oli tuolloin kukeimmillaan. He istuutuivat reenperään kylkivoitteeseen toisiinsa nojaten. Enhän minä tuolaiseen osannut kiinnittää huomiota, jouduin vaan kuulemaan seläntäustapuhetta. Kiinnostusta tuntui riittävän koko matkan heitä kohtaan.

Minulla oli pidättelemistä ajokistani, joka kylmissään olisi edennyt lujasti, pieni sivuohjaus vaan, niin ohitus olisi tapahtunut. Seuraava huomautus perästani kuului, että pidetäänpäs välimatka edellä ajaviin tarpeeksi pitkänä, ettei hevosen sieraimistaan puhaltama ilma käy edellä ajavien niskaan. Aiheellinen huomautus sinänsä, mutta siihen oli toinenkin aihe, jonka tulin huomaamaan matkan edetessä. Näköyhteyden pitäminen tuntui tärkeältä, se luonnasi ainoastaan tien kaarteissa ja mäentöyräillä.

Kirkkojen välinen matka oli silloin maanteitse 40 km mutta talvella jääteitse se lyheni kolmanneksella. Aikaahan tuollaisessa matkanteossa kului ja kylmyys ahdisti minua siinä kuskipukilla. Siihen oli lääke lähellä, juokseminen silloin tällöin piti lämpimänä. Kauppala alkoi häämöttää horisontissa, kun aikamme ajoimme ja palelimme.

Oman Tuvan pihamaalle saavuttaessa huomasimme, että oli jo paljon saapuneita. Hevosen kiinnityksen ja peittelemisen jälkeen

tungeksin tietysti sisään. Eteisestä ohjattiin ravintolan puolelle tuliais-kahville kuten kutsu kuului. Sinne tietysti minäkin kylmissäni, jotain lämmintä sisuskaluihini saamaan.

UJO JA KOHMEINEN ON KÖMPELO

Voi sitä pöydän runsautta, mikä näyttäytyi nälkäisen nuorukaisen silmien ihailtavaksi. Vähän ujostutti astella tuonne valkoliinaisen pöydän ääreen. Enkä ollut vielä pitkälläkään, kun kahviin kermaa kaataessani kylmästä kohmeiset sormet lipsahdivat ja puolen litraa sakeaa kermaa kaatui juhla-liinalle. Häpesin suunnattomasti ja toivoin, että lattia nyt siltä paikaltaan halkeaisi ja maa nielaisisi minut uumeniinsa.

Tilanteen huomasin ymmärtäväinen jo pitempään elänyt nainen. Hän tarttui minua olkapäästä, lohdutti ja sanoi, ettei kerma ollut siinä kaikki. Pöytäliina taas saadaan pesemällä puhtaaksi. Puhuessaan hän latoi minulle purtavaa asetin täydeltä ja näin pelasti minut tilanteesta, joka itsestäni oli jo tuntunut ylipääsemättömältä. Sitä täti-ihmistä muistan hyvällä, ken hän lienee ollutkin.

RUNEBERGILÄISTÄ TUNNELMAA TÄHTITAIVAAN ALLA

Ohjelmallisessa iltapäiväjuhlassa näytti olleen enimmäkseen varttuneempaa väkeä. Minulle ilmoitettiin sitten, että me olemme vielä iltajuhlassakin ainakin vähän aikaa. Tämä viimeisin tiedotus siinä mielessä, että tiedän hevosta ajeluttaa välillä. Ohjelman mentyä alettiin kypsyä kotiin paluuseen, oli jo aika myöhä. Yön pimeydessä lähdettiin taivaltamaan takaisin. Yllämme oli niin taajasäätä, että tokkopa niitä olisi sinne enempää sopinut. Laulu sieltä selkäni takaa alkoi kuulua kun laskeuduimme Kyrösjärven jäälle. Runebergiläishenki huokui laulusa, joka oli tietysti asiaan kuuluvaakin tilaisuuden jälkeen. Palatessa ei päästy seuraamaan etumaisen reen tapahtumia, kuten tulomatalla. Hevoset juoksivat ruskemmin kotia kohti, toivoen nekin jo pääsevänsä lämpimään talliin.

Parkanon Naisvoimistelijat 40 vuotta

Parkanon Naisvoimistelijain johtokunta 1977. Alarivi oikealta: Aino Pajunen, Maarit Huttula, Sirkka Tuominen, Hilja Suutari.
Takarivi: Sisko Käenmäki, Lea Erkkilä, Helena Roiha ja Tuula Tuokko.

"Terve sielu terveessä ruumiissa" on otsikoitu Parkanon Naisvoimistelijain ensimmäinen johtokunnan pöytäkirja, jonka nimilehden sisäpuolella on vuosiluku 1937. Manittuna vuonna, tarkemmin lokakuun 4. päivänä, kokoontui "lukuista määrä voimistelua harrastavia naisia" seurojentalo Päivölään perustamaan omaa seuraa. Perustavan kokouksen puheenjohtajaksi valittiin Martta Salo ja pöytäkirjankirjoittajaksi Elvi Virtanen (Koivisto). Pöytäkirjantarkastajiksi Sanni Korpela ja Pirkko Sipilä. Puheenjohtajan selostettua kokouksen tarkoitusta ja esitettyä kokouksen osanottajille kysymyksen, halutaanko perustaa naisvoimistelyyhdistys, kertoo pöytäkirja: "Ehdotus sai lämpimän kannatuksen ja yhdistys päätettiin perustaa." Jäseniksi liittyi tässä tilaisuudessa 17 naista. Näin käynnistyi voimistelua harrastavien toiminta, mikä vuosien ja vuosikymmenien aikana on koonnut kaikenikäisiä naisia, sittemmin myös tyttöjä voimistelemaan.

Seuran perustamisasiakirjasta löytyvät vielä tänäänkin monet tunnetut paikalliset nimet. Ensimmäinen jäsenluettelo on tämännäköinen: Martta Salo, Sanni Korpela, Helmi Pentti, Aira Riutta, Tellervo Riutta, Eeva Häkkinen, Terttu Tammela, Meeri Kahri, Elvi Virtanen (nyk. Koivisto), Martta Pentti, Aliisa Rahikka, Esteri Ryttilä, Liisa Vartio, Pirkko Sipilä, Kaisa Kivioja, Sohvi Riutta ja Irma Salo.

Sääntöjen 2 §:n mukaan yhdistyksen tarkoituksena on virittää paikkakunnallaan harrastusta liikuntakasvatukseen toimeenpanemalla voimistelullisia juhlia, esitelmätilaisuuksia, näytöksiä, ym., joista sillä on oikeus kantaa pääsymaksuja, sekä syventää ja lujittaa tätä harrastusta toimeenpanemalla voimistelu- ja urheiluharjoituksia, hankkimalla tähän tarvittavia välineitä sekä muillakin tarkoitustaan vastaavilla keinoilla."

ALKUAIKOJEN TOIMINTAA

Ensimmäiseksi voimisteluharjoitusten johtajaksi lupautui voimistelunopettaja Martta Salo. Alettiin voimistella kerran viikossa kahtena osastona, jotka pöytäkirjan mukaan oli tarkoitettu "aloitteleville tai jo ennen voimistelleille." Harjoituspaikkana toimi Päivölä.

Alusta alkaen naisten taustatukena oli tietysti miehiä. Yhdistyksen juhliin vuodeksi 1938 valittiin näet järjestysmiehiksi Jarl Kanto-la ja Paavo Pentti vakinaisiksi ja Väinö Lehtinen sekä V. Kaukonen varalle. Mainitusta vuodesta alkaen kuuluivat yhdistyksen toimintakenttään voimisteluharjoitusten lisäksi erilaisten iltamien järjestämiset sekä omalla että vierailipaikkakunnilla. Niinpä tarvittiin ohjelman ja järjestyksellisen puolen lisäksi ravintola. Päämännäksi valittiin Laina Kiviniemi. Vierailu-iltamia pidettiin mm. Kankaanpäässä ja Kurussa, myöhemmin myös Karviassa ja Kihniössä. Kesällä pidettäviin suurkisoihin päätettiin lähettää kaksi jäsentä: Elvi Virtanen ja Sanni Korpela omilla kustannuksillaan. Marraskuun 30. päivänä samana vuonna päätettiin pitää Naisvoimistelijain ensimmäinen pikkujoulujuhla. Kisoihin osallistuminen ja juhlien järjestäminen ovat vieläkin perinteinä seuratoiminnan alkutaipaleella.

Vuonna 1945 hankittiin seuralle ensimmäinen "tamburiini". Tästä alkoivat välinehankinnat. Vuosikymmenien kuluessa, voimistelullisen liikunnan muuttuessa asento-voimistelusta luonnolliseen ja elävään ilmaisuliikuntaan musiikin säestyksellä, muodostaa nauhurin ja levysoittimen käyttö oleellisen taustan nykyvoimistelulle. Kehä-

rumpua ei silti ole jätetty pois käytöstä.

Vuonna 1938 päätettiin pyytää paikkakunnalla asuvaa pianistia, herra U. Sipposta, soittamaan juhlaan ja säestämään voimistelua. Vuonna 1947 johtokunta päätti ostaa kanttori Matti Roihalla pienen lahjan kiitollisuuden osoituksena saamastaan avusta juhlissa. Säestystehtävistä huolehti myös neiti Sanni Korpela. Elävää musiikkiakin siis saatiin.

OSALLISTUVA JA JUHLIVA SEURA

Parkanon Naisvoimistelijat ovat osallistuneet omalla joukkueella valtakunnallisiin suurkisoihin tai vastaaviin kaikkiaan seitsemän kertaa. Ensi kerran vuonna 1947. Piiritasoisissa liikunnan suurkatselmuksissa on niinkään oltu useita kertoja mukana.

Paikallisista juhlista tähän asti merkittävimmät lienevät olleet Pohjois-Satakunnan laulujuhlat Parkanossa 1966. Viitisenkymmentä naista ja tyttöä oli silloin Sirkka Tuomisen johdolla mukana suurissa kenttäesityksissä.

Merkittävä tapahtuma seuran historiassa oli oman lipun vihkiminen vuonna 1958. Lipun suunnitteli taiteilija Olof Eriksson ja kunnanhallitukselta anottiin lupa käyttää siinä myös Parkanon vaakunaa.

Seuran 25-vuotisjuhlaa vietettiin vuonna 1962 Päivölässä ja 35-vuotisjuhlaa Parkanon Päivien yhteydessä 1972. Lisäksi ohjelmassa ovat olleet seuran järjestäminä monet juhlat, kuten laskiais- ja äitienpäiväjuhlat, vappumatineat ym. Vielä useammin on esiinnytty muiden järjestämissä juhlissa.

NYKYPÄIVÄN TOIMINTAA — VUOSIKYMMENTEN TYÖN TULOS

Ulkoiset puitteet samoin kuin itse voimistelun luonne ovat tänä aikana muuttuneet. Voimistelun arvostus vapaa-ajan harrastusmuotona on viime vuosina lisääntynyt. On tajuttu, että terveen ihmisen henkisten voimavarojen paras laukaisija on ruumillisten voimavarojen tasapaino. Tämän tasapainon saavuttamiseksi tarvi-

taan liikuntaa. Runsaasti käytettyjä sanoja nykyään ovat kuntoliikunta, kuntovoimistelu jne. Tämä näkyy myös tämän päivän voimistelun kuvassa. Kun alkuaikoina voimistelun katsottiin olevan määrätyn ikäisten harrastusmuoto, se

tänään ei tunne ikärajoja. Nämä lähtökohdat huomioiden on Parkanon Naisvoimistelijat kuluvana voimistelukautena pyrkinyt järjestämään useita voimisteluosastoja, että kaikki halukkaat voisivat tulla mukaan. Kolmena peräkkäisenä

Parkanon Naisvoimistelijain osallistujat naisten kenttävöimisteluun Suurkisoissa v. 1956, Helsingin Pallokentällä.

Seuran lipun naulaustilaisuus 16. 5. 1958. Kuvassa oikealta vasemmalle henkilöt Eira Rajala, Aira Riutta, Sisko Käenmäki, Marita Halonen, Aino Pajunen, Tuula Manninen, Sanni Korpela, Kaisa Rajamäki ja Edit Ratinen.

vuonna on pidetty jazz-baletti-kursseja uudempimuotoisen liikunnan ystäville.

50-luvulla otettiin seuran toimintasuunnitelmaan massaurheilu. Valittiin massaurheilusihteeri, jonka toiminnasta aikakirjat eivät kerro. Sensijaan monet retket, kuten pyöräily-, uinti- ja hiihtoretket ovat kuuluneet seuran toimintaan, varsinkin silloin kun voimistelussa on pidetty tauko.

Jossain vaiheessa on yritetty järjestää myös tanhutoimintaa. Se on kuitenkin vähitellen loppunut, mikä lienee ollut hyvä, koska Parkanon Nuorisoseura on kehittänyt tällä liikunnan avulla taitoja, jotka on arvostettu maamme rajojen ulkopuolellakin.

Parkanon Naisvoimistelijain jäsenmäärän ollessa nykyisin lähes 300 on toiminnassa useita osastoja eri ohjaajien johdolla. Osastoista suurin, naisten kuntovoimisteluosasto, voimistelee seuran pitkäaikaisen, uskollisen ohjaajan, Aino Pajusen johdolla. Hänen varaohjaajanaan toimii seuran sihteeri, Maarit Huttula. Alle kouluikäisten pikkutyttöjen kanssa puuhailevat Tuula Tuokko ja Hannele Ryttilä. Näiden varaohjaajaksi on nimetty nuori, Hanna Suutari. Isoja tyttöjä, äiti-lapsiryhmää ja naisten esiintymis-

ryhmiä kirjoittaja. Seuran varaohjaajana toimii myös Sisko Käenmäki.

Seuran taloudesta vastuussa oleva johtokunta on monesti ollut tiukalla hankkiessaan varoja toimintaan. Arpajaisten, juhlien ja vapaaehtoisten markkojen avulla on selvitty. Arvokasta ja tervetullutta tukea on saatu Parkanon kaupungilta, liikelaitoksilta ja yhtymiltä, josta Parkanon Naisvoimisteli-

jat saanee tässä yhteydessä esittää lämpimät kiitokset.

"Terve sielu terveessä ruumiissa" on edelleen arvokas tavoite Parkanon Naisvoimistelijain 40-vuotisjuhlavuonna 1977. Tänäpä se on ennen kaikkea mielensterveyttä, jonka ylläpitämiseen tarvitaan rentouttavaa liikuntaa. Omalla tavallaan sitä tarjoaa Parkanon Naisvoimistelijat.

Naisvoimistelijain keilaryhmä esiintymässä Rantakodon vanhuksille. Kuvassa oikealta: Mervi Haavisto, Anne-Mari Koivisto, Eija Tuominen, Jaana Roiha, Paula Hakala, Virpi Haavisto.

Kuulutus !

*Matti Jonaampajan tuvan tienoilta Kangas-
kydästä kruunan metjasta raiohatut 80 pimen-
pää pykälyohista myös allekirjottaja 5 kopista
kappaleen, joka tänään kautta haluttu
tietä annetaan. Parkanon Lohakkeen
17. päivänä 1863.*

Pulkkinen.

Näyte sadan vuoden takaisesta suomenkielestä. Aluemetsänhoitaja Adam Pulkisen kuulutus. Tallentanut Eero Koivisto.

Terveysisaren työkenttä

Ajat muuttuvat ja me ajan mukana tämä sanonta pitää paikkansa kun ajattelen menneitä 26 vuottani terveyden ja sairaanhoidon työsaralla Parkanossa. Vuonna 1951 oli kunta jaettu kolmeen kättilö-terveysisaripiiriin. Jokaisessa piirissä oli kaksi työntekijää. Kättilö hoiti äitiyshuollon, kotisynnytykset sekä vastasyntyneen vauvan kahden viikon ikäiseksi. Terveysisarelle kuului imeväisten, pikkulasten ts. leikki-ikäisten ja kouluikäisten lasten terveydenhuolto, tuberkuloosihuolto, kotisairaanhoito, kulkutautien ehkäisy sekä mielenterveyden asiat. Tästä viimeksi mainitusta sanotaan johtosäännön 16 §:ssä: terveysisaren tulee toiminta-alueellaan tehdä valistustyötä sielunelämän terveydenhoidon edistämiseksi. Kunnanlääkärinä ja esimiehenämme oli monia vuosia Väinö Soimajärvi. Kentällä oli työssä myös seurakuntasisar, hänen piirinsä rajat olivat samat kuin kunnan rajat.

ÄITIYS- JA PIENTEN LASTEN NEUVOLA

Neuvolatoiminta oli alkuvuosina melko hiljaista. Vastanottoja oli kerran viikossa kättilöllä ja terveysisarelle sekä lääkärin vastaanotto kerran kuukaudessa erikseen lapsille ja odottaville äideille. Lapsia oli kyllä perheissä paljon, 6 — 8 lapsiset perheet eivät olleet harvinaisia, mutta kulkuyhteydet sivukylistä olivat kirkolle huonot ja äidin oli vaikea lähteä moneksi tunniksi pois kotoa. Matka olisi joskus vienyt koko päivänkin. Kirkonkyläläisetkään eivät olleet kovin ahkeria

neuvolan käyttäjiä. Joskus toivoimmekin, etteivät tulisi-kaan, kun odotushuoneen nurkissa seisovat suuret tiilimuurit antoivat niin vähän lämpöä, ettei voinut ajatella pienen lapsen riisumista. Hankimme useita lämpömittareita ja asettelimme niitä eri kohtiin ja korkeuksiin neuvolassa todistaaksemme talon kylmyyden ja korjauksen tarpeellisuuden. Muutos ja korjaustöitä on kyllä tehtykin useita kertoja. Nykyiset neuvolassa kävijät tietävät, kuinka se on käytössä aamuvarhaisesta iltamyöhään ja asiakspiiri koostuu vastasyntyneistä vanhuksiin. Enää ei voi käyttää entistä leimasinta, jossa luki "Äitiys- ja pientenlasten neuvola".

TERVEYSKASVATUSTA KOULUISSA

Kuten sanoin, lapsia oli yleensä perheissä useita. Tästä taas seurasi, että koulu tarvittiin joka kylässä. Aikanaan niitä oli 21. Vuosien mittaan on 7 koulua suljettu. Näin on käynyt parille kunnille viimeksi rakennetullekin. Monella vanhalla koululla olivat työskentely- ja ruokailutilat erittäin huonot, mutta "henki" oli hyvä. Pittemmätkin koulumatkat joutuivat kävellen, talvella hiihtäen ilman suurempia nuri-noita. Ruoka maistui kotona ja koulussa varsinkin jos muisti talven aikana ottaa kalanmaksaöljyä. Syksyllä oppilaat toivat kukin kouluun muutaman litran puolukoita, joka tiesi vaihtelua kouluruokailuun. Ei ollut silloin psykologeja eikä kasvatusneuvoloita — pahat pojat jätettiin seisomaan tai tarpeen

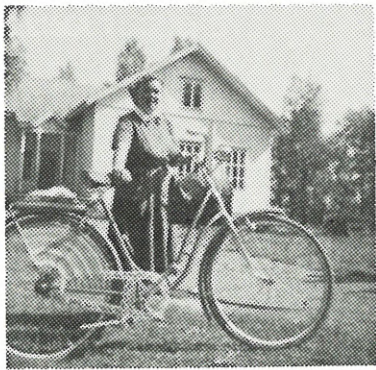
vaatiessa laiskalle, asia oli sillä siisti. Siisteyskasvatus oli tärkeä momentti. Tarkastettiin käsien puhtaus, puhdas nenäliina piti olla jokaisella, hiuksiakin pöyhittiin silloin tällöin. Näin vaadittiin lapsilta siisteystottumuksia, mutta jouduinpa itsekkin vastaamaan teoistani. Olin toivonut silloisiin ulkokäymälöihin sanomalehtipaperin sijasta vc-paperia. Eräs kunnanisa, nähtyään laskun, tiedusteli moista tuhlausta tiukassa äänilajissa.

TUBITARKASTUKSIA TORIPÄIVINÄ

Parkano oli pitkään "musta pitäjä" tuberkuloosin suhteen ja tauti antoi paljon työtä ja huolta myös terveysisarille. Kankaanpään tub.toimistosta kävi tohtori Koskuri joka kuukauden ensimmäinen toripäivä pitämässä vastaanoton Päivölän "pikkusalissa". Noin 100 — 120 henkilöä tarkastettiin kerralla. Monasti menivät toht. Koskurin antamat hoito-ohjeet ja lääkemääräykset pahasti ristiin potilaan mielipiteen kanssa. Näitä asioita piti selvittää kotikäynneillä. Vaikea oli selittää eräällekin, monasti parantolassa olleelle ja kauan sairastaneelle naiselle, tarkastuksen tarpeellisuutta, koska hänen oma mielipiteensä oli: "Kun juuri olen saanut vereni kasvamaan se imetään siellä tarkastuksessa pois" (verikoetta varten otetaan n. 2 grammaa verta).

KOTIKÄYNTEJÄ

Vuosien mittaan neuvolatyö lisääntyi samoin koulu-

Terveyssisar pyörineen on saapunut Alasky'än koululle.

työ. Tuberkuloosityö sensijaan väheni. Huomattava osa työajasta kului kotikäynteihin. Perhe tavattiin usein ko-

konaisena omissa oloissaan, siinä se kävi rokotuksen, lääkehoidon tai jonkun muun toimenpiteen yhteydessä luontevasti keskustellen. Oliin tuttuja eikä jännitelty turhia. Oman koulutuksen lisäksi tavallinen talonpoikainen järki piti monasti ottaa avuksi. Ratkaisemattomiakin asioita jäi, kuten senkin 70 vuotiaan papan kohdalla, joka pyrki hankkimaan itselleen lääkettä, "että Manta taas tykkäisi".

PAJUNKISSOJA KORVISTA

Monenlaisia palveluja on tosiaankin pyydetty näiden

vuosien aikana. Olen käynyt mittaamassa lämpöjä myöhäisinä iltahetkinä pitkienkin matkojen takana. Olen ottanut pajunkissoja pois korvista ja sieraimista, käynyt rauhoittamassa hermostuneita yön tunteina, kuljettanut erilaisia potilaita sairaaloihin, valvonut sairaitten ja kuolevien vieressä. Olen ollut monien uskottuna erilaisissa asioissa. Pelkkä kuunteleminenkin on ehkä auttanut. Ne ajat ovat menneet — terveyden- ja sairaanhoidon palvelut ovat nyt jo ajan mukaisia ja uusia suunnitelmia tehdään.

Näitä tämän hetken asioita muistelee joskus joku toinen.

HANNU RAITIO

Alkkianvuori — luonnonhistoriallinen muistomerkki

Maapallon ikä on noin 3500 miljoonaa vuotta. Maapallon viimeinen geologinen suurkausi, noin miljoonan vuoden pituinen kvartäärikausi on ollut nimenomaan suurten ilmastomuutosten luonnehtimaa. Aikaisemmilte geologisille kausille oli yleensä ollut ominaista ilmaston varsin suuri tasaisuus ja yleisesti ottaen korkea lämpötila. Noin 65 miljoonaa vuotta sitten alkoi ilmasto kuitenkin hiljalleen viiletä ja samalla muuttua voimakkaammin vaihtelevaksi. Tämä kehitys saavutti huippunsa elämän uusimman kauden eli kvartääri-kauden alkaessa. Jääkausia tähän ajanjaksoon on mahtunut useita ja niiden välillä on ollut lämpimiä väliaikoja, jollaista nytkin elämme — uutta jääkautta odotellessa.

RINTEIDEN KIVIKOT MUNAISTEN MEREN- RANTOJEN ESIIN HUUHTOMIA

Viimeinen jääkausi eli Würm-jääkausi kesti noin 80 000 vuotta,

alkaen noin 90 000 vuotta sitten ja päättyen noin 10 000 vuotta sitten. Mannerjäätikön sulettua jäivät laajat alat maattamme veden alle ja ovat vähitellen paljastuneet. Tästä ovat todistuksena mm. nykyisen merenrannan yläpuolella tavattavat rantavallit ja penkereet, kuten Alkkianvuorelta-kin otettu kuva osoittaa.

Pohjois-Satakunta vapautui jääpeitteestä noin 9500—9700 vuotta sitten. Tuolloin Alkkianvuoren huippua lukuunottamatta kylmä arktinen meri, Yoldia, peitti koko Parkanon ja lähiympäristön. Muistona tältä ajalta ovat Alkkianvuorella noin 180—190 m meren pinnan yläpuolella olevat rantavallit. Soiden turvekerrostumista ja järvien pohjalietteistä ja -savista suoritettut siitepölyanalyytit osoittavat, että koivumetsät valtasivat Yoldia-meren saaret mm. Alkkianvuoren huipun välittömästi jäätikön sulettua. Varsinaista tundraa vaihetta, jollainen on ollut mm. Keski-Euroopassa välittö-

Luonnonsuojelulain nojalal rauhoitettu nmäntä Alkkianvuoren etelärinteellä.

mästi jäätikön suluttua, ei Pohjois-Satakunnassa ilmeisesti ole ollut, vaan ensimmäinen kasviyhdyskunta on ollut ruohovartisten kasvien muodostama lyhytaikainen pioneerivaihe ennen koivumetsiä. Myöhemmin koivumetsät muuttivat vähitellen mäntymetsiksi.

MAA KOHOAA

Kun mannerjää oli sulanut, pyrki jäätikön painon alla litistynyt maa palautumaan alkuperäiseen asemaansa. Maa alkoi vähitellen kohota ja sen kautta sitä nousi yhä suurempia aloja meren pinnan yläpuolelle.

Välittömästi jään sulamisen jälkeen maan kohoaminen oli huomattavasti nopeampaa kuin nykyisin. Maan kohoamisesta johtuen Yoldia-meren ja Atlantin valtameren välinen yhteys katkesi ja muodostui suuri sisävesi, ns. Ancy-lus-järvi. Kuitenkin on huomattava, ettei merenpinnan lasku Yoldia-meren tasolta Ancy-lus-järven tasolle ollut tasainen, nopea yhtä äkkinen tapahtuma, vaan se tapahtui ikään kuin portaittain. Tästä oli seurauksena, että Yoldia-meren rantavalleja muodostui useita, toisistaan hieman eri korkeuksille. Nämä rantavaiheet on numeroitu roomalaisilla numeroilla I—IV. Korkein eli välittömästi jäätikön sulamista seurannut merenrantavalli on IV ja viimeinen Yoldiavaihe I.

Siirryttäessä Ancy-lus-järvivaiheeseen suurin osa Parkanoa oli jo kuivaa maata, sillä Ancy-luksen korkein ranta sijaitsee tällä alueella noin 140 m/mpy. Ancy-lus-järvivaiheen alussa vallitsevana kasviyhdyskuntana olivat mäntymetsät. Vähitellen kuitenkin leppä yleistyi ja mänty taantui. Samalla lämpöä suosivat lehtipuut yleistyivät. Tähän ajanjaksoon sijoittuvat myös useimpien Parkanon järvien muodostuminen Ancy-lus-järven lahdista kuroutumalla.

Monet suot, mm. Häädetkeidas ovat syntyneet tämän ajanjakson aikana. Alkkianvuoren rinteet 190 metrin korkeuskäyrältä alaspäin edustavat siten Yoldia-meren aikana vapautunutta maata.

Noin 10 000 vuotta sitten lähes koko Pohjois-Satakunta oli veden alla, lukuunottamatta 190 metrin yläpuolella olevaa Alkkianvuoren

huippua. 9000 vuotta sitten oli suurin osa Parkanoa jo kuivaa maata. Veden alla olivat vain 140 m korkeuden alapuolella olevat alueet. Koko nykyinen Parkano oli lopullisesti noussut vedestä noin 7 500 vuotta sitten.

"VEDEN KOSKEMATON MAA" REHEVÄÄ

Seurattaessa muinaisen Itämeren eri kehitysvaiheita muodostaa Parkanon korkein kohta, Alkkianvuori (201 m/mpy) erään merkittävän tukikohdan tälle tarkastelulle. Helposti herää kuitenkin kysymys, miten Yoldian korkeimman rannan yläpuolinen ja sen alapuolinen alue eroavat toisistaan nykypäivänä. Helpoimmin vastauksen kysymykseen saa tarkastele-

mallalla kasviyhdyskuntia. Alkkianvuorella korkeimman rannan alapuoliset alueet edustavat karuja vedenjakaja-alueen kuivia kangasmetsiä — kanervatyypin ja heikon puolukkatyyppin metsiä. Korkeimman rannan yläpuoliset alueet paremmanpuoleisia puolukkatyyppin, osaksi mustikkatyypin ja jopa käenkaali-mustikkatyypin metsiä. Tämä johtuu ilmeisesti maaperän raekoostumuksesta ja ravinteisuudesta. Korkeimman rannan yläpuoliset alueet eivät ole lainkaan huuhtoutuneita ja sisältävät maaperän hienoimpia raekokoja, ts. maalaji on tyypillistä moreenia. Sen sijaan korkeimman rannan alapuoliset osat ovat huuhtoutuneita ja paikoin melko voimakkaasti lajittuneita ja siis kasvien kannalta usein niukkaravinteisia maalajeja.

Yoldian-meren rantavalleja eli ns. "pirunpeltoja" Alkkianvuoren län-sirinteellä. 180—190 m korkeuskäyrällä. Alkkianvuoren korkein kohta on 201 m meren pinnan ylä-puolella.

Jääkauden vuosimoreeneja Parkanon ilmakuvaakartalla

Häädetteitäan eteläpuolella, varsinkin Laholuoman tienristeyksen vaiheilla esiintyy melko säännöllisin välimatkoin moreeniharjanteita. Paikoin ne ovat kookkaitakin, mutta yleensä vähäisiä (leveys alle 30 m, korkeus alle 5 m) ja osittain soiden peitossa. Peruskartalla ne eivät mataluutensa takia näy, mutta ilmakuvaakartalla ne erotuvat verrattain hyvin. Oheisesta kuvasta havaitaan näiden harjujen kulkevan länsilounaasta itäkoilliseen eli ne ovat kohtisuorassa mannerjään liikettä vastaan. Matka harjanteelta toiselle on noin 200 m. Nämä seikat paljastavat ko. harjut ns. vuosimoreeneiksi. Ne ovat syntyneet mannerjään sulaessa. Kunkin vuonna muodostui yksi tällainen poikittaisharju. Jään reuna perääntyi kesällä ja pysähtyi syksyllä vesien jäätyessä. Talvella jään etureuna, satoja metrejä paksun mannerjään painamana eteni jonkin matkaa takaisin ja työnsi irtainta maa-ainesta moreenivallina edessään. Sulamisen päästyä keväällä käyntiin vesi kuljetti maa-ainesta jään pinnalta ja kasasi sen alas vallin eteen ja päälle. Kesällä sulaminen voitti jään luontaisen liikkumisen ulospäin ja reuna lähti perääntymään. Jäätiköltä kulkeutuva maa levittäytyi tuoloin tasaisesti eikä uusia harjuja muodostunut.

Jo nimensä mukaisesti nämä harjanteet ovat lajittumatonta moreenia. Lajittunutta

maata (soraa, hiekkaa, hiettaa) niistä löytää parhaiten eteläreunasta ja päältä. Näin siksi, että kyseiset osat ovat sulamisvesien kuljettamaa ja jossain määrin myös lajittelemaa ainesta.

Mannerjään sulaminen tapahtui Parkanossa vajaat 10 000 vuotta sitten. Maa jäi tuolloin esim. Laholuomassa n. 50 metrisen meren peittoon. Jään reunan lohkeilu, sen paksuuden ja muodon

vaihtelu, irtaimen aineksen määrä maan pinnalla ja jäässä ym. seikat ovat aiheuttaneet paljon epäsäännöllisyyttä näihin vuosimoreeneihin. Parhaiten ne näkyvät Uudellamaalla ja Vaasan saaristossa, mutta verrattain hyvin Sydänmaallakin. Monet niistä ylittävät Raivalan — Häädetjärven maantien, niin että niiden havaitseminen on mahdollista myös autosta käsin.

Tie Laholuomalle

Tie Raivalaan

Lampi kuvassa on Kivipellon tilan rajalla oleva Paskolampi. Vuosimoreenit näkyvät poikki maantien kulkevana "maastohampaina".

ANTTI

III p Parkanon Joulun kirjoituskilpailussa 1977.

"Ei se tällä kertaa oikein onnistunut, sain siihen vähäläntä etikkaa." Meidän poikasten mielestä se oli aivan erinomaisen makuisia, nimittäin Antin omakekoinen limonaadi, jota hän meille kahvikupista tarjosi.

Tämä Antti oli henkilö, joka 1930-luvun pojanklopeille edusti jämerää, vanhanajan perinteisiin, myös taikauskoon luottavaa ihmistä. Ulkomuodoltaan Antti oli oikea patriarkka. Parta mahtava, koko kasvojen alaosan peittävä "murtoläjä", jota hän ei vaivautunut kovin usein hoitelemaan, koska muistan sen aina tuollaisena hieman epämääräisenä rytönä, josta erottuivat lisäksi lähes korvia hipovat viikset, joita hän sentään muisti usein etusormen ympäri kiertäen "piipata". Vantteraa oli mies varreltaan, ei tosin mikään pitkä, mutta aika paksu jässikkä.

Aikakirjat kertovat Antin syntyneen 25. 2. 1873 Pukkiviidan talon poikana Kuivasjärven kylässä. Kuollessaan 24. 2. 1941 hän oli päivää vaille 68-vuotias. Nuorena miehenä Antti osti läheltä syntymäkotiaan muutaman hehtaarin maapalstan Ylisenjärven luoteisrannalta, johon rakensi kaikki tarpeelliset rakennukset, sekä raivasi muutaman hehtaarin peltoakin. Tilat ristittiin Yliseksi, jolloin sen ajan tavan mukaan myös isännän sukunimi muuttui Pukkiviidasta Yliseksi.

Antin talossa oli tupa ja kaksi kamaria, joista vain toista kamaria hän varsinaisesti käytti asumiseen. Mitäpä sitä koko taloa lämmittämään, kun kerta kamarissa oli riittävästi tilaa miehelle ja kahdelle koiralle, Nätille ja Topulle.

Periaatteiltaan Antti oli jämerä. Minkä hän kerran oli omaksunut siinä myös pysyi. Sitäpaitsi oli helppo pysyäkin, kunnein ollut vaimoa eikä lapsia periaatteita horkuttamassa, poikamies kun oli.

Nuorempaan Antti oli ollut useita vuosia Amerikoissakin, josta mm. tuli ostettua haitarikin, I-rivinen. Chicacon musiikkikaupasta hän kertoi sen ostaneensa. Haitari olikin yksi tärkeä syy, miksi me poikaset joskus vierailimme Antin kamarissa. Hän näet joskus soitteli meille muutamia vanhanajan tanssikappaleita kun pyysimme.

Ja kun kuuntelimme siivosti, otti Antti hyllykarmistaan pastillin jokaiselle. Ei sentään joka kerta, sillä Reino meidän porukassamme tupasi joskus tekemään, milloin mitäkin pientä kujetta ja silloin oli lähdeittävä joka ikin ilman pastillia kalppimaan. Olihan Antti soittellut aikanaan monet nurkkatanssitkin ja halukkaasti kuulemma oli pelimanni aina pyydettyä lähetyt, sillä tiesihän se sentään useamman Saimaa-askin hintaa rahaa, kun kolehti pelimannille koottiin.

Kerran kauniina kevätkesän sunnuntaina osuimme taas kulkeissamme Antin pihalle, jossa isäntä makaili kedolla selällään jalkapohjat päin aurinkoa ja tervapyyty vieressä. Hän oli tervannut jalkapohjansa, ties jo kuinka moneen kertaan ja kuivatteli niitä siinä auringonpaisteessa. Puhuessaan meille hän sanoi tekevänsä sen aina keväisin, että kestävät paremmin kävellä metsissäkin. Eihän kesällä kannattanut kenkiä kuluttaa, kun paljainkin jaloin kyllä tarkeni.

Samalla kertaa kiintyi huomiomme tuvan seinänrakoihin työnnettyihin tikkuihin, joista roikkui perattuja ja halkaistuja haukia kuivumassa. Siinä oli Antin jouluherkkuja, livekalaa, jota sitten jouluksi liotettiin. Mehän taaskin kyselemään, kuten tapamme oli ja Antti kertoi, että näin "kevätsuvesta" piti kalat kuivata, kunnein ollut vielä paljoa karpäsiä eikä muita hyönteisiä niihin sontimassa.

Kala- ja metsämies Antti olikin ahkera. Metsällä käynti oli tosin

jo vanhemmalla iällä jäänyt harvemmaksi, mutta kalassa piti käydä, sekä viereisellä Ylisenjärvellä, että parin kilometrin päässä sijaitsevalla Alkkialammella. Kalakin tuli sen verran, että sillä yksi mies hyvin pärjäsi kun kesät, talvet pyyti. Tulihan sitä joskus myytäväksikin, sekä vaihdettavaksi naapuritaloissa muuhun ruokatavaraan.

Joskus 1930-luvun alkuvuosina Antti osti polkupyörän, Salamamerkkisen. Pyörän vanteet ja rapakaaret olivat puiset. Ajotaitoa Antilla oli jo hiukan ennestään, jota alettiin sitten "Salamalla" ahkerasti kohentaa. Pyörä osoittautuikin erittäin lujatekoiseksi, sillä monet olivat ne nurinajot ja rypeykset, joita Antti sillä teki, eikä pyörä sentään vallan hajonnut, joskin pieniä haavereita kyllä sattui. Olivathan niihin häränpyllyihin osaltaan syytä sen aikaiset tietkin, joissa aina olivat ne syvät hevostärryn raiteet, joihin Salama väen väkisin kamposi.

Nuuka Antti myös oli taloudenpidossaan, ei toki niin, että olisi nälällä itseään kiusannut. Hän kylä söi melko vahvasti ja kyllähän sen miehestä näki, ettei häntä "vattauti" vaivannut. Syy miksi häntä nuukaksi arvelimme, oli toinen. Satuimme olemaan taaskin kamarissa kun Antti oli keittänyt itselleen ja koirilleen kalasoppaa, jota rupesi syömään. Soppaan oli pantu myös pippuria, kuten kunnon kalasoppaan kuuluukin. Syödessään hän noukki pippurit lusikalla suuhunsa, imeskeli ne puhtaiksi ja pani teevadille, "tassille" takaisin. Pippuritassin hän nosti syötyään hellan yläpuolella olevalle kynnykselle kuivumaan toisen kerran käytettäväksi.

Peltojaan Antti viljeli miltei viimeisiin elinvuosiansa asti, sekä näytti luonnonniityltä, jota tilalla myös oli, heinän joka kesä nuukasti talteen. Heinänteossa hupenikin An-

tilta kesä melko tarkkaan, sillä kun joka pajupuskan juurelta heinän viimeistä karvaa myöten kolusi ja maassa kuivatteli, väliin kuupanoihin sateen pelossa kokosi ja taas vuoroin hajoitti kuivumaan, niin aikaahan siinä vanhalta mieheltä tuhraantui. Takkavittalla hän heinät kantoi suojaan, josta niitä talvella ostajille punnitsi. Usein jäivät heinät Antilta myymättä, sillä laatu oli lehmien mielestä heikonlainen.

Olin ollut kesantoa äestämässä lähellä Ylisen rajaa olevalla pellolla. Antti oli myös omalla puo-

lellaan heinässä. Kun menin syömästä hevosta talutellen pellolle, näin että Antti oli silläaikaan lähtenyt murkinalle. Valjastettuani hevosen, lähdin taas ajelemaan. En ehtinyt mennä pitkällekään, kun yht'äkkiä alkoi kuulua kova kohina kuin kosken pauhu. Seisautin hevosen ja huomasin samalla, kuinka tervahautamäestä päin lähestyi kova tuulispää kohti Antin työmaata. Kohdalle päästyään pyörre sieppasi yhden kuupanon maasta ja riepotti sen täysin hajalle, kuljettaen osan heinistä jopa kilometrin päähän. Tuliha-

Anttikin taas ihmetellen työmaaleen, josta sillä aikaa oli yksi kuupano "varastettu". Kun kerroin hänelle, mitä oli tapahtunut, sanoi hän: Eikö sinulla ollut puukkoa mukana? Olihan minulla tuppihoito vyölläni. Mitä sitten kysyin? Olisit heittänyt puukon siihen pyörteeseen, että olisi tauonnut.

Asia jäi kaivelemaan mieltäni, mutten ole koskaan päässyt ko-keilemaan, olisiko tuossa Antin neuvossa ollut itua.

Saattaa hyvinkin olla, koska sen sanoi mies, johon yleensä luotettiin.

ELSA LEPPÄNEN

Kalevalaista kotielämää

2. p. Parkanon Joulun kirjoituskilpailussa 1977

Saatammepa silmiemme eteen kuvan kalevalaisesta maalaiselämästä. Pihan piiristä, jossa on harmaa hirsinen savutupa räppänoineen, pihan toisella puolella läävä eli navetta, sekä yhdellä sivulla aitta, joka saattoi olla kakikerroksinen luhti. Etäänpä nä savauna ja rihi, jossa vilja puitiin ja jyvät säilytettiin.

Aamusella, kun pirtissä vallitsi vielä täydellinen hiljaisuus ja sitä häiritsee vain nukkuvien kuorsaus, nousee miniän pää vuoteelta, sillä raskaankin unen painaessa hän muistaa:

"Konsa kukko kerran lauloi, viell' ei toista virkkanunna. Silloin nuorten nousuaika vanhojen lepuu aika."

Ellei kuulu kukon laulua nousee miniä nopeasti ylös ja kiiruhtaa ulos katsomaan:

"Oisiko otavalla, sarvet suorahan suvehen pursto perin pohjosehen."

Kun hän huomaa näin olevan tietää, että on jo aika:

"Nousta luota suuren sulhor saa'a viereltä verevän. saa'a tulta tuhkasesta valkeata vakkasesta Tuli puikkohon puhua hienosti levittämättä."

Nopeasti hän pukee päälleen ja puhalttaa tulta päreisiin, edellisenä iltana tuhkaan peitettyistä hiilistä.

Ellei tuli ota syttyäkseen, menee hän katsomaan onko tallessa:

"Piitä pikkaraisen tauola toki vähäisen.

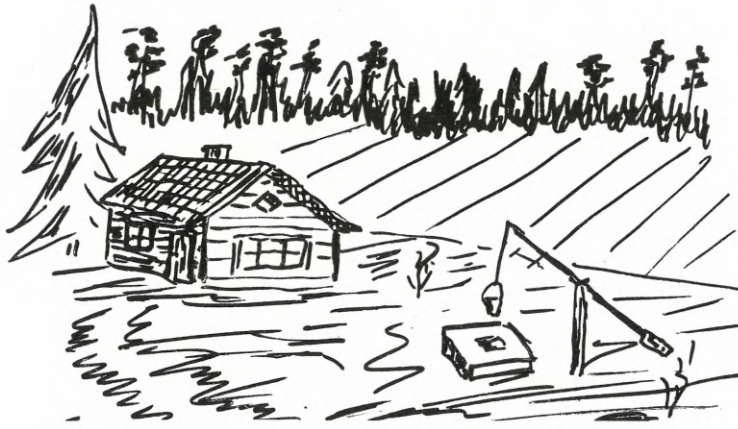
Tuluksilla iskee nuorikko tulta. Hetken kuluttua syttyy tuli päreeseen. Hän asettaa päreen pihtiin, sillä pärevalkea toimi valaisimena aamun pimeydessä. Tällä välin oli noussut toisiakin nuoria ylös, sillä:

"Suuri on läävä läänittävä, karja suuri katsottava"

Pukeuduttuaan, he menevät läävään, sillä pitkän yön ovat lehmät, hevoset ja lampaat odottaneet:

"Heinän hienon heittäjäistä apilan ojentajaista."

Läävä on eläinmäärään nähden pieni ja matala. Kyyryllään siellä saa heitellä eläimille heinätupposia ja kantaa sioille ruokapurtiloit. Toisten ollessa läävässä niin:

"Piika pikkarainen
vaimo valkeaverinen
pesi siitä pitkät pöyät
laajat lattiat lakaisi,
vastasella varpaisella
luutasella lehtisellä,
kokoeli rikkasensa
vaskisehen vakkasehen."

Miniälle oli sanottu, ettei saa tehdä rikkasista tunkiota talon lähelle, niin:

"hän vei ne ulos usta myöten
pellolle pihoa myöten
perimmäisen pellon päähän
alimmaisen aian suuhun."

Läävästä palaava naisväki huomaa tuvan siivotuksi ja kaikki aikuiset ylhäällä. Joku lapsista on jo jalkeilla ja kiertele vanhan emännän ympärillä pyydellen:

"anna leipeä kätehen,
voile voita leivän päälle."

Miehet ottavat esiin puukot ja kirveet ja tekevät puhdetöitä, kunnes päivä valkenee ja ruoka valmistuu. Kun perhe on syönyt jää nuorin miniöistä keräämään pii-mätuoppeja ja puuvateja ja olut-haarikoita pois pöydältä, sillä kuuma vesi höyryää jo kaukalossa ja hiekka ja huosiamet on varattu. Niillä hangataan puuastiat puh-taiksi. Väki on lähtenyt töilleen. Taikanan tekopuuhiissa:

"Anoppi aitasta tulevi
jauhovakka kainalossa
perhe on suuri syötettävä
murkinainen suorittava

leipä paksu leivottava
taikina taputeltava."

Miniät ja tyttäret ovat saaneet työkseen ohrien survomisen tai hurstien huuhtomisen. Jollekin on määrätty:

"Iltasaunan saapuessa
veet vetele, vastat kannan
hauo vastat valmihiksi
saunahan savuttomahan."

Toivorikkaana kuuluu laulu tu-vasta. Eräs miniöistä lasta uneen tuutiessaan laulaa:

"Tuuin tuuin poikoani
vaapotan vakaistani
tuekseni tuulisäällä
varakseni vastasäällä."

Hän jatkaa, lapsen jo nukkuessa, kauneimmalla säkeellä:

"Tuuti tuuti tummaistani
tummaisessa tuutuksessa
tummaisella tuutijalla
tuvan tummaisen sisällä."

Äiti unelmoi lapsensa tulevai-suudesta ruusuisia unelmia, sillä jo ennen syntymää hän oli toivonut:

"Laaullista laulajata
kunnollista kukkujata.
kaunista karehtijata.
Joka tielle tietäjäksi,
joka mäelle malttajaksi."

Miehet palaavat ulkotöiltään. Silloin on nuorten kiireesti:

"Vieminen vesiropehet
käsipyyhe kantaminen",

jotta miehet saavat kätensä puh-tahaksi ruualle ruvetessa. Talkku-na höyryää pöydässä ja piimä on sopivan hapanta, mutta vanha isäntä sanoo, ettei kaikilla ole näin hyvin, vaan että moni:

"Lemettä leikkoavi
olkisen ojentavi,
petäjäisen peiputtavi."

Miehet keskustelevat päivän töistä ja siitä millaisia vastuksia on töissä ollut. Naisväki kuuntelee puheensorinaa, kunnes vanha-emäntä keskeyttää puheen ja sa-noo, että huomenna on sitten riipäivä. Nuoret tytöt, jotka ovat vanhan kosijan tullessa kehuneet ottaneensa:

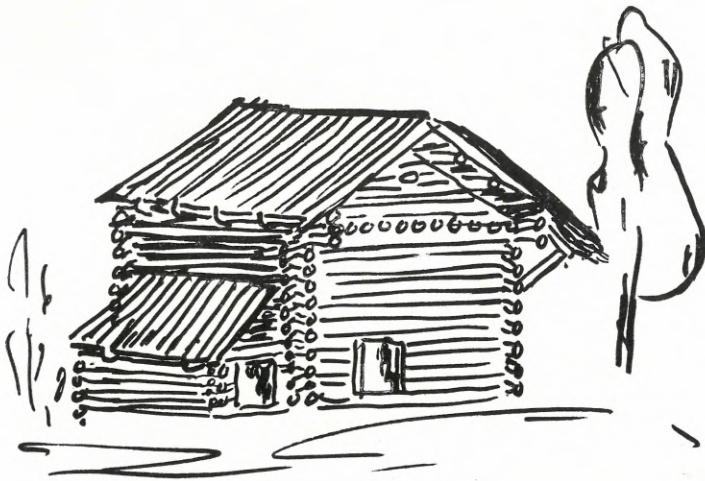
"Kullat kulmiltansa
hopeat hiuksiltansa
sinilangat silmiltänsä
punalangat päänsä päältä."

Kaivelevat kirstuistaan koristei-ta juhlapukuihinsa. Eräs heistä me-nee pyytämään veljeään Seppoa uuden soljen tekoon. Muuan pojis-ta sanoo lähtevänsä kosimaan ja ottavansa:

"Olksen orihin
hernevartisen hevosen."

Ajoneuvojen tuli olla komiat, sillä hän on laittava:

"Kuusi kukkulaista
seitsemän siniotusta
Vempelille viekkumahan

rahkeille raukkumahan,
jotta kaunot katsahtaisi
impyet ihastelisi."

Lähtiessään sanoisi orjalle:
"Kanna tuohon karhuntalja
tuopa toinen turskantälja
kirjokorjan katteheksi."

Kesken nuorten iloa alkaa ta-
kan ääressä vanhaisäntä omiin aja-
tuksiinsa vaipuneena laulaa:

"Mieleni minun tekevi,
aivoni ajattelevi
lähteäni laulamahan
saa'ani sanelemahan,
sukuvirttä suoltamahan
lajivirttä laulamahan."

Toisten käydessä levolle hän
jatkaa:

"Niitä ennen isoni lauloi
kirvesvartta vuollessansa;
niitä äitini opetti
väässänsä väärtinätä,
minun lasna lattialla
eessä polven pyöriessä,
maitopartana pahaisna
piimäsuuna pikkaraishna."

Päre pihdissä oli palanut kar-
relle kun vanhus heräsi muistois-
taan. Hän nousee hitaasti, työntyy
ulos pirtistä pimeään yöhön. Hä-
nellä on tapana käydä tallissa
ennen nukkumaan menoa."

Kuulutus

Alle kirjotettu ylös kuu laa Susi Rahoja
Ikaalisten pitäjän, Parkan ja Jämijärven
Kauppelin yli nyt kuluvasa pöytä las-
kurja. Neljän toista suden ja kolmen
Susi ilveksen odesta. Ihaliipista 19 paita.
Kolmi kuuta 1863

Kalle Frang

Maalari Ikaalisten Kauppalaissa

Kuulutus susiveron kantamisesta. Susiveroa eli sudentapporahaa joutui kunnan alueella jokainen mak-
samaan sille, joka oli petoeläimen surmannut. Kuulutuksen allekirjoittaja Kalle Frang (taidemaalari
Felix Frangin isä) oli ennen Ikaalisten kauppalanmaalariksi ryhtymistään ollut mm. seitsemän vuotta
metsänvartijana Vahojärvellä. Kerrotaan hänellä olleen koiria, jotka uskalsivat käydä sudenkin kimp-
puun. Tallentanut Eero Koivisto.

Parkanon Huonekaluliike eli se tuttu Tammela

58 VUOTTA HUONEKALUJEN PARISSA

Vuonna 1919 perustettiin Kokenmäelle K. B. Tammelan Huonekalutehdas. Liike harjoitti tehdasmaista huonekalujen valmistusta osaksi yksityisille tilaajille, osaksi jälleenmyyjille.

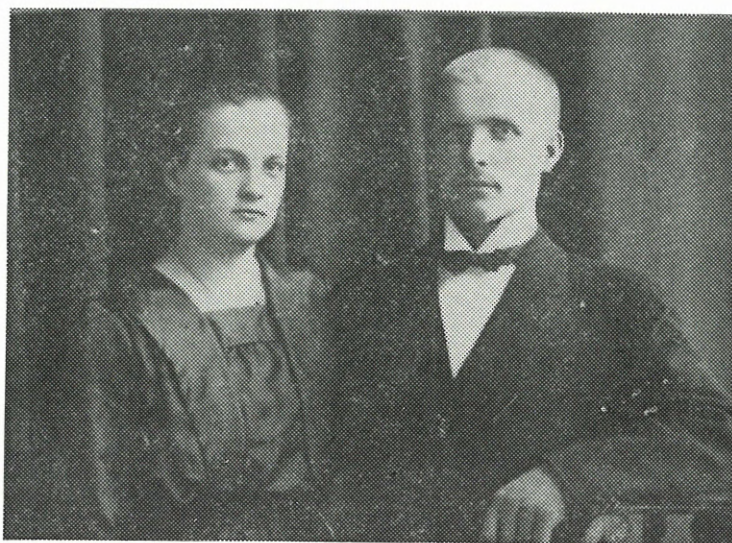
Alusta alkaen tehtaan koneisto oli ajanmukainen, ja jo tuolloin, noin 60 vuotta sitten, valmistettiin huonekalut suurimmaksi osaksi koneilla. Työntekijöiden määrä oli noin 40 henkilöä.

Markkinointialue oli melkoisen laaja, koska huonekalutehtaita siihen aikaan Suomessa oli vain muutamia. Laajasta markkinointialueesta esimerkiksi: Saman vuoden aikana sisustettiin Ivalon apteekki ja Suojärven kirkko.

Vuonna 1926 tuhoutui koko tehdasrakennus tulipalossa. Jälleen-

rakentaminen tapahtui yhtäaikaan 30-luvun laman kanssa, mistä seurauksena oli huonot markki-

nointimahdollisuudet. Tehdas joutui lopettamaan toimintansa siinä laajuudessaan.

Parkanon Huonekaluliikkeen perustajat Sylvia ja K. B. Tammela.
Kuva vuodelta 1919.

46 VUOTTA SITTE PARKANOON

Kokemällä toimissaan liikkeellä oli kauppasuhteita Pohjois-Satakuntaan. K. B. Tammelalle syntyi ajatus aloittaa huonekalujen valmistus Parkanossa, aluksi pienessä mittakaavassa. Tähän oli myötävaikuttamassa rakenteilla ollut Pori — Parkano — Haapamäki rata ja Parkanon maantieteellinen sijainti. Näin tultiin Parkanoon v. 1931.

Työpäivät venähtivät varsin pitkiksi. Huonekalujen valmistuksen ohella jatkui työpäivä omalla pien-tilalla, puutarhanhoidon ja maanviljelyn parissa.

Aluksi huonekalut valmistettiin yksinomaan käsityönä. Vuosi vuodelta koneita ja tiloja lisättiin, tuotannon myös vähin erin kasvavassa. Huonekalujen myynti tapahtui aluksi suoraan valmistustiloista.

Vuonna 1935 avattiin erilliset myymälätilat, jolloin omien tuotteiden lisäksi myytiin myös muiden valmistamia huonekaluja.

Elintason noustessa ovat vaatimukset muuttuneet. Kaikilla on nykyisin mahdollisuus kalustaa kotinsa ajanmukaisesti. 30-luvulla huonekalumallisto mahtui 85 m² suuruiseen myymälään, tilat olivat riittävät. Silloin tultiin toimeen pöydällä, tuoleilla ja sängyllä.

Nykyisin on toisin. Vuoden 1969 jälkeen, jolloin Parkanon Huonekaluliike oston kautta siirtyi Sinikka ja Anja Tammelan omistukseen, ovat tilat kasvaneet varsin huomattavasti. Myymälätilat ovat tällä hetkellä n. 1050 m² ja varastot n. 900 m².

Viimeinen myymälän laajennustyö on vasta äskettäin saatu päätökseen. Mainittakoon, että huonekalujen valmistus on nykyään loppunut ja Parkanon Huonekaluliike on pelkkä jälleenmyyntiliike, joka työllistää seitsemän henkilöä. Huonekalualalla muoti sanelee mitä ja minkälaisia ostetaan. Nykyinen sisustaminen vaatii paljon muutakin kuin edellä mainitut perushuonekalut.

On oltava monen monta mahdollisuutta, jotta asiakas voi valita oman yksilöllisen makunsa mukaan. Nykyinen mallisto koostuu 60 eri valmistajan tuotteesta. Tuot-

teet valitaan harkiten ja ammattitaidolla sekä korkeat laatuvaatimukset huomioonottaen.

Huonekalujen lisäksi ovat kuvaan mukaan tulleet muutkin kodin sisustukset, kuten matot, valaisimet, vuodevaatteet, toimistokalusteet, ym. Huonekalualalla vaatii työntekijältään jatkuvaa itsensä kouluttamista, alan kirjallisuuden seuraamista ja käyntejä huonekalunäyttelyissä ja messuilla. Näin pysyy mukana jatkuvasti muuttuvassa huonekalujen muotien ja materiaalien maailmassa.

Parkanon Huonekaluliikkeen markkinointialue on viime vuosien aikana laajentunut, käsittäen koko Pohjois-Satakunnan. Tuotteista n. 65 % myydään Parkanon ulkopuolelle.

NAISET HUONEKALUKAUPPIAINA

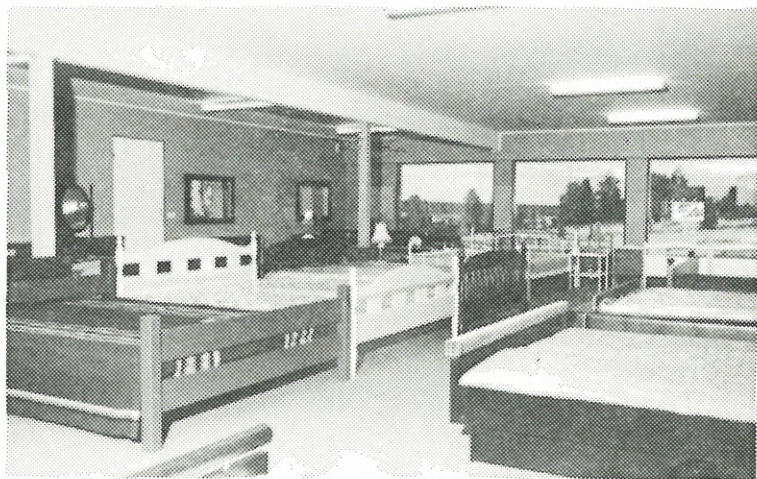
Naisia on liikealalla, yrittäjänä paljonkin, mutta nimenomaan huonekalualalla he lienevät harvinaisia, kertoivat Anja ja Sinikka Tammela. Me olimme jo lapsena olemaan apuna maalaamassa ja hio-
massa pintoja. Auttelimme myös myymälässä. Näin kasvoimme nuoresta lähtien tähän ammattiin. Sinikka oli välillä kymmenkunta vuotta poissakin, sairaanhoitajana Tampereella, mutta palasi sisarensa yrittäjäkumppaniksi vanhempien luopuessa liikkeen pidosta. Olen viihtynyt hyvin kummassakin työs-

sä, sanoo Sinikka. Pidän siitä, että saan olla tekemisissä ihmisten kanssa ja siihenhän tämäntyylinen neuvottelumyynti tarjoaa paljon mahdollisuutta.

Työnjaostaan kertoivat sisarukset, että Anja suuntautuu enemmän huonekalujen mallien ja tyylien seuraamiseen ja sisustusten suunnitteluun, Sinikan hoitaessa liikkeen raha-asiat ja toiminnan ulospäin. Myyntiin osallistuvat molemmat yhtä suuressa määrin, yhteishenki heillä on hyvä.

Yrittäjän asemasta kertoivat molemmat, että se tuntuu vuosi vuodelta kiristävän. Velvoitteita verojen ja sosiaalisten maksujen muodossa tulee aina lisää. Yrittäjän työpäivä on pitkä ja vastuu suuri. Meilläkin oli ennen harrastuksia, laulettiin kuorossa, toimittiin partiossa ja seurakunnan piireissä. Vähitellen on kaikki täyty-
nyt jättää. Työ vie kaiken aikamme. Lomallakin olemme vuorotellen ehtineet olemaan vain yhden viikon vuodessa. Niin sidoksissa sitä tällaiseen työhön on.

Sellainen on siis meidän elämäntapamme, mutta viihdymme joka tapauksessa hyvin tämän jo niin tutuksi käyneen Pohjois-Satakuntalaisen asiakaspiirimme parissa. Nämä ihmiset ovat ostajina muotitietoisia, välittömiä ja maksuistaan huolehtivia ja heidän kanssaan on hauska tehdä kauppaa, toteavat Anja ja Sinikka Tammela lopuksi.

Näkymä makuuhuoneenkalustojen osastota.

Häädetkeitaan hirvipyydydys

Elettiin 1920-luvun loppupuoliskoa. Liekö liittynyt ulkopoliitiikan hoitoon, vai mikä oli syynä, joka tapauksessa oli päätetty lahjoittaa Suomesta eläviä hirviä, eläintarhaan Hollantiin. Tehtävä lankesi luonnostaan metsähallitukselle. Hirvikanta oli siihen aikaan hyvin heikko. Tiedettiin kuitenkin, että valtion mailla Parkanossa ja Karviassa oli hirviä. Pyydystäminen annettiin silloisen Karvian hoitoalueen tehtäväksi. Ratkaisuun vaikutti ilmeisesti se, että "kruununmetsäalueen", kuten hoitoaluetta silloin kutsuttiin, metsänhoitajana oli innokas erämies Torsten Rosenbröijer.

Metsänhoitaja Rosenbröijerin johdolla rakennettiin sitten nykyisen Häädetkeitaan luonnonpuiston maastoon tai sen lähelle pyydys, joka käsitti kaksi noin kilometrin mittaista johdeaitaa ja niiden yhtymäkohdassa kolmionmuotoisen peräkarsinan, jossa oli laukeava portti.

Ainakaan tätä kirjoitettaessa ei ole vielä voitu selvittää, missä pyydys tarkalleen maastossa sijaitisi. Tiedetään kyllä, että toinen johdeaita sai alkunsa Häädetjärven rannasta ja suuntautui koilliseen. Tältä linjalta on vielä löydettävissä muutama lahonnut aita-tapaalu. Aidan ja peräkarsinan rakenne oli hyvin vankka, kuten oheisista valokuvistakin käy selville. Rakennustarvikkeet saatiin luonnollisesti paikan päältä. Kun ajatellaan, että aitojen yhteinen pituus oli noin kaksi kilometriä, on todettava, että käytetty puumäärä ja varsinkin työmäärä on ollut varsin suuri.

HAAPAA HOUKUTTIMEKSI

Kuinka pyydystäminen sitten onnistui? Jotta hirvet olisivat menneet pyydykseen, kaadettiin johdeaitojen viereen ja karsinaan haapaa. Tällä tavoin yritettiin hirviä saada totutetuksi aitaan koska se muuten oli uutuuttaan eläimille outo. Pyydys oli toiminta-

kunnossa ilmeisesti vain talviaikaan, koska muulloin olisi eläinten kuljetus ollut lähes ylivoimaista. Pyydykseen meni kaikkiaan vain kaksi hirveä, emä ja sen noin vuoden vanha vasa. Emä vauhkoon-tui karsinassa ja yrittäessään vapautteen se loukkaantui niin pahoin, että se oli lopetettava. Vasa kieltäytyi kertakaikkiaan syö-

mästä ja niin oli sekin jonkun ajan kuluttua lopetettava.

Hirviä yritettiin myöskin ajamalla saada menemään pyydykseen. Tästä kertoo metsänhoitaja Rosenbröijer itse: "Yksi tiedossani oleva lauma oli useampina viikoina oleskellut eräässä tästä aitauksesta noin 10 kilometrin päässä olevassa metsässä. Metsänvar-

Tältä kohtaa se aita Häädetjärven rannasta lähti näyttää Paavo Kivipeto kirjoittajalle Matti Laiholle.

tijain avulla kiersin 5 hirveä käsittävän lauman. Kun aitaus sijaitsi idässä, yritin asettamalla miehet ketjuun noin 50 metrin päähän toisistaan, ajaa hirviä sinnepäin. Täällä oli vastassa suuri aukea neva. Ajo tapahtui suunnitelman mukaisesti, mutta isolle nevalle ei hirviä saatu kulkemaan. Ne juoksentelivat edestakaisin ajomiesten edessä ja ne nähtiin vähän väliä. Aivan nevan laidassa ne juoksisivat vasempaa siipeä kohden, jossa allekirjoittanut oli äärimmäisenä ketjussa. Vaikka yritin saada ne menemään oikeaan suuntaan, eivät ne tästä välittäneet, vaan sivuttaen vasemman siiven kulkiivat pohjoiseen päin, missä suunnassa metsä yhtäjaksoisesti oli yhteydessä laajan metsäalueen kanssa. Tästä ajosta sain sen käsityksen, että hirvet eivät mielellään lähde ajamalla kulkemaan aukeille maille.

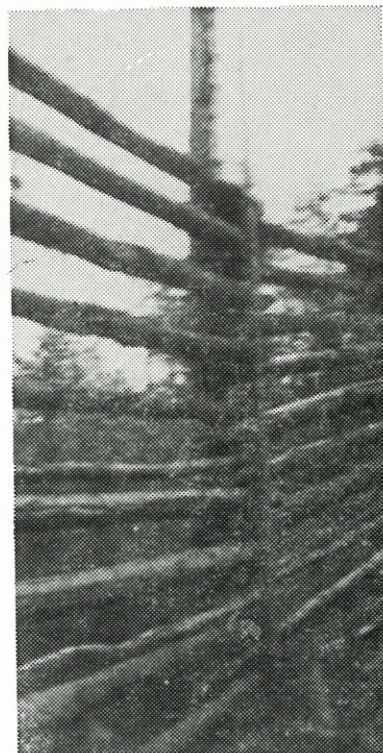
PYYDYS PURETTIIN 1930-LUVULLA

Pyydys ei siis tuottanut toivottua tulosta. Niinpä se sitten 1930-luvun alkupuolella purettiin koko-

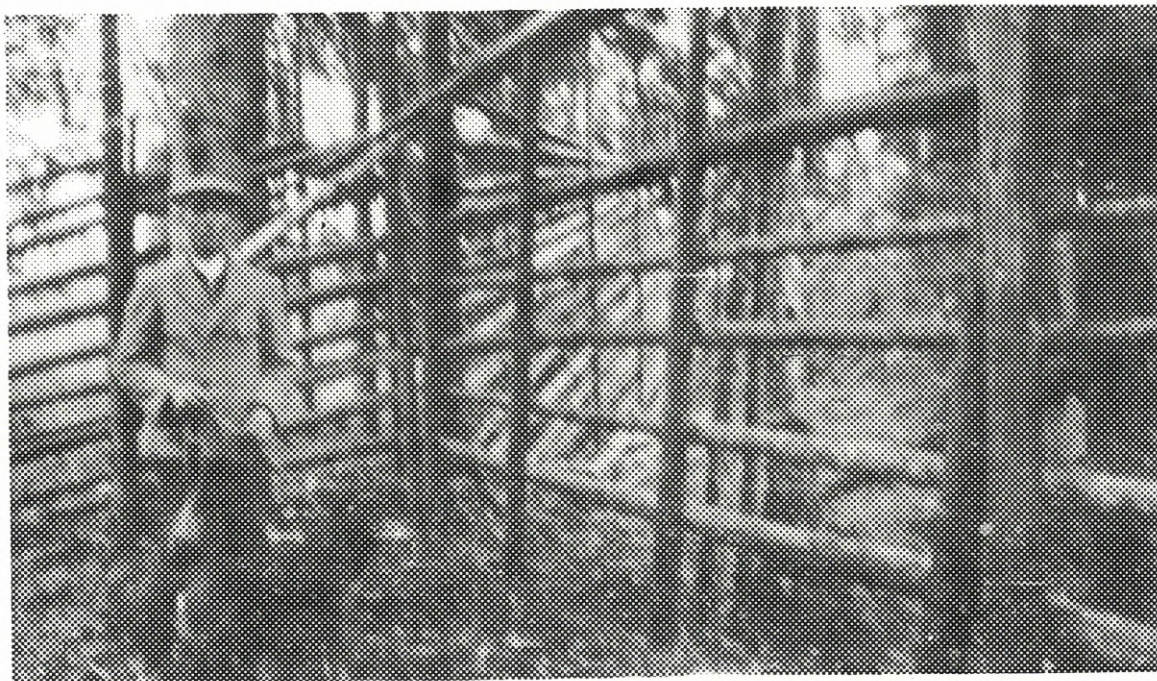
naan ja käytetty puutavara ajettiin polttopuiksi. Vaikka pyydystäminen ei johtanutkaan tulokseen, on yritys ollut meidän oloissamme ja koko Euroopankin huomioon ottaen ainutlaatuinen hirviin liittyvä tapahtuma. Ajatus saada silloisen hirvikannan vallitessa pyydystetyksi metsiemme arka suurriistaeläin elävänä on vaatinut ennakkoluulotonta ja rohkeaa otetta annettuun tehtävään.

Parkanoa pidetään sydänaalueena, josta koko läntisen Suomen nykyinen hirvikanta on peräisin. Tätä käsitystä ei missään tietääkseni ole sen paremmin todistettu oikeaksi. Ilmeistä kuitenkin on, että käsityksellä on katetta, koska kerrottu pyydyskin rakennettiin Parkanoon.

Tämän kertomuksen laatimisen on tehnyt mahdolliseksi se, että Torsten Rosenbröijerin omaiset ovat auliisti luovuttaneet valokuvia käyttöön ja kertoneet tietonsa asiasta. Asiaa on innolla selvittänyt myös Paavo Kivipelto Laholuomalta. Olisi arvokasta, jos kaikki asiaan liittyvä tieto, joka vielä on saatavissa, tulisi talteen.

Johdeaidan rakennetta.

Näkymä peräkarsinan luota. Kuvassa metsänvartija Viljo Häädetjärvi.

KUOREENPYYYNTIÄ PARKANOSSA

Kuore tarjosi monelle parkanolaiselle tervetullutta leivänjatketta aina viime sotavuosiin saakka. Sen jälkeen pyynti on vähentynyt, makutottumukset ovat muuttuneet eikä tätä viisisenttistä lohensukuista kalaa juuri enää löydy parkanolaisten ruokapöydistä. Pyydykset alkavat olla museotavaraa ja monet pyytäjätkin menneet maan rakoon. Varsinaisesti kuitenkin tukin uitto lopetti pyynnin parhaalla nuotta-apajalla — Parkanonjoen suussa.

Kuoretta pyydettiin heti jäidenlähdön jälkeen rysällä tai haavilla lippoamalla. Parhaiten sitä saatiin Parkanonjoesta, sitä pyydettiin lisäksi mm. Lamminkoskesta ja Parooninkoskesta. Parkanon tunnetuin kuoreenpyytäjä lienee Efraim Ryttilä. Hänen jälkeensä pyyntiä harjoitettiin talossa vuosikymmeniä. Pienestä pojasta pyynnissä oli mukana myös talousneuvos Väinö Ryttilä, joka muistelee seuraavassa.

VÄINÖ RYTILÄ

Ryttilän suku muutti Parkanoon Ikaalisista Vähä-Röyhöstä 1814. Jo aikaisemminkin suvun miehet olivat käyneet Parkanossa kalastelemassa ja kun talossa oli useampia poikia, yksi päätti muuttaa Parkanoon. Hän oli Erkki Ryttilä. Erkki oli uudisraivaaja, hänen poikansa Teemu taas hankki leveämpää leipää tervanpoltolla.

Suvun kolmannessa parkanolaispolvessa Efraim Ryttilä (s. 1841) alkoi talonpidon ohella todenteolla pyytää kuoretta.

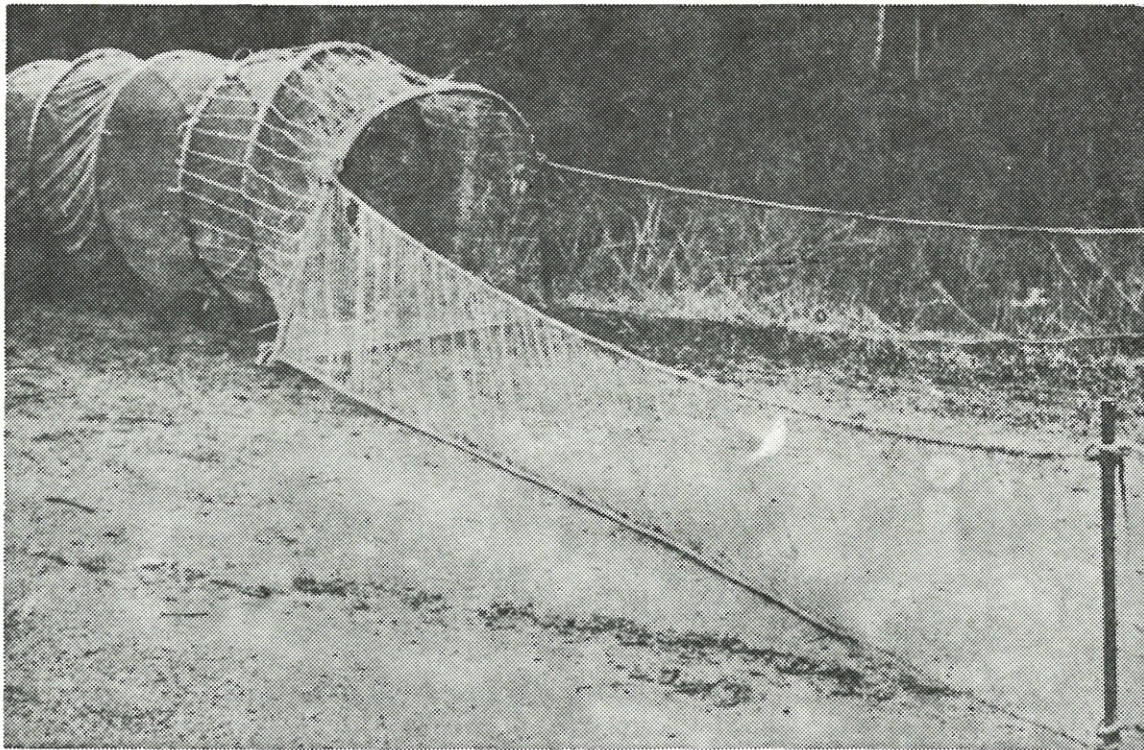
Väinö Ryttilän omat muistot kuoreenpyynnistä ulottuvat vuosisadan toiselle kymmenelle, sitä vanhemmista ajoista hän on kuullut vanhemmiltaan ja isovanhemmiltaan.

Talousneuvos Ryttilän isoisä Efraim Ryttilä valmisti pyyntivälineet itse, myös langat tehtiin kotona. Efraimilla oli peräti sata syltä pitkää nuotta, jonka peräkorkeus oli seitsemän kyynärää. Hän myös kunnosti pyyntivälineensä itse: mies meni illalla aikaisin nukkumaan, mutta alkoi kutoa havasta joka aamu neljän aikaan.

PYYNTIVÄLINEET

Viime vuosisadalla kuoretta pyydettiin nuotalla, sittemmin pyydykseksi tuli rysä. Pienempiä eria kalaa saatiin lippoamalla haavilla. — Nuotta oli kuitenkin suurten kuoremarkkinoiden aikaan pääpyydyks, muistelee Ryttilä. Silloin kalaa saatiin niin paljon, että virallisissakin papereissa taloa nimitettiin Apajaksi eli Ryttiläksi.

Kalaa oli siihen aikaan vetämässä kymmenenkin nuottakuntaa Ryttilän miesten lisäksi. Erikoisen hyviä kuorekeväitä olivat nälkävuodet 1866—68. Ryttilä arvelee, että nälkä olisi tehnyt vieläkin murheellisempaa jälkeä Parkanossa, jollei kuorekin olisi ollut ravinnon lisänä.

Rytilässä on vielä vanhoja rysyä tallella. Upeilla aidat asetetaan niin, että kalat uivat rysään. Rysän suussa on suukaari, sen takana luokkaliina. Rysän sisällä on ensin etunielu, sitten porstua ja peränielu. Rysän perä on tihkumpaa kudosta kuin muu osa rysää.

Lipolla eli haavilla kalaa pyysivät pikkuyrittäjät omaan tarpeeseensa. Heillä oli apaja joka rysän välissä. Lippomiehillä oli Tammen talon kohdalla nuotiopaikka, jossa he välillä lepäsivät ja tarinoivat. Rytilän rysyä oli joessa Efraim Rytilän aikana jopa 25 kappaletta. Niillä oli tarkat paikat ja myös asiakkaat tiesivät, mistä mennä kalaa ostamaan.

— Kuka otti Poltinnokalta, kuka Kiurusenniimestä, kuka Sarkin rannasta, kuka mistäkin. Parhaiten kalaa tuli nykyisen Rytilän sillan yläpuolelta.

— Omanakin kokemuksena muistan, kun olin jo lähes mies ja isän kanssa yhdessä paatissa soutumiehenä. Näytti, että rysä oli ihan suuta myöten täynnä. Minä koetin sitä yön välistä, kun havas oli pullollaan. Ei siinä muu auttanut kuin hinata rysä rantaan matelampaan veteen, niin ettei saapasvarsista vesi päässyt ja sitten ajettiin rysä tyhjäksi.

Parkanossa levisikin sanantapa: "On tulevaa kuin Rytilälle kuoreet".

KANSANJUHLA

Kuoreen pyynnin päivät Parkanossa olivat Rytilän mukaan melkein kansanjuhlia. Väkeä riitti rannoilla katselemassa, millaisia saaliita vedestä veneisiin vedettiin.

Jotkut kalamiehet eivät katseli-joista oikein välittäneet, vaan uskoivat, että uteliaitten paha silmä vie kalaonnen. Niinpä he yrittivät kääntää paattia, niin etteivät muut olisi nähneet, minkä verran kalaa nousi.

Kalan ostajia Parkanoon tuli omasta pitäjästään ja naapureistakin aina Kurua myöten. Pienempään tarpeeseen ostajat veivät kalaa muutaman pärekorillisen, mutta joidenkin mukana lähti hevoskuormakin kalaa.

Kovin tarkkaa lukua kalojen hinnasta talossa ei Väinö Rytilän muistaman mukaan pidetty. Kalaa sai jokainen tarpeeseensa. Usein kalan noutajat tekivät jotain työtä taloon vastikkeeksi.

TULVA VEI KALAT

Jos joessa oli kovin runsaasti vettä keväällä, ei kalaa tahtonut tulla. Varsinkin haavimiesten lipot jäivät silloin melkein tyhjiksi.

Rysällä pyytäminen oli myös tulvan aikana raskasta ja työlästä. Kovassa virrassa jouduttiin mooneen kertaan soutamaan joen poikki ja perämies koetteli kepillä, missä santa rahisi. Tällaiseen kohtaan laskettiin rysä.

Tukin uitto alkoi lopullisesti hankaloittaa pyyntiä. Joen pohjasta saattoi nousta uppotukkeja, jotka repivät pyydykset.

Kun Käenkosken voimalaitos tuli ja veden pintaa laskettiin ja nostettiin, ei kuore enää noussut entiseen tapaan ja saaliit alkoivat pienentyä.

Kuoreenpyynnin kulta-aika päättyi jo ennen toista maailmansotaa, kalastus elpyi kuitenkin uudelleen sotien aikana, kun taas tuli pula elintarvikkeista.

— Isäni hoiti pyyntiä sodan aikana, vaikka hän oli silloin jo yli 70-vuotias, Rytilä muistelee. Sit-

ten kun isäni kuoli 1951, ei kalaa ole enää suuressa mitassa vedetty.

Nuorin meidän veljeksistä, Heikki Ryttilä, pyydysteli kuoreita vielä jonkin verran sen jälkeen. Myyntiin kalaa ei kuitenkaan enää 50-luvun puolella pyydetty.

KUOREET SUOLAAN

Ne kuoreet, joita ei heti rannassa myyty, suolattiin Ryttilässä ja vietiin tynnyreissä aittaan.

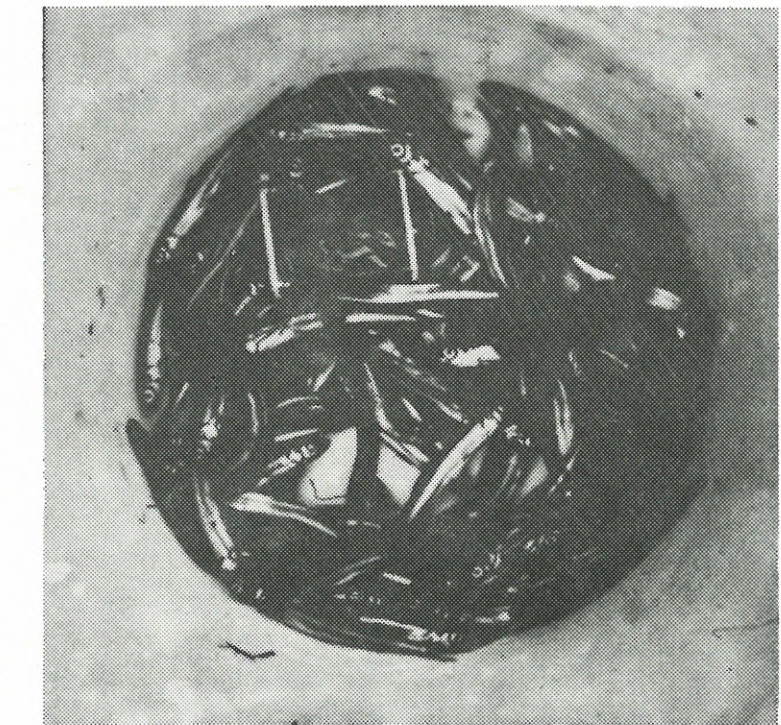
Syksyn ja talven mittaan suolakalaa riitti ulkopuolisillekin talosta. Talousneuvos Ryttilä muistaa, että hänen äitinsä antoi melkein päivittäin talossa käyneille kyläläisille suolattuja kuoreita kannuihin.

Emäntä Esteri Ryttilä muistelee anopiltaan Lyydia Ryttilältä saamansa suolausohjeen olleen sellainen, että pantiin viisi osaa puhdistettuja kuoreita ja yksi osa karkeata merisuolaa.

Eteri Ryttilä tuli taloon emännäksi 1935 Vahojärveltä. Siihen saakka kuore oli hänelle tuntematon kala.

— Pyyntiaikaan 1936 tutustuin varsinaisesti ensimmäisen kerran kuoreeseen, Esteri Ryttilä kertoo.

Parasta kuore on emännän mukaan tuoreena keitettynä. Kuore pannaan kylmään veteen, vähän suolaa päälle ja keitetään hiljaisella tulella vajaan tunnin ajan. Kala ei hajoa kun se pannaan kylmään veteen. Kuoretta ei perata

Kuore on noin viisisenttinen lohensukuinen kala. Nämä kalat nousivat viime keväänä Ryttilän sillan yläpuolelta.

lainkaan vaan se keitetään kokonaisena. Keitetty kuore syödään perunoiden kanssa ja voita pannaan päälle.

Suolakuoretta Väinö Ryttilä muistaa olleen lapsuutensa ruokapöydässä ehkä kerran viikossa. Suolakalat pantiin vähäksi aikaa likoamaan. Ne olivat voin ja pe-

runan kanssa keitettynä mukavan makuisia, muistelee hän.

Esteri-emäntä toteaa, että suolakuore oli erinomainen herkku keuhkokuumeen perunoiden kanssa.

Hän muistelee, että joillain oli sellainen tapa, että kuoreet kypsytettiin päreen päällä uunin loppulämmössä.

Ilmoitus
Talollinen Karl Pentti Parkanolla, antaa
ilmoittaa että: työtä haluavat saavat kuokka työtä hänen
maallansa, josta, kuokku kappan alalta
maksetaan 33. ja 35. kopeekkaa hopiassa.

Vanha ilmoitus vuodelta 1861. Luehtu silloin ehkä pitäjänkokouksessa. Teksti on selvennettyä näin: "Talollinen Karl Pentti Parkanolla antaa ilmoittaa että: työtä haluavat saavat kuokka työtä hänen maallansa, josta kuokku kappan alalta maksetaan 33. ja 35 kopeekkaa hopiassa." Tallentanut Eero Koivisto.

YLÄ-SATAKUNTA

Parkanon - Karvian - Kihniön paikallislehti

— JOKAISEEN KOTIIN —

KIRJAPAINOSSAMME

- KOHOPAINO
- VALOLATOMO • REPROKAMERA
- NYLOPRINT-KUVANVALMISTUS
- KONTTORIOFFSET ym.

TERVETULOA TUTUSTUMAAN

Toivotamme

Jäsen- ja asiakaskunnallemme

Hyvää Joulua
ja

Onnellista Uutta Vuotta

SATAPOHJA

Kahvio-myymälä KALLE

avoinna aamusta iltaan

ark. 6.00—20.00

lau. 8.00—16.00

sun. 8.00—20.00

leivät, kahvit, jauhot
makkara, maito ym.
mukavasti, nopeasti

Shell Parkanossa, paikka jossa ajatellaan autosi parasta.

KORPELAN LIIKKEET

MATIN ASUSTE

Miesten ja
nuorisoasujen
erikoisliike

Parkano puh. 1353

M. Patokoski

KOLISTAJA OY

Puh. 2992

Kallioulouhintaa, hiekkapuhallusta ym.

Lääkintävoimistelija

Irma Perälä

Kylpylähoitaja

Matti Perälä

Puh. 1228

SAIRASAUTO

Puh. 2020

A. VIITASALO & POJAT

PARKANON AUTOKOULU

J. ROIHA

Parkano, puh. 2033

INSINÖÖRITOIMISTO
HEIKKI HAVANKA

Sapelikatu 1
39700 PARKANO puh. 2702

-VALINTA
SEPPO VIITASALO

Linnankylä, puh. 3402

sähköllä
mukavammin

Leppäkosken Sähkö Oy

Tee meillä
selvä
Kättä päälle
-sopimus.
Saavutat
helpommin
tavoitteesi.

 KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

TOIVOTAMME KAIKILLE PARKANON JOULUN LUKIJOILLE
HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA!

RAUMA-REPOLA OY
PARKANON KONEPAJA

SUORITTAA RAKENNUSTOIMINTAA
JA MYY OSAKEHUONEISTOJA

Rakennusliike M. Ruhala

39700 Parkano, puh. 933-2951

KIITÄMME ASIAKKAITAMME KULUNEESTA
VUODESTA JA TOIVOTAMME

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

PARKANON JÄTEHUOLTO

Olavi Kaija puh. 2426

EDULLINEN
OSTOPIIKKA
PARKANOSSA

VALINTA - PIHLAJAVIITA

Puh. 2268

PARKANON APTEEKKI

Parkano

**ASA — PHILIPS
JOULUA**

juhlistamaan
Pyörä ja Tv-huolto ky. puh. 2185

**Tule
jouluostoksille**

KANKAMAN

kautta

**IKAALISTEN-PARKANON
PUHELIN OY**

Puh. 6101

PIR-NAHKA
Parkano, puh. 2531

**PARKANON TB-HUOLTO
A. ja J. KUIVANEN**

Puh. 2409

POHJOIS-SATAKUNNAN SÄHKÖ

Om. Matti Mäntylä

IKAALINEN puh. 6426
SEINÄJOKI puh. 140160

KESKUSOSUUSLIIKE HANKKIJA

Parkanon toimisto

Puh. 2785

PARKANON BETONI

Raimo Nieminen

Puh. 3525, kot. 3128

**Suoritamme rakennusurakointia
Myymme rakentamiamme kerros-
ja rivitalo- huoneistoja**

**Rakennusliike
V. VIITASALO KY**

puh. 2348

PARKANON TRAKTORI

Fiat-autot

Puh. 2471

Luotettava perusta
kotikukille
OK-multa. Nurmikoille ja
istutuksille.

TEHO-kasvuturve

**YLÄ-SATAKUNNAN
TILI- JA VEROPALVELU**

Puh. 2604

Luotettava tili- ja veroasiantuntija

Turvetuote-
tehdas
Osuuskaupat

SOKOS

KOTINNE KAIKKI HUONEKALU- HANKINTANNE—LUOTETTAVASTI

PARKANON
HUONEKALULIIKE

PUH. 2075

AUTOPELTIKORJAAMO RI-WE Parkano puh. 2808	PARKANON PALAKANGAS Parkano, puh. 2634 Hyttisen liiketalo
Valtuutettu Fiat-huoltokorjaamo HUOLTO MÄKIRANTA Puh. 2780 Alkuperäiset Fiat-varaosat	T:mi MANNINEN Parkano puh. 2030 Elektroniikan komponenttien tuonti ja tukkuliike
AUTOKOULU K. VIERISALO Viinikanahde 2. Puh. 933-2142 Parkano	MAALAUSLIIKE HANNU NUMMELA Puh. 1215
PARTURI-KAMPAAMO MÄKIRANTA Puh. 2459	K A M P A A M O Seija Pitkänen Parkano puh. 2252
RIIPISEN KUKKAKAUPPA Puh. 2037, 2036	PARKANON KALUSTETUOTE O. Vainionpää & P. Järvenmäki 39700 Parkano, puh. 2074
SEIJAN KUKKA ja KIOSKI Puh. 2786	Autopeltikorjaukset ja maalaukset P. RISTOLAINEN Parkano, puh. 2649

Rakennusliike

ERKKI HUHDANPÄÄ

Parkano — Puh. 2897, 1255

Parkanon Rakennustarvike

om. ERKKI HUHDANPÄÄ

Parkano — Puh. 2696

Edullinen

asiantuntija

rakentajille

Kiitämme asiakkaitamme kuluneesta vuodesta
ja toivotamme

HYVÄÄ JOULUA SEKÄ
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA.

Aureskoski Oy

KOFF — PORI

Parkanon myyntikonttori

Puh. 2703

**HYVÄÄ JOULUA
JA
MENESTYSTÄ UUDELLE VUODELLE**

TOIVOO ASIAKKAILLEEN

HYTTISEN HALLI
PARKANO

KAUPPATALO HYTTINEN
JALASJÄRVI

SPAR-HYTTINEN
JALASJÄRVI

MYynti-HALLI
KAUHAJOKI

MYynti-HALLI
KURIKKA

Parkanon Kumikorjaamo

Puh. 2149
Rengasalan erikoisliike Parkanossa

SULOSEN LEIPOMO

Parkano, puh. 2009

Onnistuneet joululahjat Teille!
Leivonnaisista neuvottelemaan meille.

Naisten erikoisliikkeenä

voimme palvella teitä kaikissa juhla ja vapaa-ajan asuissa. Huomatkaa edulliset hintamme.

PARKANON MUOTILIIKE JA ASUSTE
ARVO JANAKKA
2087

★ FORD AUTOMYYNTI, VARAOSAT, HUOLTO.

★ HONDA MOOTTORIPYÖRÄ-
MYynti, VARAOSAT, HUOLTO.

Parkano, puh. 2295, 2296

M U O T I KULMA

Puh. 2747 Parkano, Säästökulma

SUUNNITTELETTEKO RYHMÄMATKAA ?

Vain puhelinsoitto meille ja nykyaikaiset linja-automme ja tilausajo kokemuksemme ovat käytettävissänne.

Ikaalisten Auto Oy

Puh. 6282

MINI MONEY

LIKEKESKUS

Puh. 2867

Oy W. ROSENLEW Ab

PARKANON-KIHNIÖN
OSUUSMEIJERI

Parkano

KEHYS JA TAIDETARVIKE
Liisa Lensu
Korpelan liiketalo
Parkano, puh. 1223

- Kehystystä
 - Maalaustarvikkeita
 - Tauluja
- Käänny puoleemme myös
lahja-asioissa

PARKANON LISTA OY

39700 Parkano — Puh. 933-2811

PARKANON KAUPUNGIN
ELINKEINOLAUTAKUNTA

toivottaa kaikille parkanolaisille ja erityisesti
yrittäjille RAUHALLISTA JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA.

JOULUNAJAN HERKUT:

Piparkakut, joulutortut, täytekakut
jne.
Leipoo puolestanne

OJENNUKSEN
KOTILEIPOMO

Puh. 1339 - 2893

YHDYSPANKKI

Parkano

Edullinen ostopaikka MARIMEKON TRIKOOT SANELMAN VAATEAITTA Parkano, puh. 2551	Joulun arvolahjat laajasta valikoimastamme. KELLO-, KULTA- ja SILMÄLASILIIKE E. SYRJÄNEN ,Parkano, puh. 2181
AUTOJÄRVENSIVU OY Parkano, puh. 2323, vaihde	RADIO-JA TV-HUOLTO S. HUUSKONEN PARKANO RADIO- JA TV-LAITTEIDEN KORJAUKSIA
VESIJOHTOLIIKE E. PAAVILAINEN Puh. 2175	LEHTOLAN BAARI suosittelemme maittavia ruokia ja hyvää kahvia. Puh. 2060
PUUSEPÄNLIKE VOITTO PAJUNEN Puh. 2254	Autokorjaukset ja maalaukset LAHTISEN KORJAAMO Puh. 2507
Parkanon Kemiallinen ja Valkopesula puh. 2748	HUSQVARNA OMPELUKONEET Parkanossa Piiriedustaja TUOMO HEINONEN 933/2294
LIISAN KIOSKI Puh. 2096	PARKANON PAPERI- JA KONTTORITARVIKE Puh. 2120
 Parkanon Kiinteistövälitys Oy-LKV 39700 Parkano.puh.933-2990	RAKENNUSPALVELU LAIHIA Suunnittelu ● Rakentaminen
PARTURILIIKE YLINEN Liikekeskus, puh. 2546	PARKANON KUVAAMO Hyttisen liiketalo Puh. 2127

Tule osuuspankin asiakkaaksi

Aikamme pankki

Voimakas

Turvallinen

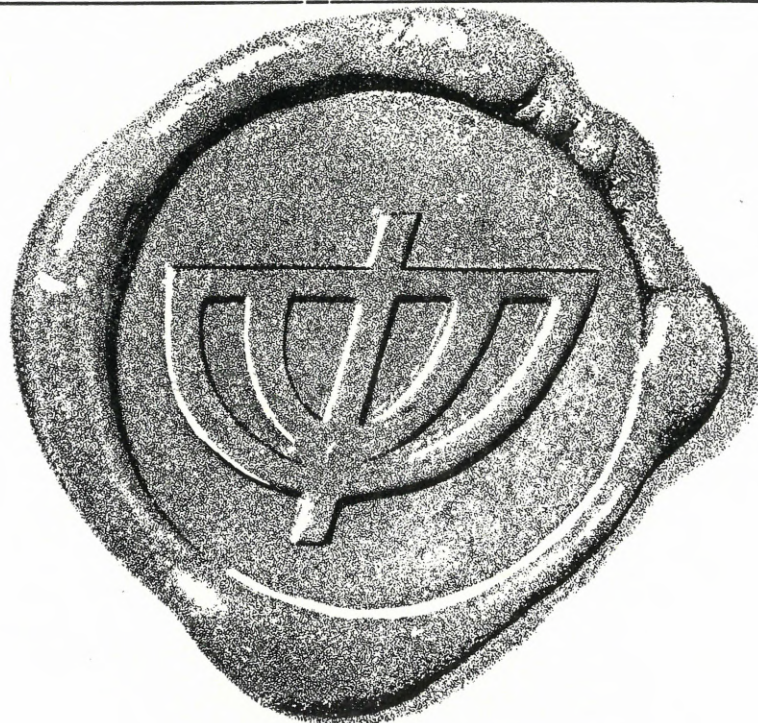
Erilainen

Paikallinen

Poikkea omaan osuuspankkiisi —
Parkanon osuuspankkiin — kerromme
miehellämme lisää osuuspankista

Parkanon OSUUSPANKKI
Kyllä

reima

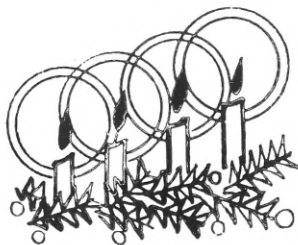
PARHAAT HOUSUT PARKANOSTA
REIMAN TEHDAS PARKANO PUHELIN 2626

**PARKANON
SÄÄSTÖPANKKI**

**90
VUOTTA
parhaaksesi**

Pankkimme juhlavuosi on päättymässä
Kiitämme asiakkaitamme vuosikymmenten
ja kuluneen vuoden aikana saamastamme
luottamuksesta pankkitoiminnassa sekä
toivotamme kaikille

**HYVÄÄ JOULUA
JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

Parkanon Säästöpankki

Parkano — Kihniö

**KYLLÄ PARKANON GENTLEMANNIT
KESTÄÄ**

PARKANON JALKINE OY

Hyvää ja
edullista
JOULUKSI

KOKO PERHEEN

LAHJATALO

TARJOAA

- RUNSAITA VALIKOIMIA
- HYVÄÄ LAATUA
- YSTÄVÄLLISTÄ PALVELUA

K SE MEIDÄN
KAUPPA

KIVINIEMI
KODIN TAVARATALO

MEILLÄ ON JOKA PÄIVÄ
REILUJA
TARJOUKSIA

**Tule Joulu
Kultainen**

**onnistuneet lahjaostot
osuuskaupasta**

SOK PARKANON
OSUUSKAUPPA